

Jaarverslag

2023

Versie: DEF
Datum: 25 juni 2024
Auteur: Pensioenbureau SPHDHV
Status: Definitief

Inhoudsopgave

1.	Voorwoord	4
2.	Kerncijfers	5
3.	Verslag van het bestuur	7
3.1	Het jaar 2023	7
3.2	Bestuur en commissies	9
3.3	Geschillen	9
3.4	Dekkingsgraad	9
3.5	Beleggingsbeleid	11
3.6	Indexatie	12
3.7	Herstelplan	13
3.8	Gebeurtenissen na balansdatum	13
3.9	Vooruitblik 2024	14
4.	Pensioenfonds	15
4.1	Profiel	15
4.2	Missie	15
4.3	Visie	15
4.4	Strategie	15
4.5	Doelstelling	16
4.6	Uitvoeringsovereenkomst	16
4.7	Pensioenregeling	16
5.	Organisatiestructuur	18
5.1	Bestuur	18
5.2	Bestuurscommissies	19
5.3	Verantwoordingsorgaan	21
5.4	Raad van toezicht	22
5.5	Pensioenbureau	22
5.6	Externe ondersteuning	22
5.7	Uitbesteding	22
5.8	Compliance officer	23
5.9	Vertrouwenspersoon	23
5.10	Functionaris Gegevensbescherming	23
6.	Governance-aspecten	24
6.1	Code Pensioenfondsen	24
6.2	Deskundigheidsbevordering	25
6.3	Gedragscode en Compliance	25
6.4	Beloningsbeleid	25
6.5	Bezoldiging bestuurders	25
6.6	Toeziethouder	26
7.	Risicomanagement	27
7.1	Risicobereidheid	27
7.2	Risicobeheer	29
7.3	Ontwikkelingen voornaamste risico's en terugblik 2023	30
8.	Financiën	31
8.1	Beleggingen	31
8.2	Financiële paragraaf	33
8.3	Actuariële analyse	34
8.4	Uitvoeringskosten	35
8.5	Premie	40
9.	Personalialia	42

9.1	Bestuur.....	42
9.2	Nevenfuncties bestuursleden	42
9.3	Pensioenbureau	42
9.4	Nevenfuncties Pensioenbureau	42
9.5	Verantwoordingsorgaan.....	43
9.6	Functies leden verantwoordingsorgaan	43
9.7	Raad van toezicht	43
9.8	Nevenfuncties leden raad van toezicht	43
9.9	Externe ondersteuning.....	44
10.	Verantwoordingsorgaan.....	45
10.1	Oordeel verantwoordingsorgaan over verslagjaar 2023	45
10.2	Reactie van het bestuur	47
11.	Raad van toezicht	48
11.1	Verslag van raad van toezicht over 2023.....	48
11.2	Reactie van het bestuur	53
12.	Jaarrekening SPHDHV.....	54
12.1	Balans per 31 december 2023	54
12.2	Staat van baten en lasten.....	55
12.3	Kasstroomoverzicht	56
12.4	Grondslagen voor de waardering en resultaatbepaling	57
12.5	Overig	59
13.	Toelichting jaarrekening	60
13.1	Toelichting behorende tot de jaarrekening 2023.....	60
13.2	Bestemming van het saldo van baten en lasten	81
13.3	Gebeurtenissen na balansdatum	81
14.	Overige gegevens	83
14.1	Actuariële verklaring	83
14.2	Controleverklaring onafhankelijke accountant	85
15.	Begrippenlijst.....	94
Bijlage 1	Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR)	97

1. Voorwoord

Beste lezer,

In 2023 konden we de pensioenaanspraken en ingegane pensioenen over 2022 met 6,9% indexeren. Dat was mogelijk met toepassing van de versoepelde indexatieregeling van de overheid die de minister medio 2022 had ingesteld en enkele keren heeft verlengd. Het bestuur is verheugd deze indexatie te hebben kunnen verlenen.

De actuele dekkingsgraad die eind december 2022 op 126,2% stond, was tamelijk volatiel (bewegelijk) in 2023 en kwam eind december 2023 uit op 120,7%. De daling aan het eind van het jaar is met name veroorzaakt door de toegekende indexatie en bijkomend een forse daling van de rente in de laatste twee maanden van 2023. De beleidsdekkingsgraad (het 12-maands voortschrijdend gemiddelde) was eind december 2023 123,8%.

In 2023 waren de vermogensbeheerkosten eenmalig hoger door met name de opstartkosten van het nieuwe Glennmont fonds IV (infrastructuur) en de aankoop van het Pimco ESG Credit fonds. Hiermee kunnen we geïnvesteerd blijven in 7,5% hernieuwbare energie en is de credit portefeuille in lijn gebracht met ons beleid verantwoord beleggen.

Op het wereldtoneel zorgden oorlogen voor onrust en onzekerheid, al was het effect op de financiële markten per saldo gering. De oorlog in Oekraïne duurde in 2023 voort. In het laatste kwartaal van 2023 destabilliseerde de situatie in het Midden-Oosten toen Israël een aanslag van Hamas beantwoordde met de oorlog in Gaza.

Belangrijk punt op onze agenda is de uitwerking van het traject naar de nieuwe pensioenregeling en het overleg dat sociale partners, binnen de stuurgroep pensioen, daarover voeren met ondersteuning vanuit het pensioenfonds. Hierbij wordt een stappenplan met tijdpad gevolgd. De overleggen worden begeleid door de adviserend actuaire van het pensioenfonds. De stuurgroep betreft het dagelijks bestuur en de directeur van het fonds bij het overleg, die op hun beurt het bestuur en de andere fondsorganen aangesloten houden. In het kader van het traject naar de nieuwe pensioenregeling werd een Risicopreferentieonderzoek onder alle deelnemers uitgevoerd en is gestart met de ALM-studie om het leeftijdsafhankelijk beleggingsbeleid in de nieuwe regeling te kunnen bepalen. Omdat veel van de detailwetgeving nog onbekend was, ontstond in de loop van 2023 twijfel over de haalbaarheid van 1 januari 2025 als beoogde ingangsdatum van het nieuwe pensioencontract. Na overleg met de sociale partners, het Verantwoordingsorgaan (VO) en de Raad van Toezicht (RvT) besloot het bestuur in de bestuursvergadering van 3 oktober 2023 de streefdatum voor de overgang naar de nieuwe pensioenregeling uit te stellen naar 1 januari 2026.

Verder ging veel aandacht in 2023 uit naar de overgang naar een nieuwe custodian, de voorbereiding op de migratie van de pensioenadministratie naar het nieuwe softwareplatform VPaaS, de datakwaliteit, de voorbereiding van de indexatiebesluiten, de bescherming van de dekkingsgraad en naar de verkiezingen van het VO, de voorbereiding van benoemingen en herbenoemingen in het bestuur, de RvT, het VO en van de sleutelfunctiehouders.

Daarnaast waren er diverse personele veranderingen. Op het pensioenbureau werd direct aan het begin van het jaar een nieuwe medewerker verwelkomd. Per 1 september 2023 verliet een van de bestuursleden namens de werkgever de onderneming. Het bestuur dankt hem hartelijk voor zijn inzet. Verder namen twee VO-leden afscheid van wie we er één verwelkomen in het bestuur als het nieuwe bestuurslid namens de werkgever. Het bestuur bedankt ook hen voor hun inzet. Ook dit jaar publiceren we, naast dit volledige jaarverslag, een korte meer toegankelijke versie (Jaarbericht 2023) op onze website. Kijk daarvoor op www.pensioenfondshaskoningdhv.nl.

Hierbij bied ik u ons jaarverslag over 2023 aan.

Liesbeth Galesloot
Voorzitter Bestuur

2. Kerncijfers

	2023	2022	2021	2020
Aantal verzekerden				
Deelnemers	3.568	3.398	3.195	3.029
Gewezen deelnemers	4.916	4.708	4.562	4.369
Pensioengerechtigden	2.044	2.024	2.001	1.970
	10.528	10.130	9.758	9.368
Verleende toeslagen (1+2)				
Werknemers	6,90%	4,10%	0,00%	0,00%
Gewezen werknemers en pensioengerechtigden	6,90%	4,10%	0,00%	0,00%
Pensioenuitvoering (x € 1.000)				
Feitelijke ontvangen premie	44.016	41.061	37.518	35.497
Kostendeekkende premie (gedempt o.b.v. verwacht rendement)	43.393	38.005	30.091	31.905
Uitkeringen risico fonds	27.650	24.863	24.459	24.225
Kosten pensioenbeheer (3)	1.534	1.511	1.443	1.259
Kosten pensioenbeheer per deelnemer (3)	€ 278	€ 285	€ 283	€ 253
Kosten vermogensbeheer (x € 1.000)				
Vermogensbeheerkosten (excl. transactiekosten)	7.140	4.506	4.493	4.483
Transactiekosten	1.835	1.243	780	623
Totale kosten Vermogensbeheer	8.975	5.749	5.273	5.106
Vermogensbeheerkosten (% van belegd vermogen)	0.65%	0.38%	0,36%	0,39%
Transactiekosten (% van belegd vermogen)	0.15%	0.10%	0,06%	0,05%
Totale kosten vermogensbeheer (% van belegd vermogen)	0.79%	0.48%	0,42%	0,44%
Vermogenssituatie en solvabiliteit (x € 1.000)				
Pensioenvermogen risico fonds	1.185.576	1.075.458	1.320.572	1.200.245
Technische Voorziening risico fonds	982.246	852.409	1.146.817	1.211.310
Actuele dekkingsgraad	120,7%	126,2%	115,2%	99,1%
Beleidsdekkingsgraad	123,8%	123,7%	108,1%	93,1%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,2%	104,3%	104,2%	104,2%
Vereiste dekkingsgraad	123,9%	124,9%	121,8%	121,1%
Gemiddelde rekenrente voor TV	2,28%	2,49%	0,59%	0,24%
Beleggingsportefeuille (x € 1.000)				
Vastgoed	61.464	45.183	30.827	75.960
Aandelen (4)	474.322	436.399	575.607	487.987
Impact beleggingen (5)	118.737	110.803	140.741	108.632
Vastrentende waarden (6)	529.800	478.243	571.172	522.334
Liquide middelen	2.866	3.793	4.090	9.108
	1.187.189	1.074.421	1.322.437	1.204.021
Beleggingsrendement	9,2%	-19,5%	9,0%	7,5%
Benchmark rendement (7)	9,8%	-15,9%	8,1%	7,1%

- 1) Een eventuele toeslag (indexatie) wordt toegekend per 1 april van elk jaar. De toeslag is voorwaardelijk. Zie voor detaillering Hoofdstuk 3.6 en 13.1.8.
- 2) Per 1 oktober 2022 is een uitgestelde indexatie van 4,1% over 2021 voor alle deelnemers verwerkt. Zie voor detaillering Hoofdstuk 3.6 en 13.1.8.

- 3) De kosten per deelnemer zijn berekend op basis van het gemiddelde aantal deelnemers en pensioengerechtigden. Zie voor detaillering Hoofdstuk 8.5.
- 4) Sinds juli 2022 is voor de ontwikkelde markten overgegaan naar aandelen BIC.
- 5) Sinds januari 2019 wordt in het Robeco waterfonds belegd en vanaf 2019 is er jaarlijks geïnvesteerd in het Glennmont Clean Energy Fund Europe.
- 6) Dit betreft staatsobligaties en bedrijfsobligaties. Zie voor detaillering Hoofdstuk 13.1.1 en 13.1.10.
- 7) Dit is het rendement van de portefeuille als deze conform de strategische mix belegd zou zijn in de door het fonds gekozen benchmarks (beursindices) voor de afzonderlijke beleggingscategorieën.

Kerncijfers zijn een samenvattende weergave. De verklarende begrippenlijst is te vinden in Hoofdstuk 15.

3. Verslag van het bestuur

3.1 Het jaar 2023

Algemeen

Ook in 2023 is het bestuur intensief bezig met het traject naar het nieuwe pensioencontract. Het pensioenfonds is actief betrokken bij het overleg van de stuurgroep pensioen (onderneming, ondernemingsraad en pensioenfonds). Het dagelijks bestuur vertegenwoordigt in de stuurgroepvergaderingen het bestuur en vanuit het pensioenbureau is de directeur betrokken. Voor het overleg van de stuurgroep wordt een stappenplan met tijdpad gevolgd. De voortgang wordt vastgelegd in notulen en voor het bestuur in een besluitvormingsdocument. Het bestuur ontvangt een terugkoppeling uit de stuurgroepvergaderingen en neemt deel aan een grote hoeveelheid kennissessies over de te maken keuzes. De adviserend actuaire van het fonds begeleidt deze kennissessies. Zo blijft het fonds een actieve rol nemen in de voorbereiding op de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel. De deelnemers worden meegenomen in de ontwikkelingen via nieuwsbrieven, de jaarlijkse deelnemersbijeenkomsten, een webinar en via de website.

Eerste kwartaal

In februari 2023 besloot het bestuur, met gebruikmaking van de verlengde versoepelde indexatieregeling voor pensioenfondsen, de pensioenen over 2022 per 1 april 2023 te indexeren met 6,9%. Anders dan bij de indexatie over 2021 (4,1% per 1 oktober 2022) leverde dit weinig vragen van deelnemers op. Dit was wellicht een gevolg van de uitgebreide uitleg in nieuwsbrieven en op de nieuwe website.

Eind januari 2023 ging het (verplichte) Risicopreferentieonderzoek van start. Het bestuur kan met zo'n onderzoek achterhalen hoeveel beleggingsrisico deelnemers willen én kunnen nemen in relatie tot hun pensioen. Ander belangrijk onderwerp dit kwartaal was het project Informatiebeveiliging.

Per 1 maart 2023 werd John Tummers benoemd als lid namens gepensioneerden in het Verantwoordingsorgaan.

Met ingang van 1 januari 2023 voert AethiQs de Compliance functie voor het pensioenfonds uit. Het Pensioenbureau, afdeling Pensioenbeheer, werd versterkt met de komst van Gerjanneke van Doveren.

De actuele dekkingsgraad daalde dit kwartaal mede als gevolg van de indexatie in 2023 (over 2022) van 126,2% (eind december 2022) tot 120,1% per 31 maart 2023.

Tweede kwartaal

Zoals elk jaar stond in het tweede kwartaal de totstandkoming van het jaarverslag centraal in de vergaderingen van het bestuur en vond het bijbehorende overleg plaats met alle betrokken partijen (de accountant, de actuaire, de Raad van Toezicht en het Verantwoordingsorgaan). Belangrijke onderwerpen voor het bestuur waren verder de voortgang van de overgang naar de nieuwe custodian Northern Trust. Het bestuur hield in april 2023 zijn jaarlijkse heisessie. Daarbij besprak het bestuur het proces voor de opvolging van het ervaren bestuurslid Johan Krijgsman, de voors en tegens van het omgekeerd gemengd model (onder begeleiding van een extern deskundige) en de uitkomsten van de verschillende evaluatiegesprekken die in 2022 en begin 2023 hadden plaatsgevonden, deels samen met het Pensioenbureau. Ook vonden dit kwartaal twee gesprekken met toezichthouder DNB plaats over uiteenlopende onderwerpen als datakwaliteit, de toepassing van de versoepelde indexatieregeling en de voortgang van het fonds met de transitie naar het nieuwe pensioencontract.

De raad van toezicht leverde zijn derde rapportage, nu voor het jaarverslag 2022. De actuele dekkingsgraad ontwikkelde zich in het tweede kwartaal gunstig. Op 30 juni 2023 was de actuele dekkingsgraad gestegen tot 122,5%.

Derde kwartaal

Het pensioenfonds publiceerde het Jaarverslag 2023. Op het gebied van de governance dienden zich een aantal personele aanpassingen aan. Bestuurslid en sleutelfunctiehouder Risicobeheer Alexander Crena de Jongh kondigde aan dat hij de onderneming per 1 september 2023 zou verlaten. De onderneming droeg Jos Reinders, voorzitter van het Verantwoordingsorgaan, voor als opvolger. Reinders is na een inwerkperiode per 1 januari 2024 als bestuurslid benoemd. De Ondernemingsraad werd gevraagd een voordracht te doen voor de opvolging per 1 januari 2025 van bestuurder Johan Krijgsman. Met deze uitdraag aan de Ondernemingsraad werd vroeg begonnen om de kandidaat als aspirant-bestuurslid ruim de tijd te kunnen bieden om in deze complexe periode toe te groeien naar de

bestuursfunctie. Voor het Verantwoordingsorgaan werden verkiezingen uitgeschreven met als doel per 1 januari 2024 te kunnen voorzien in de opvolging van twee VO-leden namens de werknemers (Evelien Braad en Jos Reinders). Het bestuur herbenoemde in de septembervergadering Mischa Hupperetz voor een tweede en laatste termijn als lid van de Raad van Toezicht, ingaande 1 oktober 2023. De voortgang van de overgang van custodian van Caceis naar Northern Trust bleef in het derde kwartaal een punt van aandacht voor het bestuur en met name het Pensioenbureau, dat zich verder op de migratie in 2024 naar het nieuwe pensioenadministratieplatform VPaaS bleef voorbereiden. Visma Idella ontwikkelt dit pensioenadministratieplatform met het oog op de overgang naar het nieuwe pensioencontract. Ook werd dit kwartaal de zoektocht naar een kandidaat voor de sleutelhoudersfunctie Risicobeheer, als opvolger van Crena de Jongh, ingezet. Het bestuur keurde het beleid Keuzebegeleiding goed en zette het proces naar een mogelijke indexatieronde in, om hierbij nog gebruik te kunnen maken van de versoepelde indexatieregeling van de overheid. De dekkingsgraad ontwikkelde zich in het derde kwartaal van 2023 gunstig. Op 30 september 2023 was de actuele dekkingsgraad gestegen naar 128,4%.

Vierde kwartaal

Dit kwartaal nam het bestuur het principebesluit om de pensioenen per 1 april 2024 te indexeren met inachtneming van een bandbreedte voor het op dat moment nog onbekende percentage van de indexatiemaatstaf (ConsumentenPrijsIndex-huishoudens afgeleid) tussen 0,0% - 3,0%. In het najaar van 2023 besteedden bestuursvoorzitter Liesbeth Galesloot en directeur Cor Zeeman tijdens de gebruikelijke deelnemersbijeenkomsten extra aandacht aan de uitleg over dit vroege besluit over het wel of niet indexeren van de pensioenen per 1 april 2024. Verder namen zij de deelnemers uitgebreid mee in de stand van zaken van het traject naar de nieuwe pensioenregeling waarvan de nieuwe streefingangsdatum inmiddels met een jaar was uitgesteld naar 1 januari 2026. Het jaarlijkse webinar moest wegens ziekte verschoven worden naar het eerste kwartaal van 2024.

Tot en met eind oktober 2023 konden de werknemers van Royal HaskoningDHV stemmen op één van de vijf kandidaten voor het Verantwoordingsorgaan van wie er drie ruim onder de veertig jaar waren. De werknemers kozen Julia van Nuland (een van de jongeren) en René Zijlstra. Het bestuur benoemde hen als nieuwe VO-leden per 1 januari 2024 en herbenoemde op die datum ook VO-lid Johan van Manen voor een tweede en laatste termijn. Jos Reinders werd dit kwartaal eerst benoemd als aspirant en later als bestuurslid met ingang van 1 januari 2024. Daarmee eindigde na bijna drie volledige termijnen zijn lidmaatschap van het Verantwoordingsorgaan. In de novembervergadering benoemde het bestuur Jochem Sluis (AethiQs) als sleutelfunctiehouders Risicobeheer, onder voorbehoud van instemming van DNB. In de decembervergadering benoemde het bestuur Rob Schilder (WTW), eveneens onder voorbehoud van instemming van DNB, als sleutelfunctiehouders Actuarieel en opvolger van Hamadi Zaghdoudi (WTW). Zaghdoudi volttooide per eind 2023 zijn toegestane periode als certificerend actuaaris voor het fonds. Omdat de sleutelfunctiehouders Interne Audit Bas Vroegh (ARC) had aangekondigd zijn taken voor het fonds met ingang van 2024 neer te leggen was ook een zoekopdracht uitgezet naar een nieuwe functionaris voor deze functie. In het laatste kwartaal werd duidelijk dat de benoeming van de nieuwe functionaris Edward Mulder in januari 2024 kon plaatsvinden.

Dit kwartaal maakte Cor Zeeman, directeur van het fonds, bekend dat hij per 1 januari 2024 naast zijn werkzaamheden voor SPHDHV voor 1,5 dag per week het voorzitterschap van een ander ondernemingspensioenfonds op zich zou nemen. Voor het bestuur was dit aanleiding om vervoegd te starten met de zoektocht naar een nieuwe directeur. Cor Zeeman zal na de benoeming van de nieuwe directeur tot zijn pensioendatum in deeltijd aanblijven als adviseur/projectleider bij het fonds.

De actuele dekkingsgraad was op 31 december 2023 nog 120,7%. De daling in dit kwartaal is met name veroorzaakt door een forse daling van de rente in de laatste twee maanden van het jaar.

3.2 Bestuur en commissies

De verschillende organen van het pensioenfonds hebben in 2023 frequent vergaderd om zorgvuldig te kunnen besturen. Hieronder een overzicht van deze vergaderingen.

Gremium	
Bestuur (inclusief kennissessies)	20
(Dagelijks) Bestuur en raad van toezicht	4
Dagelijks Bestuur	17
(Dagelijks) Bestuur en verantwoordingsorgaan	1
Dagelijks bestuur, raad van toezicht en verantwoordingsorgaan	2
Raad van toezicht	9
Beleggingsadviescommissie (inclusief studiedagen)	10
Operationeel overleg Beleggingsadviescommissie	10
Team Risicobeheer	14
Verantwoordingsorgaan	10
Ad hoc Commissie Klachten en Geschillen	-
Communicatiecommissie	6
Totaal	103

3.3 Geschillen

In de Wet toekomst pensioenen (Wtp), die per 1 juli 2023 in werking trad, zijn de bepalingen met betrekking tot (de behandeling van) geschillen en klachten veranderd, onder meer door nieuwe definities van geschillen, klantsignalen en klachten in te voeren. Vanwege de nieuwe bepalingen voor de interne klachtenprocedure en vooruitlopend op de instelling per 1 januari 2024 van de (externe) Geschillen Instantie Pensioenfonds (GIP) is de Klachten- en geschillenregeling van ons pensioenfonds in 2023 herzien. Op de website is de herziene Klachten- en geschillenregeling opgenomen en in een onderschrift voorzien van informatie over en een link naar GIP.

Een klacht is gedefinieerd als: “iedere uiting van ontevredenheid die door een deelnemer, gewezen deelnemer, andere aanspraakgerechtigde of pensioengerechtigde wordt gericht aan een uitvoerder.”

Een geschil is nu gedefinieerd als “een geschil ontstaan na de gehele of gedeeltelijke afwijzing van een klacht over de uitvoering van de pensioenregeling door de uitvoerder of een klacht als bedoeld in artikel 14j, derde lid”.

Een klantsignaal is gedefinieerd als: “elk klantcontact waaruit duidelijk wordt dat niet aan de verwachtingen van de klant is voldaan en/of waar de organisatie van kan leren”.

Het Pensioenbureau houdt alle klachten van deelnemers al langere tijd bij in een klachtenregister. Dit is nu uitgebreid met klantsignalen.

In 2023 zijn er drie klachten en tien klantsignalen geweest. Er zijn geen geschillen in behandeling genomen. Er zijn ook geen lopende procedures of rechtszaken.

3.4 Dekkingsgraad

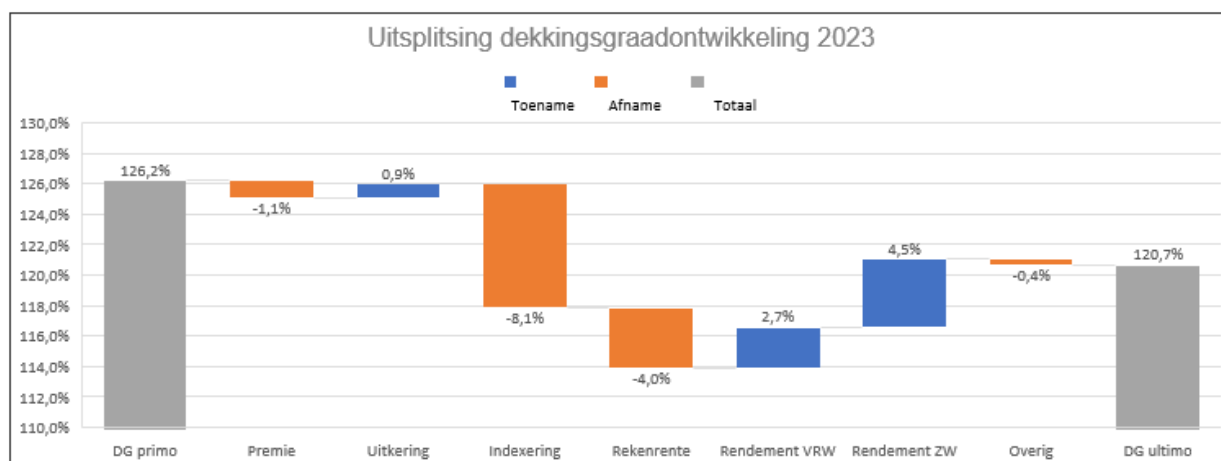
De dekkingsgraad van SPHDHV per 1 januari 2023 was 126,2%. De dekkingsgraad is in 2023 met 5,5 procentpunt gedaald naar 120,7% (eind december 2023). Deze daling is veroorzaakt door indexatie en gedaalde rente, maar werd gedempt door de gestegen aandelenkoersen. Zie onderstaande tabel. De beleidsdekkingsgraad eind december 2023 was 123,8%.

	2023	2022
Dekkingsgraad per 1 januari	126,2%	115,2%
Premie	-1,1%	-2,7%
Uitkering	0,9%	0,3%
Indexatie	-8,1%	-4,6%
Wijziging rekenrente*	-3,2%	60,2%
Wijziging UFR methodiek*	-0,8%	-1,5%
Overrendement**	7,3%	-22,0%
Wijziging grondslagen***	-0,1%	-0,9%
Overige***	-0,4%	-17,8%
Dekkingsgraad per 31 december	120,7%	126,2%

* wijzigingen zijn samengevoegd in de rekenrente in onderstaande grafiek

** overrendement is totaal van rendement VRW en rendement ZW uit onderstaande grafiek

*** wijziging grondslagen en overige zijn samengevoegd in overig in onderstaande grafiek

Volgens www.pensioenthermometer.nl bedroeg de gemiddelde actuele dekkingsgraad van pensioenfondsen in Nederland eind 2023 115,0%. De dekkingsgraad van SPHDHV van eind 2023 van 120,7% ligt daar dus boven.

Premie

De feitelijk ontvangen premie is hoger dan de gedempte kostendeekkende premie conform het beleid. Alhoewel de zuivere kostendeekkende premie (excl. VEV-opslag, incl. kostenopslag, € 43.113.000) lager is dan de feitelijke ontvangen premie (€ 44.016.000), zorgt de negatieve afwijking van de premiedekkingsgraad (102,2%) ten opzichte van de actuele dekkingsgraad primo 2023 (126,2%) voor een verlagend effect op de dekkingsgraad van -1,1 procentpunt. Zie voor detaillering Hoofdstuk 8.6.

Uitkering

Een hogere solvabiliteitsvrijval van € 7.239.000 dit verslagjaar geeft een verhogend effect op de dekkingsgraad van 0,9 procentpunt.

Indexatie

Per 1 april 2023 is een indexatie over 2022 van 6,9% voor alle deelnemers verwerkt. Deze indexatie heeft een verhogend effect op de TV van € 58.782.000 en een verlagend effect op de dekkingsgraad van -8,1 procentpunt.

Wijziging rekenrente en wijziging UFR methodiek

De gemiddelde rekenrente is in het verslagjaar 2023 gedaald van 2,49% naar 2,28%. De rentedaling heeft een verhogend effect op de TV van € 21.968.000 en een verlagend effect op de dekkingsgraad van -3,2 procentpunt. Daarnaast is de wijziging van UFR methodiek (swap nieuw) verwerkt met ultimo 2023 een verhogend effect op de TV van € 5.608.000 en een verlagend effect op de dekkingsgraad van -0,8 procentpunt. Zie voor detaillering Hoofdstuk 13.1.11.

Overrendement

Dit verslagjaar is een positief beleggingsresultaat behaald, dat gesaldeerd met de rentetoevoeging van de TV een resultaat geeft van € 65.505.000. Het behaalde beleggingsrendement van 9,2% geeft een verhogend effect op de dekkingsgraad van 7,3 procentpunt. Zie voor detaillering en de relatie tussen rente-effecten en rendement Hoofdstuk 13.1.11.

Wijziging grondslagen

De aanpassing van de grondslagen voor de voorziening zieke deelnemers (opslag PVI en premie AOP) ultimo 2023 heeft een verhogend effect op de TV van € 620.000 en een verlagend effect op de dekkingsgraad van -0,1 procentpunt.

Overige

Het overig resultaat is met name veroorzaakt door een zogeheten kruiseffect tussen de post wijziging rekenrente en de post overrendement. Volgens de gehanteerde DNB-rekenmethode worden alle effecten gerelateerd aan de dekkingsgraad primo jaar. In de praktijk vinden echter de renteverandering en het beleggingsrendement in de loop van het jaar plaats met een kruiseffect en een post overige tot gevolg.

Toetsing beleidsdekkingsgraad

De minimaal vereiste dekkingsgraad zoals die voortvloeit uit de solvabiliteitsvoorschriften volgens de Pensioenwet bedraagt 104,2%. Ultimo 2023 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 123,8%. Er is daarom sprake van een *dekkingsoverschot*. De beleidsdekkingsgraad ligt immers boven het *minimaal vereist eigen vermogen*. Wel is er sprake van een *reservetekort*, want de beleidsdekkingsgraad ligt onder het *vereist eigen vermogen* van 123,9%. Dit betekent dat in 2024 weer een herstelplan gemaakt moet worden.

3.5 Beleggingsbeleid

SPHDHV is zich bewust van haar rol als financiële instelling en wil deze ook gebruiken om verantwoord te beleggen en duurzame ontwikkelingen te stimuleren. SPHDHV heeft de visie dat bedrijven die maatschappelijk verantwoord opereren op lange termijn een vergelijkbare of betere risico-/rendementsverhouding zullen laten zien dan bedrijven die hier minder bewust mee omgaan. Voor meer informatie verwijzen wij naar een bericht over duurzaam beleggen op de [website](#) van SPHDHV. In tijden van onrust en oorlog is dit niet altijd het geval. SPHDHV onderzoekt of dit tot aanpassingen moet leiden in het beleggingsbeleid.

Het jaar 2023 heeft in het teken gestaan van de verdere verduurzaming van de beleggingen. Dit heeft als volgt vorm gekregen:

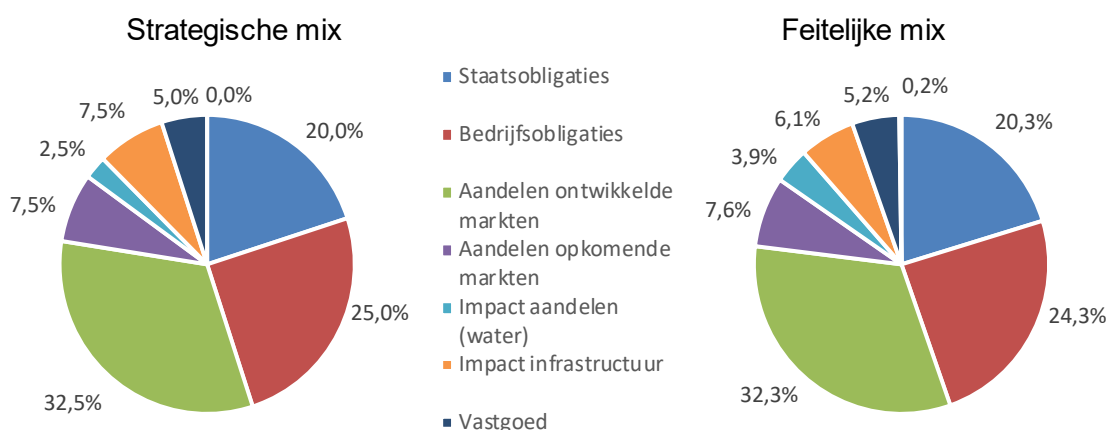
- SPHDHV heeft in 2023 het mandaat voor bedrijfsobligaties omgezet naar een fondsoptlossing voor bedrijfsobligaties waar een sterkere nadruk wordt gelegd op het gebied van ESG-kenmerken (Environmental, Social, Governance) en financiële prestaties.
- SPHDHV maakt op dit moment voor haar beleggingsportefeuille gebruik van uitsluitingenbeleid van bepaalde ondernemingen. Dit geldt zowel voor aandelen als voor obligaties. Het betreft ondernemingen met activiteiten op het gebied van cluster munitie, controversiële wapens, schending van mensenrechten en ondernemingen die meer dan 5% van hun omzet uit tabak halen.

- Ook in 2023 is verdere invulling gegeven aan de beleggingen in hernieuwbare energie doordat het beleggingsfonds (Glennmont) nieuwe projecten heeft kunnen toevoegen. De opbouwperiode van de investering voor hernieuwbare energie is op dit moment gepland tot eind 2024. Glennmont belegt in projecten in on- en offshore wind- en zonne-energie en heeft hierin een bewezen trackrecord. In 2023 is ook een start gemaakt met de verkoop van de eerste projecten.

De gehele beleggingsportefeuille sluit volledig aan bij het verantwoord beleggen beleid van SPHDHV.

Daarnaast is in 2023 afscheid genomen van de custodian Caceis en is deze vervangen door de custodian Northern Trust. De custodian is een financiële partij die de effecten bewaart.

Per 31 december 2023 zien de feitelijke en strategische beleggingsmix er als volgt uit:

In de feitelijke mix is het percentage van Impact aandelen (water) groter dan in de strategische mix en de Impact infrastructuur is juist lager. Dit is een gevolg van het feit dat liquiditeiten die bedoeld zijn voor Glennmont, maar waar in dat fonds nog geen projecten voor zijn, tijdelijk belegd zijn in het waterfonds. Op deze manier is het percentage Impact beleggingen als geheel wel dichtbij de strategische weging (in de mix).

Het rendement over 2023 is 9,2%, dit werd veroorzaakt door het herstel van de financiële markten na de daling in 2022. Ten opzichte van het benchmarkrendement van 9,8% viel het nog enigszins tegen maar dit is verklaarbaar. Het bestuur heeft ervoor gekozen een duurzame beleggingsportefeuille op te bouwen. In het verleden heeft deze beter gepresteerd dan de benchmark. Echter in tijden van oorlog, zoals het afgelopen jaar, hebben aandelen fossiele brandstoffen en wapenindustrie het beter gedaan. Het fonds is daarin relatief minder belegd. Dit is nog geen reden voor het bestuur om het beleid te wijzigen.

3.6 Indexatie

In deze paragraaf wordt het indexatiebeleid (toeslagbeleid) van het fonds uiteengezet. Voor het besluit van het bestuur over indexatieverlening (toeslag, om de pensioenen aan te passen aan de inflatie) over 2023 zie paragraaf 3.8. Het pensioenfonds kent een voorwaardelijke indexatieregeling (toeslagregeling). De ambitie hierbij is dat de pensioenaanspraken en pensioenrechten jaarlijks per 1 april worden aangepast om mee te groeien met de prijsinflatie.

De indexatiemaatstaf (toeslagmaatstaf) is voor alle deelnemers gelijk.

Het bestuur streeft ernaar dat de pensioenaanspraken van deelnemers, de ingegane pensioenen en opgebouwde pensioenaanspraken van gewezen deelnemers jaarlijks worden verhoogd met de procentuele verhoging van het door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) gepubliceerde consumentenprijsindexcijfer alle huishoudens afgeleid (over het voorgaand kalenderjaar).

De mate van indexatie (toeslagverlening) wordt jaarlijks per 1 april door het bestuur vastgesteld en is afhankelijk van de beleidsdekkingsgraad per 31 december van het voorgaande jaar. Er bestaat geen recht op indexatie. Er is in de premie geen component voor financiering van indexatie opgenomen. Bovendien wordt er geen reserve aangehouden om in de toekomst indexatie te kunnen toekennen. De indexatie wordt gefinancierd uit de beleggingsrendementen en risicobuffers, kortom het (eigen) vermogen ten opzichte van de verplichtingen.

Naar versoepelde regelgeving indexatie in aanloop naar het nieuwe pensioencontract

Het bestuur moet bij het toekennen van indexatie de Richtlijnen toekomstbestendig indexeren (een vereiste uit het Financieel Toetsingskader [FTK]) volgen. Dit houdt in dat het fonds voldoende eigen vermogen moet hebben om de indexatie die het op enig moment toekent, ook in toekomstige jaren te kunnen toekennen.

De beleidsdekkingsgraad vanaf welke (gedeeltelijk) indexatie mag worden toegekend heet de toeslagdrempel. Deze is voor het pensioenfonds de in het FTK voorgeschreven 110%.

Op 1 juli 2022 is de versoepelde indexatieregeling in het leven geroepen, vooruitlopend op het nieuwe pensioenstelsel. Voor de periode tot de invoering van het nieuwe pensioenstelsel door het pensioenfonds heeft het bestuur een nieuw indexatiebeleid geformuleerd. Het bestuur heeft bij de vaststelling van dit nieuwe beleid evenwichtig de belangen afgewogen voor de verschillende groepen deelnemers in het fonds. En de gevolgen voor het pensioenresultaat én de verdeling van het beschikbare vermogen over de verschillende generaties expliciet meegewogen. Als bestuur willen we recht doen aan de belangen van alle deelnemers en gepensioneerden. Alleen zo komen we tot een evenwichtig en zorgvuldig indexatiebesluit. Bij de afweging is rekening gehouden met de volgende drie elementen:

- De huidige financiële regels voor pensioenfonds;
- De overgang naar het nieuwe stelsel;
- De nieuwe pensioenregels.

Als bestuur vinden we de gekozen aangepaste methodiek voor de indexatie evenwichtig, uitlegbaar en uitvoerbaar. Bij de vaststelling van deze methodiek hebben we een balans gezocht tussen enerzijds meer en eerder indexatie in de overgangsfase naar de nieuwe pensioenregeling en anderzijds de bescherming van de gewenste dekkingsgraad wanneer we naar de nieuwe pensioenregeling overgaan. Volgens dit nieuwe beleid bedraagt de indexatie de helft van het verschil tussen de beleidsdekkingsgraad op peildatum en een drempelwaarde van 110%.

Conform dit nieuwe beleid bedroeg de indexatie over 2022 6,9% per 1 april 2023. Dit is de helft van het verschil tussen de beleidsdekkingsgraad op (peildatum voor indexatie) 31 december 2022 (123,7%) en een drempelwaarde van 110%. De helft van 13,7% is afgerond 6,9%.

De indexatieachterstand van SPHDHV ten opzichte van de ambitie per eind 2023 over de afgelopen 10 jaar (2014-2023) bedraagt voor de actieven maximaal 19,2% en voor de inactieven maximaal 15,5%.

3.7 Herstelplan

Uit de maandrapportage van december 2022 blijkt dat de beleidsdekkingsgraad onder het vereist eigen vermogen ligt. In principe zou daarom een herstelplan moeten worden ingedient. De situatie is echter zo dat de actuele dekkingsgraad op 31 december 2022 hoger is dan het laatst gerapporteerde vereist eigen vermogen. Hierdoor zal de beleidsdekkingsgraad 'automatisch' binnen één jaar stijgen tot boven het vereist eigen vermogen. In deze situatie heeft het geen toegevoegde waarde een herstelplan in te dienen. Om die reden heeft DNB het fonds vrijgesteld om een herstelplan in te dienen.

3.8 Gebeurtenissen na balansdatum

Half februari 2024 werd de indexatiemaatstaf (de CPI-huishoudens afgeleid) bekend. De maatstaf bleek negatief (-0,17%). Op grond daarvan heeft het bestuur, nadat het op 18 december 2023 een principebesluit had genomen om de pensioenen over 2023 per 1 april 2024 te indexeren, vastgesteld dat er geen indexatie per 1 april 2024 kon plaatsvinden. Het principebesluit om te indexeren was in december 2023 genomen om nog gebruik te kunnen maken van de versoepelde indexatieregeling. Normaal gesproken valt het besluit om wel of niet te indexeren in de februarivergadering van het bestuur.

Op 1 mei 2024 heeft het bestuur het herstelplan ingediend bij DNB. Berekeningen laten zien dat het pensioenfonds uiterlijk binnen 10 jaar zal beschikken over het vereist eigen vermogen en het fonds uit herstel is. DNB heeft op 21 mei 2024 ingestemd met het herstelplan 2024.

In februari 2024 heeft de bestuurssecretaris laten weten dat zij per 1 juli 2024 haar werkzaamheden voor het fonds neerlegt. Dit betekent dat het fonds nog een vacature te vervullen heeft.

3.9 Vooruitblik 2024

Ook in 2024 zet het bestuur de voorbereidingen en uitwerking van het nieuwe pensioencontract voort, samen met de sociale partners (de onderneming en de ondernemingsraad). De bepaling van de inhoud van een nieuwe pensioenregeling is aan de sociale partners. Het pensioenfonds geeft ondersteuning en stelt expertise beschikbaar. In het overleg met sociale partners vertegenwoordigt het dagelijks bestuur het bestuur en neemt de directeur van het pensioenfonds deel. Er wordt gewerkt aan de hand van een stappenplan en een tijdpad. In nieuwsbrieven en via de website worden de deelnemers meegenomen in algemene informatie over het nieuwe contract en zodra dat kan meer in specifieke informatie over de uitwerking hiervan voor ons fonds.

SPHDHV classificeert zijn pensioenregeling als een duurzaam product dat ESG-doelen nastreeft, waarbij gedeeltelijk in duurzame producten (impact beleggen) wordt belegd. Deze classificatie is onderdeel van de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR), Europese wetgeving, die voortkomt uit het EU Actieplan Duurzame Financiering. Ons pensioenfonds voldoet aan de Verordening met betrekking tot informatieverstrekking over duurzaamheden in de financiële sector en de EU Taxonomie. In 2022 streefden we geen ecologische doelstelling na zoals gedefinieerd in de EU Taxonomie. De beleggingen van de pensioenregeling kwalificeren daarmee niet volgens de criteria van de EU Taxonomie. Voor meer informatie verwijzen wij naar een document over duurzaam beleggen op de [website](https://www.pensioenfondshaskoningdhv.nl) van SPHDHV, <https://www.pensioenfondshaskoningdhv.nl>.

De getoonde cijfers in dit jaarverslag geven de stand weer per ultimo 2023. De stijging van de inflatie die eind 2021 inzette en in 2022 aanvankelijk in alle hevigheid doorging, met name door in prijs gestegen grondstoffen (olie en gas), kwam eind 2022 tot stilstand en is in 2023 niet opnieuw opgeflakkerd. De oorlog in Oekraïne volgend op de Russische inval op 24 februari 2022 duurt nog steeds voort. De oorlog in Gaza is hierbij gekomen. Het wereldtoneel blijft hierdoor onrustig en onzeker met risico's voor het verloop van de financiële ontwikkelingen in 2024. Het bestuur blijft de ontwikkelingen volgen.

4. Pensioenfonds

4.1 Profiel

Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV is per 1 januari 2015 ontstaan uit een juridische fusie van Stichting Pensioenfonds Haskoning en Stichting Pensioenfonds DHV. De aangesloten ondernemingen zijn: Koninklijke HaskoningDHV Groep B.V., HaskoningDHV Nederland B.V. en DHV NPC B.V.

Pensioenfonds HaskoningDHV is een ondernemingspensioenfonds in de zin van artikel 1 van de Pensioenwet. Het fonds is statutair gevestigd in Amersfoort en is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 62306723. Het pensioenfonds is lid van de Pensioenfederatie.

Er zijn 10.528 deelnemers, gewezen deelnemers, pensioen- en aanspraakgerechtigden (nabestaanden en arbeidsongeschikten). Het pensioenfonds heeft een belegd vermogen van circa € 1,2 miljard per ultimo 2023.

4.2 Missie

De missie van het pensioenfonds luidt:

Het Pensioenfonds HaskoningDHV voert de door de sociale partners, nu en in het verleden, afgesproken pensioenregelingen op professionele wijze uit. Hierbij staat het fonds dicht bij de deelnemers.

Onze belofte om in de uitvoering van de pensioenregelingen dicht bij de deelnemer te blijven hebben we zo goed mogelijk ingevuld. We deden dat door de publicatie van nieuwsbrieven, een webinar, de organisatie van deelnemersbijeenkomsten en via onze website.

4.3 Visie

De visie van het pensioenfonds luidt:

Het Pensioenfonds HaskoningDHV wil een toekomstbestendig, collectief georganiseerd pensioen bieden met de ambitie van waardevastheid. Het fonds belegt op maatschappelijk verantwoorde wijze om rendement te behalen tegen acceptabele risico's. Het fonds richt zich op de lange termijn en met een evenwichtige afweging van alle belangen. Als ondernemingspensioenfonds zijn wij deskundig en van daaruit denken we mee over de inhoud van de pensioenovereenkomst. Het fonds is kostenbewust.

Zowel bestuur als sociale partners beseffen dat er omstandigheden zijn, zoals een situatie van langdurig lage rente, waarin, door factoren waar het pensioenfonds weinig tot geen invloed op kan uitoefenen:

- de ambitie om een waardevast pensioen te realiseren voor langere tijd niet haalbaar kan zijn;
- het fonds maatregelen zal moeten treffen om het financiële evenwicht te herstellen.

Wanneer dergelijke omstandigheden zich voordoen ziet het pensioenfonds het als zijn taak en verantwoordelijkheid deelnemers mee te nemen in de ontwikkelingen om te zorgen dat ze hierdoor niet verrast worden.

4.4 Strategie

Om tot de gewenste situatie te komen, volgt het bestuur een strategie die erop is gericht het pensioenfonds en de eigen uitvoeringsorganisatie te versterken, zodat een robuust geheel blijft bestaan. De speerpunten zijn:

- Communicatie dicht bij de deelnemers;
- Optimaliseren beleggingsbeleid;
- Behoud van een adequaat Pensioenbureau;
- Het up-to-standard houden van het bestuur.

4.5 Doelstelling

Het pensioenfonds heeft als doel het uitvoeren van de met de werkgever gesloten uitvoeringsovereenkomst, het toekennen evenals beheren van pensioenaanspraken en uitkeren van pensioenen aan de deelnemers, de gewezen deelnemers en de pensioengerechtigden. Dit in overeenstemming met de bepalingen van de statuten, de pensioenreglementen, de Pensioenwet en andere wet- en regelgeving.

Concreet betekent dit dat Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV verantwoordelijk is voor de uitvoering van de collectieve pensioenregeling van de aangesloten ondernemingen.

Het bestuur heeft vastgesteld dat de uitvoering van de pensioenregeling naar tevredenheid heeft plaatsgevonden. Ook vond het bestuur het plezierig dat in 2023 besloten kon worden om alle pensioenen en pensioenaanspraken over 2022 met 6,9% te indexeren, waarmee de ambitie van waardevastheid van de pensioenen deels kon worden waargemaakt.

4.6 Uitvoeringsovereenkomst

De uitvoeringsovereenkomst is per 1 januari 2020 ingegaan en afgesloten voor onbepaalde tijd, met een vaste premieafpraak voor 5 jaar. De uitvoeringsovereenkomst bevat afspraken over de uitvoering van de per 1 januari 2020 gewijzigde pensioenovereenkomst tussen de onderneming en haar werknemers. De wijzigingen van de pensioenovereenkomst betreffen de volgende onderwerpen: de introductie van een streefopbouwpercentage (nadere toelichting in de volgende paragraaf), pensioenrichtleeftijd 68 jaar (was 67), de overgang naar de prijsinflatie als maatstaf voor verhoging van de pensioenen voor iedereen en de gelijke premie voor alle actieven. Bij de uitvoeringsovereenkomst is naar aanleiding van het in 2022 geformuleerde nieuwe indexatiebeleid (door de versoepelde regelgeving) een addendum gevoegd.

4.7 Pensioenregeling

De pensioenregeling behelst de uitvoering van de tussen de werkgever en de werknemers gesloten pensioenovereenkomst. De pensioenregeling is een collectieve beschikbare premieregeling (Collective Defined Contribution) op basis van een uitkeringsovereenkomst, met een door de werkgever beschikbaar gestelde premie.

Premie

Voor deelnemers is in 2023 de pensioenpremie ongewijzigd 26,5% van de pensioengrondslag. Het premieniveau ligt vast tot 1 januari 2025. De deelnemers dragen 8,2% van de pensioengrondslag zelf bij (verrekening door de werkgever).

Regeling 2020

De pensioenen die verkregen kunnen worden volgens de pensioenregeling zijn:

- Ouderdomspensioen
Het ouderdomspensioen is 1,875% per jaar van de dat jaar geldende pensioengrondslag bij een pensioenrichtleeftijd van 68 jaar. Dit is de streefopbouw, en tevens de fiscaal maximale opbouw. **Streefopbouw** betekent dat deze 1,875% de jaarlijkse opbouw is over het pensioengevend salaris, **indien haalbaar**. Als de premiedekkingsgraad lager is dan 90%, en de beleidsdekkingsgraad op het vaste toetsmoment (31 december van enig jaar) lager is dan 104,2%, dan wordt de pensioenopbouw in stappen van 0,15 procentpunt per jaar verlaagd tot de nagestreefde premiedekkingsgraad van 90% is bereikt. Het premiedekkingsgraadbeleid is tot stand gekomen na een evenwichtige belangenafweging door het bestuur.
- In december 2022 is vastgesteld dat de streefopbouw voor 2023 van 1,875% haalbaar was, net als in 2022. In 2020 en 2021 is er sprake geweest van een tijdelijke verlaging van het opbouwpercentage. In 2023 was het maximum pensioengevend salaris vastgesteld op € 128.810 (2022: € 114.866). De franchise voor 2023 was € 16.322 (2022: € 14.802).
- Partnerpensioen
De deelnemer bouwt ieder kalenderjaar een gedeelte van het partnerpensioen op. De opbouw is op jaarbasis gelijk aan 70% van de in artikel 6 lid 2 van het pensioenreglement genoemde opbouw van het ouderdomspensioen. Hiervan wordt één twaalfde deel per maand opgebouwd. Het totale partnerpensioen bedraagt de som van alle per maand opgebouwde pensioenaanspraken, alsmede

de verhoging of de korting van de pensioenaanspraken zoals omschreven in artikel 23 en 24 van het pensioenreglement.

- Tijdelijk partnerpensioen (ANW-hiaat)
Het tijdelijk partnerpensioen is gelijk aan 10% van het pensioengevend salaris met voor 2023 een minimum van € 10.830 bij een 100% dienstverband (2022: € 9.830). Hierbij geldt voor 2023 een maximum pensioengevend salaris van €128.810 (2022: € 114.866).
- Wezenpensioen
Het wezenpensioen bedraagt 14% van het te bereiken ouderdomspensioen.
- Arbeidsongeschiktheidspensioen
Het arbeidsongeschiktheidspensioen is bij volledige arbeidsongeschiktheid 75% van het pensioengevend salaris boven het WIA-maximumsalaris. Het maximum van het pensioengevend salaris is niet van toepassing op het arbeidsongeschiktheidspensioen. Indien een deelnemer gedeeltelijk arbeidsongeschikt is, wordt een percentage (conform het bepaalde in de WIA) van het arbeidsongeschiktheidspensioen uitgekeerd.

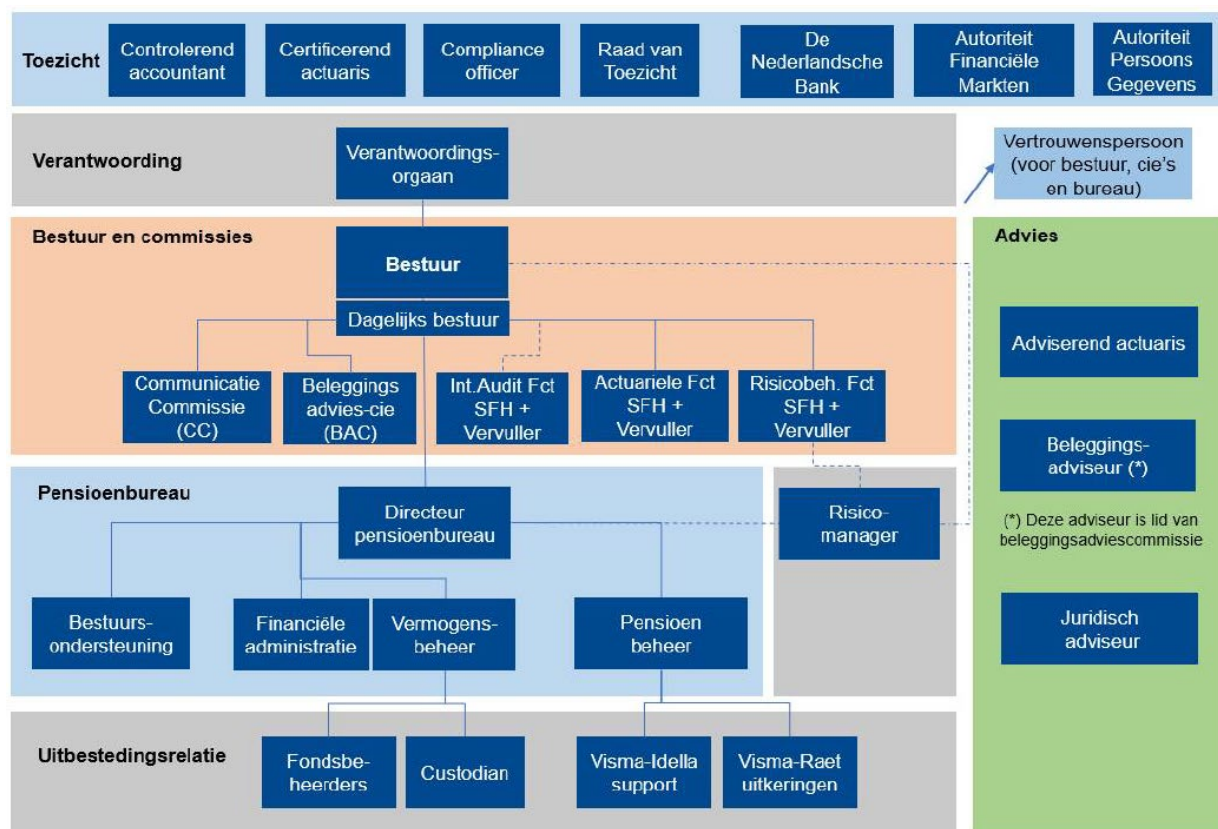
De pensioenrichtdatum is de dag waarop een (gewezen) deelnemer 68 jaar wordt. Dit is een rekenleeftijd. Deelnemers bepalen zelf of zij hun pensioendatum willen vervroegen of uitstellen, voor hun AOW-leeftijd met deeltijdpensioen willen gaan, in samenspraak met hun partner een deel van hun ouderdomspensioen willen laten omzetten in partnerpensioen of vice versa en/of kiezen voor variatie in de hoogte van hun pensioenuitkering (hoog-laagconstructie).

De indexatiemaatstaf voor verhoging van zowel de ingegane pensioenen als opgebouwde pensioenaanspraken van (gewezen) deelnemers is gelijk, namelijk de procentuele verhoging van het door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) gepubliceerde consumentenprijsindexcijfer alle huishoudens afgeleid (over het voorgaand kalenderjaar).

5. Organisatiestructuur

Het bestuur heeft zich bij het inrichten van de bestuursorganisatie laten leiden door de Code Pensioenfondsen. De Code richt zich op de drie bestuurlijke kernfuncties: besturen, toezicht houden en verantwoording afleggen. Dit alles in goede balans via een sluitend systeem van interne controle en evenwicht tussen de functies.

De organisatie van het fonds is weergegeven in het onderstaande schema. Conform de IORP-richtlijn zijn drie sleutelfunctiehouders benoemd.

5.1 Bestuur

Het bestuur is collectief (eind)verantwoordelijk. Het is belast met het besturen van de zaken van het fonds en met het beheer van en de beschikking over het vermogen. Bevoegdheden en verantwoordelijkheden van het bestuur zijn vastgelegd in de statuten en een bestuursreglement.

Het bestuur van het pensioenfonds is paritair samengesteld en bestaat in 2023 uit twee werkgeversvertegenwoordigers, drie werknemersvertegenwoordigers en één vertegenwoordiger van pensioengerechtigden.

Eén werkgeversvertegenwoordiger dan wel één werknemersvertegenwoordiger is een extern geworven bestuurslid en is de voorzitter van het bestuur. Eén werkgeversvertegenwoordiger dan wel één werknemersvertegenwoordiger is een extern geworven bestuurslid en beschikt over de kennisgebieden vermogensbeheer en risicomanagement. De extern geworven bestuursleden mogen niet beiden werkgevers-bestuurslid dan wel beiden werknemersbestuurslid zijn.

Het is het beleid van het fonds om te werken met aspirant-bestuursleden zodat deze zich optimaal kunnen voorbereiden op een eventuele toekomstige rol en verantwoordelijkheid in het bestuur. De aspirant-bestuursleden nemen deel aan alle bestuurlijke activiteiten, maar hebben geen stemrecht. In 2023 nam van september tot en met december een aspirant- bestuurslid aan de vergaderingen deel.

Voor zittingsperiode bestuursleden zie paragraaf 9.1.

Per 31 december 2023 is het bestuur als volgt samengesteld:

-	vacature werkgever, ingevuld per 1 januari 2024 door Jos Reinders	
-	Maarten Faber	werknemers
-	Liesbeth Galesloot	werkgever voorzitter (extern geworven)
-	Johan Krijgsman	werknemers
-	Rudolf van Ommen	pensioengerechtigden
-	Hedwig Peters	werknemers (extern geworven)

5.2 Bestuurscommissies

Het bestuur heeft voor de diverse beleidsterreinen specifieke commissies ingesteld. De commissies hebben de verantwoordelijkheid om ontwikkelingen op hun beleidsterrein te volgen en te beoordelen wat de impact is voor het fonds. Ze initiëren beleid en geven gevraagd en ongevraagd advies over beleidsmatige onderwerpen. Tevens doen ze voorstellen aan het bestuur. Besluitvorming vindt plaats in het bestuur.

Commissieleden worden benoemd door het bestuur. De commissies bestaan uit bestuursleden, daarnaast kan het bestuur ook externe leden in een commissie benoemen.

Countervailing power binnen het bestuur

Het bestuur acht het voor goede besluitvorming noodzakelijk dat er op alle terreinen voldoende personen zijn die voorstellen goed kunnen beoordelen, zonder dat ze meegewerkt hebben aan het opstellen van het voorstel. Deze bestuursleden hebben voldoende kennis om een voorstel van de commissies goed te kunnen beoordelen en zorgen voor een frisse kijk en countervailing power ten opzichte van de commissies.

Dagelijks bestuur

Het dagelijks bestuur bestaat uit de voorzitter en één lid van het bestuur. Het dagelijks bestuur bepaalt samen met de directeur van het pensioenbureau het dagelijks beleid van het fonds. Het dagelijks bestuur heeft uitsluitend bevoegdheden conform de statuten en reglementen van het fonds, zoals vastgelegd in de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN). De voornaamste taak is het voorbereiden van bestuursbesluiten en het toezien op het uitwerken en uitvoeren van genomen besluiten.

Per 31 december 2023 is het dagelijks bestuur als volgt samengesteld:

Liesbeth Galesloot	werkgever	voorzitter
Johan Krijgsman	werknemers	

Communicatiecommissie

De communicatiecommissie doet beleidsvoorstellen voor het communicatiebeleid aan het bestuur, stelt het communicatiebeleidsplan op en ziet toe op de uitvoering hiervan. Ook vallen externe uitingen, waaronder de website en de nieuwsbrief, onder de verantwoordelijkheid van de communicatiecommissie. In alle uitingen wordt geprobeerd dicht bij de deelnemer te blijven door pensioenzaken op toegankelijke wijze te presenteren en gebruik te maken van informatie uit deelnemerstevredenheidsonderzoeken.

Per 31 december 2023 is de communicatiecommissie als volgt samengesteld:

Margo Dell'Avo	lid (HRM-TOR-Total Rewards Royal HaskoningDHV)
Rudolf van Ommen	voorzitter
Tjandra Onken	externe pensioencommunicatieadviseur namens het pensioenbureau
Gwendolyn Tamminga-Witte	lid (Corporate Communications Advisor Royal HaskoningDHV)

Beleggingsadviescommissie

De beleggingsadviescommissie (BAC) adviseert het bestuur over de beleggingsaangelegenheden in brede zin en heeft een voorbereidende en adviserende rol voor het strategische beleggingsbeleid richting het bestuur. Daarnaast is zij verantwoordelijk voor de uitvoering hiervan. Hieronder moet onder andere worden verstaan: de vertaling van de uitkomsten van de ALM-studie naar de invulling van de portefeuille, het selecteren en monitoren van vermogensbeheerders of fondsen (binnen het BAC-mandaat;

goedkeuring blijft bij het bestuur), het monitoren en beheersen van de risico's, het handhaven van de vermogensallocatie en het bijhouden van belegging technische kennis. De BAC vergadert acht tot tien keer per jaar. De BAC maakt gebruik van een externe expert. Deze expert is lid van de commissie.

Per 31 december 2023 is de beleggingsadviescommissie als volgt samengesteld:

Rutger van Asselt	lid (Sprenkels)
Maarten Faber	voorzitter
Hedwig Peters	lid
Leonie van Hal	toehoorder (pensioenbureau)
Cor Zeeman	toehoorder (Directeur pensioenfonds)

Team Risicobeheer (Sleutelfunctie Risicobeheer)

Team Risicobeheer bestaat uit de sleutelfunctie Risicobeheer en de vervuller van de functie. Team Risicobeheer adviseert het bestuur over het integrale risicomanagement in brede zin en heeft een voorbereidende en adviserende rol voor het strategische beleid richting het bestuur. Daarnaast is het Team Risicobeheer verantwoordelijk voor de uitvoering van het risicomanagement door het pensioenfonds. Hieronder moet onder andere worden verstaan het borgen van onafhankelijk risicomanagement bij het pensioenfonds, het monitoren en toezien op beheersen van risico's en het terugkoppelen hiervan aan het bestuur en het bijhouden van de kennis over risicomanagement. Team Risicobeheer komt tweewekelijks bijeen. Van 1 september tot medio november 2023 heeft Team Risicobeheer incompleet gefunctioneerd vanwege het vertrek van het bestuurlid dat tevens sleutelfunctiehouder Risicobeheer was. De vacature van de sleutelfunctiehouder Risicobeheer is medio november 2023 weer ingevuld.

Per 31 december 2023 is het Team risicobeheer als volgt samengesteld:

Henri Castillion	vervuller sleutelfunctie Risicobeheer (risicomanager pensioenbureau)
Jochem Sluis (AethiQs)	sleutelfunctiehouder Risicobeheer (uitbesteed)

Audit commissie (Sleutelfunctie Interne Audit)

Pascal Raven (KPMG)	vervuller sleutelfunctie Interne Audit.
Bas Vroegh (ARC)	sleutelfunctiehouder Interne Audit (geïnsourced)

Actuariële commissie (Sleutelfunctie Actuarieel)

Bert Hogendoorn (WTW)	vervuller van de sleutelfunctie Actuarieel.
Hamadi Zaghdoudi (WTW)	sleutelfunctiehouder Actuarieel (uitbesteed)

Zaghdoudi is tevens certificerend actuaris van het pensioenfonds.

Ad hoc Commissie Klachten en Geschillen

De Commissie Klachten en Geschillen is verantwoordelijk voor de behandeling van de klachten en geschillen van deelnemers jegens het pensioenfonds. De commissie heeft een ad hoc karakter en bestaat uit Maeike van Bijsterveld (Legal Affairs, HaskoningDHV Nederland B.V.) en een extern lid. De commissie kan per klacht/geschil van samenstelling verschillen. Per 1 januari 2024 is deze commissie vervallen. Zie hoofdstuk 3.3.

5.3 Verantwoordingsorgaan

Het bestuur legt aan het verantwoordingsorgaan rekenschap af over het gevoerde beleid en de beleidskeuzes die betrekking hebben op de toekomst. Het verantwoordingsorgaan adviseert het pensioenfonds desgevraagd of uit eigen beweging over aangelegenheden die het pensioenfonds betreffen.

De verdeling van de zetels in het verantwoordingsorgaan tussen de vertegenwoordigers van de werknemers en van de pensioengerechtigden vindt plaats op basis van de onderlinge getalsverhouding. Pensioenfonds HaskoningDHV heeft een verantwoordingsorgaan bestaande uit één werkgeversvertegenwoordiger, drie werknemersvertegenwoordigers en twee vertegenwoordigers van pensioengerechtigden. Overige bepalingen met betrekking tot de samenstelling van het verantwoordingsorgaan zijn nader vastgelegd en uitgewerkt in het *reglement verantwoordingsorgaan*.

Per 31 december 2023 is het verantwoordingsorgaan als volgt samengesteld:

John Tummers	lid	pensioengerechtigden
Evelien Braad	lid	werknemers
Robin Kraan	lid	werknemers
Johan van Manen	voorzitter	pensioengerechtigden
Jos Reinders	lid	werknemers
Frits Smedts	lid	werkgever

Bevoegdheden van het verantwoordingsorgaan

In navolging van artikel 115a lid 3 van de Pensioenwet is het verantwoordingsorgaan bevoegd om advies uit te brengen over:

- het beleid inzake beloningen;
- de vorm en inrichting van het intern toezicht;
- de profielschets voor leden van de raad van toezicht;
- het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure;
- het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid;
- gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het pensioenfonds of de overname van verplichtingen door het pensioenfonds;
- liquidatie, fusie of splitsing van het pensioenfonds;
- het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsovereenkomst;
- het omzetten van het pensioenfonds in een andere rechtsvorm;
- de samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de premiecomponenten; en
- het wijzigen van een uitvoeringsreglement door een algemeen pensioenfonds.

Verder heeft het verantwoordingsorgaan bovenwettelijk adviesrecht op:

- het wijzigen van de statuten van het pensioenfonds;
 - het wijzigen van de reglementen van het bestuur, het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht.
- Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan in het kader van de WTP adviesrecht op:
- het voorgenomen invaarbesluit van het pensioenfondsbestuur
 - het verzoek van sociale partners om het vermogen van het pensioenfonds in te zetten voor de initiële vulling van de solidariteits- of risicodelingsreserve of compensatie van deelnemers

Het verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur aan de hand van het bestuursverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van het intern toezicht, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, evenals over beleidskeuzes voor de toekomst. Het oordeel over het jaar 2023 is opgenomen in hoofdstuk 10 van dit jaarverslag, inclusief de reactie van het bestuur.

5.4 Raad van toezicht

Het bestuur van het pensioenfonds draagt zorg voor de organisatie van transparant intern toezicht. De raad van toezicht is belast met het toezicht op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken van het pensioenfonds, het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. De raad van toezicht staat het bestuur met raad terzijde en richt zich bij de vervulling van zijn taak naar de belangen van de bij het pensioenfonds betrokken deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden, andere aanspraakgerechtigden en de aangesloten ondernemingen.

De raad van toezicht bestaat uit drie onafhankelijke natuurlijke personen die deskundig zijn op het gebied van de uitoefening van het bedrijf van een pensioenfonds. Daarbij zijn de aandachtsgebieden financiën (vermogensbeheer), risicomanagement en governance ieder geborgd via de leden van de raad van toezicht. De leden van de raad van toezicht zijn financieel en hiërarchisch volledig onafhankelijk van enige belanghebbende bij het fonds. Het bestuur heeft de leden van de raad van toezicht benoemd, na een bindende voordracht door het verantwoordingsorgaan.

De raad van toezicht bestaat per 31 december 2023 uit de volgende leden:

Mark-Jan Boes	lid
Mechteld Hendriks	voorzitter
Mischa Hupperetz	lid

Het verslag van de raad van toezicht over het jaar 2023 is opgenomen in hoofdstuk 11 van dit jaarverslag, inclusief de reactie van het bestuur hierop.

5.5 Pensioenbureau

Het pensioenfonds beschikt over een eigen pensioenbureau. De bestuursondersteuning en de werkzaamheden die voortvloeien uit de pensioenadministratie, de financiële administratie en een groot deel van het vermogensbeheer worden er verzorgd. Tevens is er veel contact met externe vermogensbeheerders over operationele zaken. Daarnaast vallen ook de aandachtsgebieden Risicomanagement en Communicatie onder het pensioenbureau.

De werknemers van het pensioenbureau zijn in dienst van HaskoningDHV Nederland B.V. en zijn in het kader van dit dienstverband uitsluitend werkzaam voor het fonds. Eind 2023 waren er een directeur en elf vaste medewerkers werkzaam op het pensioenbureau. De salariskosten en overige persoonsgebonden kosten (Pensioen, IT, werkplek, etc) worden door de onderneming doorbelast aan het fonds.

5.6 Externe ondersteuning

Het fonds laat zich bijstaan door externe adviseurs voor specifieke vraagstukken op het gebied van bijvoorbeeld communicatie, beleggingsbeleid, juridische aspecten, actuariële aspecten en risicobeheersing.

5.7 Uitbesteding

Het fonds voert het vermogensbeheer en pensioenbeheer zelf uit. Het daadwerkelijke beleggen in titels is uitbesteed aan vermogensbeheerders. Alle beleggingen worden geadministreerd bij de custodian Northern Trust. Tevens is het technische beheer van de website en het pensioenadministratiesysteem uitbesteed aan een externe partij. De functies van compliance officer en vertrouwenspersoon zijn ook extern belegd.

5.8 Compliance officer

De compliance officer is belast met het onafhankelijk toezicht op de naleving van de gedragscode van het pensioenfonds. Vanaf 1 januari 2023 treedt het Compliance Team van AethiQs op als compliance officer voor het fonds.

5.9 Vertrouwenspersoon

Als een verbonden persoon van het pensioenfonds het vermoeden heeft van een onregelmatigheid, integriteitsincident of een misstand kan deze contact opnemen met de vertrouwenspersoon. De vertrouwenspersoon is mevrouw Saskia Overdevest, verbonden aan het Nederlands Compliance Instituut (NCI).

5.10 Functionaris Gegevensbescherming

Bij privacyvragen, bijvoorbeeld als een deelnemer een klacht heeft over de wijze waarop het pensioenfonds omgaat met zijn of haar gegevens of een datalek wil melden, kan deze deelnemer contact opnemen met Henri Castillion, de Functionaris Gegevensbescherming van het fonds. Het fonds maakt van deze mogelijkheid melding op de website.

6. Governance-aspecten

6.1 Code Pensioenfondsen

De acht thema's van de Code Pensioenfondsen herkent Pensioenfonds HaskoningDHV als focuspunten voor goed pensioenfondsbestuur. De Code geeft niet alleen besturen extra houvast en richting in waar het om draait bij goed pensioenbestuur maar biedt ook de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan een goede focus op waar het om gaat in het gesprek met het bestuur: vertrouwen waarmaken; verantwoordelijkheid nemen; integer handelen; kwaliteit nastreven; zorgvuldig benoemen; gepast belonen; toezicht houden en inspraak waarborgen; transparantie bevorderen. Het fonds voldoet aan bijna alle normen uit de Code Pensioenfondsen en rapporteert in deze paragraaf het volgende over in het bijzonder de normen 5, 31, 33, 47, 58, 62, 64 en 65.

Overeenkomstig norm 5 legt het bestuur aan het verantwoordingsorgaan verantwoording af over het beleid dat het voert en rapporteert daarover in dit jaarverslag. Het bestuur bespreekt met het verantwoordingsorgaan de gerealiseerde uitkomsten van zijn beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen evenwichtig af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Overwegingen en ook het verloop van discussies tijdens vergaderingen legt het bestuur vast in notulen. Daarin geeft het bestuur ook inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau. Pensioenfonds HaskoningDHV voldoet aan norm 31 door permanent aandacht te hebben voor de samenstelling van de fondsorganen wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit. Het bestuur heeft dit ook vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn, als ook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.

Pensioenfonds HaskoningDHV voldoet nog niet geheel aan norm 33 uit de Code. Het bestuur heeft nog prioriteit gegeven aan continuïteit met het oog op de transitie naar het nieuwe pensioencontract. Het bestuur en het VO streven echter wel degelijk naar diversiteit in hun samenstelling met ten minste één man en één vrouw en één lid boven en één lid onder de veertig jaar. Bij de samenstelling van de bestuursorganen zijn de doelstellingen voor wat betreft mannen en vrouwen gerealiseerd. Dit geldt niet volledig voor de ambitie om leden onder de 40 jaar tot het bestuur of het VO te laten toetreden. Bij een vacature heeft bij gelijke geschiktheid een bestuurslid jonger dan 40 jaar de voorkeur. Het pensioenfonds heeft een stappenplan opgesteld ter bevordering van de diversiteit in het bestuur zoals de Code in norm 33 verlangt. Hierbij wordt opgemerkt, dat het alle actieve deelnemers vrij staat zich voor een positie in bestuur en VO verkiesbaar te stellen. Niettemin zal het profiel als richtsnoer worden aangehouden bij de keuze van de kandidaat. Sinds 1 januari 2020 voldoet het VO wel aan norm 33 van de Code doordat vanaf die datum steeds één van de leden van het VO jonger is dan 40 jaar.

Dat het intern toezicht van Pensioenfonds HaskoningDHV, zoals norm 47 vraagt, de Code Pensioenfondsen terdege betreft bij de uitoefening van zijn taak blijkt uit het in dit jaarverslag in paragraaf 11.1 opgenomen verslag van de raad van toezicht. Zoals norm 58 voorschrijft geeft het bestuur onder andere in dit jaarverslag in het hoofdstuk 'Het pensioenfonds' maar ook in de op de website integraal gepubliceerde ABTN publiekelijk inzicht in de missie, visie en strategie van Pensioenfonds HaskoningDHV.

Het fonds voldoet ook aan norm 62: het bestuur heeft zijn visie dat bedrijven die maatschappelijk verantwoord opereren op lange termijn een vergelijkbare of betere risico-/rendementsverhouding zullen laten zien dan bedrijven die hier niet bewust mee omgaan vertaald in beleid dat is opgenomen in het strategisch beleggingsplan van het fonds. Beleidsinformatie hierover is opgenomen in de ABTN die is gepubliceerd op de website van het pensioenfonds. Het bestuur neemt deelnemers daarnaast in het jaarbericht, een toegankelijk publieksverslag en ook in nieuwsbrieven en op de website mee in het beleggingsbeleid van het fonds. Het bestuur draagt het beleid voor verantwoord beleggen ook uit op deelnemersbijeenkomsten. In 2024 organiseerde het fonds in aanvulling op de deelnemersbijeenkomsten een webinar waarop dezelfde onderwerpen behandeld werden.

Zoals gevraagd in norm 64 geeft het bestuur in dit jaarverslag aan dat de interne gedragscode van het fonds wordt nageleefd (zie paragraaf 6.3) evenals de Code Pensioenfondsen (deze paragraaf).

Het pensioenfonds beschikt conform norm 65 over een adequate klachten- en geschillenprocedure die in 2023 is aangepast aan de nieuwe wet- en regelgeving, voor belanghebbenden eenvoudig te vinden is op de website waar tevens verwezen wordt naar het Geschillen Instituut Pensioenfondsen (GIP). In dit

jaarverslag (paragraaf 3.3) rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.

6.2 Deskundigheidsbevordering

Het bestuur draagt zorg voor het permanent op peil houden van de eigen deskundigheid, competenties en professionaliteit en neemt dit mee in zijn jaarlijkse persoonlijke evaluatie. Nieuwe bestuursleden nemen deel aan een basis- en verdiepende cursus op het gebied van het besturen van een pensioenfonds. Daarnaast vindt verdieping en uitbreiding plaats door het lezen van vakliteratuur en het volgen van seminars en voorlichtingsbijeenkomsten. Nieuwe leden van het verantwoordingsorgaan volgen opleidingen op pensioengebied en bezoeken onder andere de bijeenkomsten die de Pensioenfederatie voor verantwoordingsorganen faciliteert.

De bestuursleden hebben in 2023 deelgenomen aan diverse seminars en bijeenkomsten van de Pensioenfederatie, DNB en andere gekwalificeerde aanbieders. Verder vonden er in 2023 intern diverse kennissessies plaats. Deze waren gewijd aan implicaties van de Wtp, het traject naar het nieuwe pensioencontract, opties voor de invulling van dat contract en mogelijkheden voor bescherming van de dekkinggraad.

6.3 Gedragscode en Compliance

Het uitgangspunt is dat de leden van het bestuur, het verantwoordingsorgaan, de raad van toezicht, het pensioenbureau en andere bij het fonds betrokken personen integer handelen. Zij zorgen ervoor dat hun eigen functioneren wordt getoetst. Zij vermijden elke vorm en elke schijn van persoonlijke bevoordeling of belangenverstrengeling met een partij waarmee het pensioenfonds een band heeft op welke manier dan ook. Richtlijnen hiervoor zijn vastgelegd in de Gedragscode. Betrokkenen leggen jaarlijks een verklaring van naleving van de gedragscode af. De compliance-officer heeft voor 2023 vastgesteld dat de gedragscode door allen is nageleefd. Er zijn in 2023 geen meldingen gedaan aan de vertrouwenspersoon.

6.4 Beloningsbeleid

Het fonds voert een beheerst en duurzaam beloningsbeleid. Dit beleid is in overeenstemming met de doelstellingen van het fonds. Ook is het beleid passend, gelet op het beloningsbeleid van de aangesloten ondernemingen waarvoor het fonds de pensioenregeling uitvoert. De beloning staat in redelijke verhouding tot de gedragen verantwoordelijkheden, de aan de functie gestelde eisen en het tijdsbeslag. Er worden binnen het pensioenfonds geen prestatie gerelateerde beloningen betaald.

6.5 Bezoldiging bestuurders

- De bestuursleden die in dienst zijn van de aangesloten ondernemingen ontvangen geen extra beloning van het fonds. De kosten van de tijdsbesteding van deze bestuursleden worden door de werkgever bij het fonds in rekening gebracht op basis van de werkelijk bestede tijd.
- Voor leden die gepensioneerd zijn gelden de volgende vaste bruto vergoedingen op jaarbasis (bedragen op basis van 2021):
 - • Leden Bestuur: € 11.329;
 - • Leden verantwoordingsorgaan: € 3.399;
 - • Leden van de diverse Adviescommissies ontvangen een aanvullende vergoeding:
 - Beleggingsadviescommissie: € 3.399;
 - Communicatiecommissie: € 1.133;
- De externe bestuursleden ontvangen een bruto vergoeding van € 139.200 tot € 194.800 (basis 2021, exclusief btw) op jaarbasis en op full time basis. De feitelijke vergoeding wordt bepaald op basis van de overeengekomen tijdsbesteding en functie van het lid, waarbij mede rekening wordt gehouden met specifieke vaardigheden en ervaring.
- De raad van toezicht wordt marktconform beloond. De totale beloning per jaar is € 47.840 (basis 2021, exclusief btw) voor een raad van toezicht bestaande uit drie leden.
- De leden van het Bestuur, het verantwoordingsorgaan en de diverse Adviescommissies krijgen de in het kader van hun werkzaamheden gemaakte noodzakelijke reis- en verblijfkosten vergoed, indien en voor zover die niet reeds door de aangesloten ondernemingen worden vergoed.

- De hierboven genoemde bedragen worden jaarlijks geïndexeerd.

6.6 Toezichthouder

Conform artikel 96 van de PW wordt nog vermeld dat er aan de pensioenuitvoerder (het fonds) geen dwangsommen en bestuurlijke boetes zijn opgelegd door de toezichthouder. Evenmin is er een aanwijzing ontvangen, dan wel een bewindvoerder aangesteld.

7. Risicomanagement

Het fonds is zich ervan bewust dat risicomanagement een belangrijk onderdeel is van een beheerste en integere bedrijfsvoering. Risicomanagement is een proces dat gericht is op het effectief en efficiënt bereiken van de (strategische) doelstellingen. Het bestuur van SPHDHV streeft naar een effectief en transparant integraal risicomanagement, zodat risico's in beeld zijn en gecontroleerd worden conform het door het bestuur vastgestelde en goedgekeurde risicobereidheid. Integraal benadrukt dat het gaat om het management van alle verschillende risicogebieden in onderlinge samenhang.

Het proces van integraal risicomanagement wordt continu doorlopen zodat op het gebied van risicomanagement een zelflerende en zelfsturende organisatie ontstaat, dat zich bewust is van de impact van de verschillende risico's en de onderlinge samenhang, alsook van de opties voor beheersing en de verschillende consequenties hiervan. Dit komt aantoonbaar tot uiting in het bestuurlijke proces, waarbij risico identificatie en risicobeheersing onderdeel uitmaken van alle besluiten, projecten en uitvoering van werkzaamheden. Het operationele proces van het pensioenbureau is dusdanig ingericht dat alle operationele processen risico bewust, efficiënt en effectief worden uitgevoerd.

De uitgangspunten van ons risicomanagementbeleid zijn:

- Risicomanagement is integraal onderdeel van alle beleidsvorming, de uitvoering en het vermogensbeheer van SPHDHV;
- Het bestuur is verantwoordelijk voor de implementatie en uitvoering van een effectief en efficiënt risicomanagementproces;
- Het bestuur is verantwoordelijk voor de beheersing van risico's en de keuzes die daarin gemaakt worden;
- Risico's worden integraal geanalyseerd bij de totstandkoming van alle bestuursbesluiten en vormen een vast onderdeel van uit te voeren evaluaties. Een analyse van de risico's maakt onderdeel uit van ieder voorstel voor een bestuursbesluit;
- Voor alle risico's worden duidelijke tolerantiegrenzen vastgesteld en indien wenselijk en mogelijk worden mitigerende maatregelen geïmplementeerd;
- Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de standaarden die door de toezichthouder(s) aangereikt zijn. Daar waar deze ontbreken of niet van toepassing zijn, zal zoveel mogelijk gebruik worden gemaakt van inzichten verkregen van andere, vergelijkbare fondsen;
- Bij de invulling van Integraal Risicomanagement (IRM) worden de verschillende risico's onderverdeeld naar categorieën aansluitend bij de risicocategorieën zoals die ooit zijn opgenomen in het risicoraamwerk FOCUS! van DNB. Daarnaast worden er andere, internationaal erkende, risicomanagementmodellen gebruikt ter ondersteuning zoals CoBiT, NIST en ISO27002 voor informatiebeveiliging- en cybersecurity risico's;
- Risico's met potentieel een grote financiële of reputatie impact krijgen continue aandacht van het bestuur.

In de beheersing van risico's wordt niet alleen gekeken naar procedurele maatregelen en systeemtechnische maatregelen (hard controls) maar ook naar de cultuur en de menselijke factor in de beheersing van risico's (soft controls). Bij de evaluatie van beheersmaatregelen en van eventuele verstoringen en incidenten worden aan beide aspecten aandacht besteed.

7.1 Risicobereidheid

SPHDHV heeft een lage (kritische) risicobereidheid op het gebied van het besturen van het pensioenfonds en de uitvoering van de pensioenregeling. Het bestuur voert de pensioenregeling naar beste vermogen uit. Daarbij worden de verschillende belangen van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn afgewogen op een evenwichtige manier. Het bestuur neemt hiervoor de eindverantwoordelijkheid door transparant te communiceren met het interne toezicht en alle stakeholders. Om het belang van een correcte pensioenopbouw en -uitkering te onderstrepen en te waarborgen heeft het bestuur een Datakwaliteitsbeleid en Correctiebeleid vastgesteld. Het Datakwaliteitsbeleid moet ervoor zorgen dat de gegevens van de deelnemers en het opgebouwde vermogen volledig, accuraat en geschikt zijn om ervoor te zorgen dat de deelnemers krijgen waar ze recht op hebben. Mocht op een bepaald moment blijken dat de aanspraken die aan een (gewezen) deelnemer zijn bericht onjuist zijn, dan is de hoofdregel dat deze aanspraken herzien worden. Datzelfde geldt voor een pensioen dat al wordt

uitgekeerd. Te hoog vastgesteld pensioen wordt verlaagd tot het correcte niveau. Te laag vastgesteld pensioen wordt met terugwerkende kracht verhoogd tot het correcte niveau.

Het fonds hecht veel waarde aan het vertrouwen dat belanghebbenden hebben in de organisatie. Op dat gebied hanteren we een zero tolerance beleid. Dat blijkt onder meer uit het Datakwaliteits- en Correctiebeleid maar ook uit het bevorderen van een cultuur van integriteit en compliance.

Bij de vaststelling en uitwerking van het beleggingsbeleid wordt door het pensioenfonds rekening gehouden met de vereisten met betrekking tot prudent person wetgeving. De lange termijn strategische asset allocatie wordt onderbouwd door een ALM-studie waarin de belangen van de verschillende groepen deelnemers binnen het pensioenfonds zijn afgewogen. Daarnaast heeft het bestuur een risicohouding vastgelegd waarin is beschreven welke risico's aanvaardbaar zijn bij het streven naar koopkrachtbehoud voor de deelnemers. De risicohouding wordt jaarlijks getoetst op evenwichtigheid in de haalbaarheidstoets.

De risicohouding en risicobereidheid van het bestuur is weergegeven in onderstaand kader.

Nr.	Risico domein	Risicobereidheid	Risicohouding
1	Besturings-filosofie (gedrag, leiderschap en cultuur)	- Als ondernemingspensioenfondsen zijn wij deskundig en van daaruit denken we mee over de inhoud van de pensioenovereenkomst. - Het bestuur acht het voor goede besluitvorming noodzakelijk dat er op alle terreinen voldoende bestuursleden zijn die voorstellen goed kunnen beoordelen, zonder dat ze meegewerkt hebben aan het opstellen van het betreffende voorstel.	Critical tolerance ¹
2	Kapitaal management (solvabiliteit, liquiditeit en rentabiliteit)	- De indexatie-ambitie is om de pensioenaanspraken en pensioenen jaarlijks te laten meegroeien met de inflatie - Prioriteit wordt gegeven aan meer stabiliteit in de opbouw versus meer volatiliteit in de indexatie.	Balanced tolerance ²
3	Reputatie management (imago, identiteit en integriteit)	- Het pensioenfonds communiceert transparant zowel over de inhoud als over de kosten en uitvoering van de pensioenregeling. - De bestuursleden handelen integer. Zij vermijden elke vorm en elke schijn van persoonlijke bevoordeling of belangenverstrengeling met een partij waarmee het pensioenfonds een band heeft op welke manier dan ook.	Zero tolerance ³
4	Regeling en uitvoering (uitbesteding, processen en IT)	- De pensioenregeling kent een aantal keuzemogelijkheden zoals (gedeeltelijk) vervroegen dan wel uit te stellen. Men kan ook kiezen voor deeltijdpensioen. - Het ouderdomspensioen mag binnen bepaalde fiscale grenzen een periode worden verhoogd ten koste van een latere periodieke verlaging.	Critical tolerance

¹ Critical tolerance: Deze risicohouding wordt gekenmerkt door de wens de mate van blootstelling aan risico's relatief laag te houden, vanuit de visie dat gewenste opbrengsten (resultaat, gedrag) vereisen dat een relatief laag niveau van blootstelling aan risico's wordt geaccepteerd.

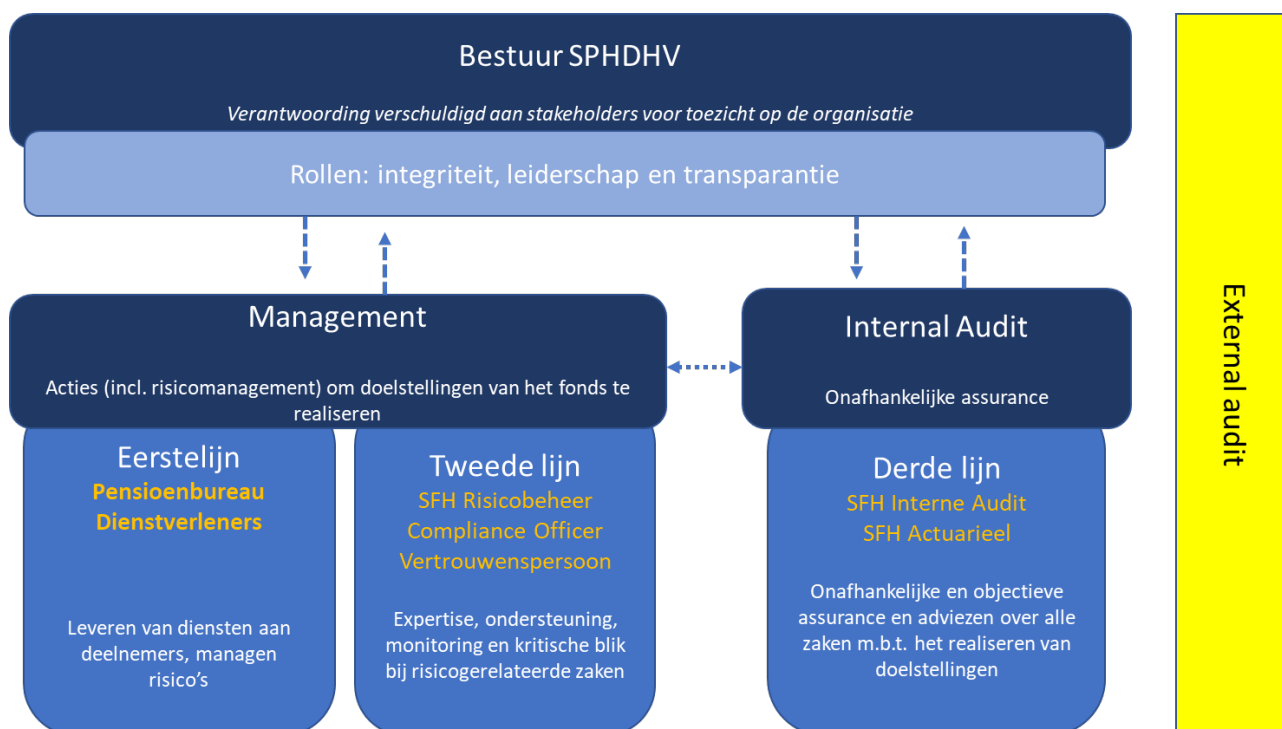
² Balanced tolerance: Deze risicohouding wordt gekenmerkt door de wens de mate van blootstelling aan risico's te balanceren, vanuit de visie dat gewenste opbrengsten (resultaat, gedrag) vereisen dat een gebalanceerd niveau van blootstelling aan risico's wordt geaccepteerd.

³ Zero tolerance: in dit geval wordt de risicohouding gekenmerkt door de wens dat er geen risico's worden genomen.

		• De kwaliteit van de pensioendata (betrouwbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid) is geborgd in processen en systemen.	
--	--	---	--

7.2 Risicobeheer

De risicomanagementorganisatie van SPHDHV is ingericht volgens het “Three Lines Model” en conform IORPP II. In de visie van het fonds is risicomanagement niet alleen bedoeld om waarde te beschermen, maar ook om deze te vergroten door het bijdragen aan het bereiken van de doelstellingen van het pensioenfonds.

De Eerste lijn geeft leiding en sturing aan acties (inclusief risicomanagement) en de inzet van middelen om de doelstellingen van het fonds te realiseren. Zij zijn voortdurend in dialoog met het bestuur en rapporteren over geplande, werkelijke en verwachte resultaten en risico's die gekoppeld zijn aan de doelstellingen. De Eerste lijn onderhoudt de interne beheersingsmaatregelen door passende structuren en processen te ontwikkelen voor het uitvoeren en beheren van (uitbestede)activiteiten en risico's. Bij het evalueren van beheersmaatregelen wordt nadrukkelijk rekening gehouden met verwachtingen op het gebied van wet- en regelgeving en ethiek. De Eerste lijn rapporteert over de performance en het risico.

De Tweedelijnsrollen voorzien in aanvullende expertise, ondersteuning, monitoring en een kritische blik met betrekking tot risicomanagement, waaronder:

- De ontwikkeling, implementatie en voortdurende verbetering van risicomanagementpraktijken (inclusief interne beheersing) op het niveau van processen, systemen en dienstverleners.
- Het realiseren van doelstellingen voor risicomanagement zoals: naleving van wet- en regelgeving en aanvaardbaar ethisch gedrag; interne beheersing; beveiliging van informatie en technologie; duurzaamheid; en kwaliteitsborging.

De Tweedelijnsrollen monitoren, adviseren, begeleiden, toetsen, analyseren en rapporteren over zaken die verband houden met het managen van risico's. De Sleutelfunctiehouder Risicobeheer rapporteert over de kwaliteit van het risicomanagementsysteem en de uitkomsten uit dit systeem.

Om het risicomanagementproces te ondersteunen is het risicomanagementsysteem ingericht in het online GRC-platform van OneTrust. Alle processen rondom risicomanagement, van het houden van risico

assessments, controles koppelen aan de geïdentificeerde risico's en de resultaten loggen om dit tijdens de periodieke audit aantoonbaar te maken tot aan het testen van controls en de navolging van de uitkomsten zijn ingebouwd in deze tool. Daarnaast zijn alle verantwoordelijkheden ingericht. Iedereen weet zo precies wat er van hen verwacht wordt en op welk moment.

Het risicobeheersingsproces is een continue verbetercyclus waarin we metingen, evaluaties en bijstellingen doorvoeren volgens de PDCA-cyclus: Plan, Do, Check, Act. Primair voeren we dit proces uit in de eerste lijn, waarbij de tweede lijn toeziet op de inrichting van het proces en het naleven van de gestelde kaders. Ook dit tweedelijnsproces volgt de PDCA-cyclus.

7.3 Ontwikkelingen voornaamste risico's en terugblik 2023

Informatiebeveiliging

Het beleid op het gebied van cybersecurity en informatiebeveiliging wordt steeds belangrijker in dit digitale tijdperk. Het fonds monitort periodiek dat de beveiliging van vertrouwelijke gegevens in overeenstemming is met het interne beleid en wet- en regelgeving. De bijbehorende beheersmaatregelen, die voornamelijk door externe dienstverleners worden uitgevoerd, worden constant gemonitord en geëvalueerd. Door DORA (Digital Operational Resilience Act) moet de regie op het uitbestedingsbeleid en -processen vanaf 2025 geïntensiveerd worden om aan de eisen van DORA te voldoen. Dat wordt een grote uitdaging voor de gehele pensioenbranche.

Risicorapportage

In 2023 is de risicorapportage aan het bestuur aangepast zodat het beter aansluit aan de actualiteit. Hiermee krijgt het bestuur beter zicht op het risicoverloop en de effectiviteit van de beheersmaatregelen. Het fonds voldoet aan de door DNB vereiste volwassenheidsniveaus ten aanzien van informatiebeveiliging. Ook in 2024 blijft informatiebeveiliging een belangrijk aandachtspunt in het monitoringsproces op onze dienstverleners.

Datakwaliteit

In 2023 is de pensioenadministratie begonnen met de voorbereidingen voor de transitie naar het nieuwe pensioencontract. De voorbereidingen richten zich op drie aspecten: de administratie aantoonbaar op orde brengen, op orde houden en gereedmaken voor de transitie. Om inzicht te krijgen in de huidige staat van de administratie zijn er data-analyses uitgevoerd die geen materiele of structurele fouten aan het licht hebben gebracht. Hiermee is aantoonbaar bewezen dat de controlemaatregelen effectief zijn.

Het fonds werkt nauw samen met de producent Visma Idella aan de nieuwe software voor de pensioenadministratie waarin na de transitie gewerkt gaat worden. De nieuwe software zal o.a. leiden tot veel efficiency verbeteringen in het complexe administratieproces. De verbeteringen zullen veel handmatige controleslagen overbodig maken wat een positief effect zal hebben op de datakwaliteit.

Wet Toekomst Pensioenen

In 2023 heeft het fonds veel tijd besteed aan de invoering van de Wet Toekomst Pensioenen (WTP). De invoering van het nieuwe pensioencontract is een grootschalig en complex project. Doordat belangrijke lagere wetgeving nog niet gereed is heeft het fonds besloten om de geplande overgang in 2025 door te schuiven naar 1-1-2026. Hiermee is er ook voldoende tijd om de processen en de IT-systemen goed in te richten en onze medewerkers voor te bereiden op de nieuwe werkwijze zodat fouten worden voorkomen.

8. Financiën

8.1 Beleggingen

Strategische beleggingsmix

	strategische mix		feitelijke mix per 31-12-2023	
	%	bandbreedte %	%	x € 1.000
Staatsobligaties	20,0%	15% - 25%	20,3%	240.896
Bedrijfsobligaties	25,0%	20% - 30%	24,3%	288.904
Aandelen ontwikkelde markten	32,5%	27,5% - 37,5%	32,3%	383.691
Aandelen opkomende markten	7,5%	6% - 9%	7,6%	90.631
Impact beleggingen	10,0%	7,5% - 12,5%	10,0%	118.737
Vastgoed	5,0%	4% - 7%	5,2%	61.464
Liquide middelen	0,0%	0% - 2%	0,2%	2.866
Totaal belegd vermogen				1.187.189

In 2023 hebben de volgende ontwikkelingen plaatsgevonden in de beleggingsportefeuille.

Rentederivaten, collateral en liquide middelen die betrekking hebben op de vastrentende waarden zijn in de bovenstaande tabel meegenomen in de bijbehorende staatsobligatieportefeuille.

In januari heeft het bestuur besloten om het Pimco Credit mandaat om te zetten naar een Pimco ESG Credit Fund. Deze omzetting is gestart in april met een In Kind transfer van € 172,7 miljoen, waarna 3 cash transfers volgden voor in totaal € 106,0 miljoen. In mei en juli werden nog 2 cash transfers vanuit het Credit mandaat naar het Staatsobligaties mandaat overgeheveld voor in totaal € 7,8 miljoen.

Naast de cash transfers vanuit het Credit mandaat is er door het jaar heen voor € 12,0 miljoen aan liquiditeitsoverschotten belegd in het Staatsobligaties mandaat.

In de Staatsobligatieportefeuille zit voor een waarde van € 5.350.000 aan liquide middelen, € 8.641.000 aan collateral en - € 14.680.000 aan rentederivaten (zie voor gedetailleerde uitsplitsing ook 13.1.1 en 13.1.10).

Eind 2021 heeft het bestuur besloten om onze belegging in het CBRE vastgoedfonds uit te breiden. Er is toen getekend voor een commitment van € 36,6 miljoen. In november 2022 heeft de eerste oproep van circa € 14,8 miljoen plaatsgevonden. Dit is gefinancierd door verkoop van de Candriam aandelenfondsen. Het restant van circa € 21,8 miljoen werd in juni 2023 afgeroepen. Ook deze afroep is gefinancierd door verkoop van Candriam aandelenfondsen voor € 18,0 miljoen en aangevuld met de verkoop van Robeco impact aandelen voor € 3,8 miljoen.

In januari 2023 ontvingen wij van infrastructuurfonds Glennmont een afroep (drawdown) voor een inleg van € 5,6 miljoen in het Glennmont Clean Energy Fund Europe III. Voor de financiering van deze afroep 9 is voor € 3,0 miljoen Robeco impact aandelen verkocht en gebruik gemaakt van € 2,6 miljoen liquiditeitsoverschot. Daarna volgde afroep 10 in mei van € 6,1 miljoen gefinancierd door verkoop Robeco impact aandelen, afroep 11 in juni van € 1,7 miljoen gefinancierd door liquiditeitsoverschot en afroep 12 van € 4,35 miljoen wederom gefinancierd door verkoop Robeco impact aandelen. In het 2^e kwartaal van 2024 zal naar verwachting de laatste afroep zijn, waarmee het totaal komt op het afgesproken bedrag van € 75 miljoen. Vanaf 2025 zal het geïnvesteerd vermogen (inclusief herwaardering) in delen worden uitgekeerd. Eind 2027 zal het geïnvesteerd vermogen (inclusief herwaardering) volledig uitgekeerd zijn.

(in duizenden euro's)	Jaar	Drawdown	Status	%	Cumulatief (%)
Drawdowns 1-3	2019	29.432	Definitief	39%	39%
Drawdowns 4-5	2020	9.983	Definitief	14%	53%
Drawdowns 6-7	2021	9.940	Definitief	13%	66%
Drawdowns 8	2022	6.113	Definitief	8%	74%
Drawdown 9-12	2023	17.760	Definitief	23%	97%
Drawdowns 13-15	2024	8.104	Inschatting	10%	107%
Distributions*)		-6.332		-7%	100%
Totaal		75.000		100%	

*) Ontvangen distributions die via capital calls door Glenmont zijn geherinvesteerd.

De post impact beleggingen bevat impact aandelen (€ 46.162.000) en infrastructuur (€ 72.575.000) welke bestaat uit de Drawdowns verminderd met het saldo van de desinvesteringen, herwaarderingen en afgerekende kosten en inkomsten.

Beleggingsklimaat 2023

Sinds 2022 hebben de centrale banken van ontwikkelde landen geprobeerd om de sterke inflatie, door de oorlog op het Europese continent, tegen te gaan door de rente stapsgewijs te verhogen. Aan het eind van 2023 zijn ze hier mee gestopt. De inflatie is in 2023 weer gedaald, maar nog steeds boven de doelstelling van 2%. Ondanks de grote conflicten in de wereld hebben deze in 2023 niet gezorgd voor grote impact op de beurs.

In 2023 hebben zowel aandelen als obligaties sterk gepresteerd. We zien bij aandelen dat vooral de tech-sector het goed doet.

Obligaties deden het goed, omdat de kapitaalmarktrente voor het eerst na drie jaar weer is gedaald aan het einde van 2023. Daarnaast hebben bedrijfsobligaties het goed gedaan.

Vastgoed was een categorie die slecht presteerde. Wij beleggen in Nederlands woonvastgoed. De daling is het gevolg van een combinatie van een aantal factoren. De feitelijke rente waarmee gerekend moet worden in projecten is hoog. De prijzen van arbeid en bouwmaterialen blijven hoog. Het vergunningenbeleid maakt het lastig om te bouwen. Toch blijven wij op de langere termijn redelijk positief over woonvastgoed. Door de enorme schaarste aan woningen zal deze categorie het naar verwachting goed blijven doen. Vastgoed past ook goed binnen het beleid van verantwoord beleggen.

In 2024 zal aan de hand van nieuwe scenario's worden bekeken of de asset allocatie in de portefeuille nog hetzelfde moet blijven.

Beleggingsrendement

	2023	2022
Staatsobligaties	9,8%	-39,7%
Bedrijfsobligaties	6,2%	-16,4%
Aandelen ontwikkelde markten	14,6%	-13,5%
Aandelen opkomende markten	5,6%	-15,6%
Impact beleggingen	7,9%	-11,3%
Vastgoed	-9,1%	3,1%
Liquide middelen	0,1%	0,0%
Totaal beleggingsrendement	9,2%	-19,5%

Verantwoord beleggen

Pensioenfonds HaskoningDHV wil het vermogen van het pensioenfonds inzetten op een duurzame en verantwoorde wijze waarbij een goede rendement-risicoverhouding voorop staat. Hiertoe is al een aantal jaren geleden Verantwoord Beleggen beleid ontwikkeld. SPHDHV heeft niet als primair doel duurzaam te

beleggen, maar het fonds heeft wel de visie dat het als lange termijn belegger kan bijdragen aan maatschappelijke langetermijn waardecreatie en wil daaraan invulling geven door duurzaamheid (verantwoord beleggen) te integreren in het beleggingsbeleid. Dit betekent dat in het fonds bij beleggingsbeslissingen in het gehele beleggingsproces rekening wordt gehouden met milieu-, sociale en bestuurlijke (environmental, social, governmental of 'ESG') factoren. Het pensioenfonds heeft een deel van de portefeuille belegd in impact beleggingen.

Zie ook paragraaf 3.5 over de verdere verduurzaming van de beleggingen.

8.2 Financiële paragraaf

Samenvatting van de financiële positie van het fonds en ontwikkelingen gedurende het jaar.

<i>(in duizenden euro's)</i>	Pensioen- vermogen	Technische Voorziening	Resultaat
Stand per 1 januari	1.075.458	852.409	
Premiebijdrage *)	42.688	41.785	903
Uitkeringen **)	-27.631	-27.610	-21
Indexatie	0	58.781	-58.781
Wijziging rekenrente	0	27.576	-27.576
Beleggingsresultaten ***)	95.229	29.724	65.505
Wijziging grondslagen i.v.m. opslag PVI en premie AOP	0	620	-620
Overlevingskansen	-61	915	-976
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	0	-1.176	1.176
Overige	-107	-778	671
Resultaat	110.118	129.837	-19.719
Stand per 31 december	1.185.576	982.246	

*) De in de premie begrepen opslag van € 1.328.000 ter financiering van de uitvoeringskosten is overgeheveld naar Overige (uitvoeringskosten pensioenbeheer, zie paragraaf 8.4).

**) Dit is na aftrek van € 6.116.000 aan kosten van vermogensbeheer voor risico fonds (zie paragraaf 13.1.15).

***) Dit is inclusief het jaarlijkse opschuiven van de rentecurve zelf.

Zie de paragraaf 'Actuariële analyse' voor een verdere analyse van het resultaat.

De dekkingsgraad per 31 december heeft zich de afgelopen jaren als volgt ontwikkeld:

	2023	2022	2021	2020
Aanwezige dekkingsgraad	120,7%	126,2%	115,2%	99,1%
Beleidsdekkingsgraad (gemiddelde van 12 maanden)	123,8%	123,7%	108,1%	93,1%
Minimaal vereiste dekkingsgraad (voldoende dekking)	104,2%	104,3%	104,2%	104,2%
Vereiste dekkingsgraad	123,9%	124,9%	121,8%	121,1%

De minimaal vereiste dekkingsgraad zoals die voortvloeit uit de solvabiliteitsvoorschriften volgens de Pensioenwet bedraagt 104,2%. Ultimo 2023 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 123,8%. Er is daarom sprake van een *dekkingsoverschot*, de beleidsdekkingsgraad ligt immers boven het *minimaal vereist eigen vermogen*. Wel is er sprake van een *reservetekort*, want de beleidsdekkingsgraad ligt onder het *vereist eigen vermogen*. Zie ook paragraaf 13.1.11.

8.3 Actuariële analyse

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Premieresultaat		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	44.016	41.061
Pensioenopbouw	-41.785	-62.683
Uitvoeringskosten pensioenbeheer	-1.534	-1.511
Onttrekking uit TV voor uitvoeringskosten	689	623
	1.386	-22.510
Interestresultaat		
Indexering en overige toeslagen	-58.781	-47.319
Wijziging rekenrente	-27.576	378.868
Beleggingsresultaten	95.229	-258.888
Rentetoevoeging Technische Voorziening *)	-29.724	5.793
	-20.852	78.454
Overig resultaat		
Resultaat op uitkeringen	-21	100
Wijziging grondslagen i.v.m. aanpassing sterftetafels	0	-6.904
Wijziging grondslagen i.v.m. aanpassing ervaringssterfte	0	-1.650
Wijziging grondslagen i.v.m. vaste kostenvoorziening	0	-609
Wijziging grondslagen i.v.m. opslag PVI en premie AOP	-620	0
Wijziging regeling pensioenleeftijd	0	2
Resultaat op overlevingskansen	-976	1.978
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	1.176	703
Resultaat op waardeoverdrachten	-68	-257
Vrijval uit voorziening toekomstige waardeoverdrachten	50	100
Overige baten en lasten	206	-113
	-253	-6.650
Totaal saldo van baten en lasten	-19.719	49.294

*) Dit betreft de jaarlijkse toevoeging aan de Technische Voorziening met de rekenrente waartegen toekomstige kasstromen contant zijn gemaakt (2023: 3,264%; 2022: -0,486%).

Het saldo van baten en lasten zag er over de afgelopen twee jaar als volgt uit:

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Premieresultaat	1.386	-22.510
Interestresultaat	-20.852	78.454
Overig resultaat	-253	-6.650
Totaal saldo van baten en lasten	-19.719	49.294

8.4 Uitvoeringskosten

In navolging van de “Aanbevelingen uitvoeringskosten” (2016) van de Pensioenfederatie worden de “overige algemene kosten” (zoals algemene advieskosten en kosten van de certificerend actuaire en de accountant) jaarlijks verdeeld naar rato van totale kosten pensioenbeheer- en vermogensbeheer. Om deze verdeling te kunnen bepalen worden naast de uitvoeringskosten pensioen- en vermogensbeheer ook de directe en indirecte vermogensbeheerkosten meegenomen.

Het bestuur heeft blijvende aandacht voor het kostenniveau. De kosten voor 2023 vallen binnen het begrote kostenniveau.

Bij SPHDHV bedragen de totale kosten vóór en na verdeling van de algemene kosten:

(in duizenden euro's)	2023			2022		
	Totaal	Pensioen beheer	Vermogens beheer	Totaal	Pensioen beheer	Vermogens beheer
Uitvoeringskosten pensioenbeheer	1.028	1.028	0	995	995	0
Algemene uitvoeringskosten toegewezen	1.769	614	1.155	1.667	625	1.042
	2.797	1.642	1.155	2.662	1.620	1.042
Bijdrage werkgever	-109	-109	0	-109	-109	0
Uitvoeringskosten vermogensbeheer	496	0	496	471	0	471
Vergoedingen vermogensbeheer	5.489	0	5.490	2.993	0	2.993
Transactiekosten vermogensbeheer	1.835	0	1.835	1.243	0	1.243
Totale kosten	10.508	1.533	8.975	7.260	1.511	5.749
Per deelnemer / % gemiddeld belegd vermogen		€ 278	0,79%		€ 285	0,48%
Uitsplitsing:						
Kosten vermogensbeheer	7.141		0,63%	4.506		0,38%
Transactiekosten	1.835		0,16%	1.243		0,10%
Totaal kosten vermogensbeheer/ % gemiddeld belegd vermogen	8.976		0,79%	5.749		0,48%

Algemene uitvoeringskosten

De algemene uitvoeringskosten zijn kosten die niet rechtstreeks zijn toe te wijzen aan pensioenbeheer en/of vermogensbeheer. De algemene pensioenbureaukosten (personeel, huisvesting, communicatie en kantoorautomatisering) worden toegewezen aan pensioenbeheer en vermogensbeheer op basis van de *tijdsbesteding* van de medewerkers van het pensioenbureau. De overige resterende algemene uitvoeringskosten (controle & toezicht, advies en overig) worden *naar rato* van totale kosten pensioenbeheer en vermogensbeheer toegewezen aan pensioenbeheer en vermogensbeheer conform de “Aanbevelingen uitvoeringskosten” van de Pensioenfederatie.

Voor de berekening van de kosten pensioenbeheer per deelnemer is gerekend met het gemiddelde aantal deelnemers en pensioengerechtigden. Gewezen deelnemers worden voor deze berekening niet meegeteld. Voor de berekening van de kosten pensioenbeheer, vermogensbeheer en transactiekosten als percentage van het belegde vermogen is gerekend met het gemiddelde belegd vermogen.

	2023	2022
Gemiddeld aantal deelnemers	5.517	5.309
Gemiddeld belegd vermogen (in duizenden)	€ 1.131.000	€ 1.198.000

Kosten uitsplitsing

(in duizenden euro's)				2022		
	2023					
Uitvoeringskosten pensioenbeheer en algemene uitvoeringskosten	Totaal	pensioen beheer¹	vermogens beheer²	totaal	Pensioen beheer	vermogens beheer
- Bestuur en intern toezicht	589			514		
- Pensioenbureau	1.867			1.712		
- Controle en extern toezicht	295			237		
- Advies	20			43		
- Eenmalige kosten	27			156		
	2.798	1.643	1.155	2.662	1.620	1.042
Bijdrage werkgever	-109	-109		-109	-109	
Uitvoeringskosten vermogensbeheer						
- Pensioenbureau	332			357		
- Advies	164			114		
- Eenmalige kosten	0			0		
	496	0	496	471	0	471
Vergoedingen vermogensbeheer						
Fiduciair beheer	n.v.t.			n.v.t.		
Vermogensbeheervergoeding	4.284			2.606		
Vermogensbeheerkosten (in NAV):						
- Vermogensbeheervergoeding (in NAV)	1.085			224		
- Overige kosten (in NAV)	120			163		
Prestatieafhankelijke vergoedingen	0			0		
Bewaarloon	n.v.t.			n.v.t.		
	5.489	0	5.489	2.993	0	2.993
Transactiekosten vermogensbeheer						
Transactiekosten (in NAV)	1.655			1.236		
In- en uitstapvergoedingen	180			7		
	1.835	0	1.835	1.243	0	1.243
Totale kosten	10.510	1.534	8.976	7.260	1.511	5.749
per deelnemer /						
% gemiddeld belegd vermogen		€ 278	0,79%		€ 285	0,48%
Uitsplitsing:						
Kosten vermogensbeheer	5.935		0,52%	4.119		0,35%
Kosten vermogensbeheer (in NAV)	1.205		0,11%	387		0,03%
Transactiekosten (in NAV)	1.655		0,15%	1.236		0,10%
In- en uitstapvergoedingen	180		0,02%	7		0,00%
Totaal kosten vermogensbeheer/	8.975		0,79%	5.749		0,48%
% gemiddeld belegd vermogen						

¹ Zie ook paragraaf 13.1.18 uitvoeringskosten pensioenbeheer.² Zie ook paragraaf 13.1.15 beleggingsresultaten voor risico fonds.

Uitvoeringskosten pensioenbeheer

In 2023 zijn de uitvoeringskosten pensioenbeheer € 2.798.000 (zie paragraaf 13.1.18 Uitvoeringskosten pensioenbeheer). Dit zijn de kosten van pensioenbeheer en algemene kosten nadat allocatie naar kostencategorieën heeft plaatsgevonden. De uitvoeringskosten zijn € 136.000 hoger dan in 2022 (€ 2.662.000). Dit wordt verklaard door:

- De kosten van het bestuur vallen hoger uit dan vorig jaar (€ 76.000). Deze toename komt voornamelijk voort uit hogere kosten voor het bestuur (€ 41.000) en ondersteuning bestuursfunctie Interne Audit (€ 29.000).
- De kosten van het pensioenbureau in 2023 (€ 1.866.000) zijn € 154.000 hoger dan de kosten in 2022 (€ 1.712.000). Deze toename wordt met name veroorzaakt doordat de personeelskosten stegen (€ 72.000) door de gemiddelde salarisverhoging van 6% voor het personeel van het pensioenbureau. Ook de ICT kosten stegen als gevolg van hogere tarieven (€ 65.000).
- De controle en externe toezichtkosten in 2023 zijn € 58.000 hoger. Dit wordt met name veroorzaakt door hogere kosten van de DNB (€ 23.000) en Compliance kosten (€ 17.000). Daarnaast heeft er een deelnemersonderzoek plaatsgevonden (€ 17.000).
- De advieskosten in 2023 zijn € 23.000 lager ten opzichte van vorig jaar, omdat er minder gebruik is gemaakt van de adviserende diensten van de actuaris.
- De eenmalige kosten in 2023 zijn € 129.000 lager dan in 2022. Deze daling is het gevolg van de door de onderneming verstrekte vergoeding voor het project Implementatie Nieuw Pensioencontract (€ 73.000) en de lagere kosten voor project Informatiebeveiliging 2.0 (€ 68.000).

Vanaf 2015 worden de kosten verdeeld conform het opgestelde beleid voor de verdeling van de kosten in lijn met de aanbevelingen van de pensioenfederatie.

De bestuurskosten, de kosten van de raad van toezicht en de bijdragen aan DNB en AFM worden volledig als kosten van pensioenbeheer opgenomen.

De kosten voor controle en toezicht betreffen de bijdragen aan DNB en AFM en de kosten voor de certificerende actuaris en de accountant. De kosten voor advies betreffen de kosten voor de adviserende actuaris en juridisch advies.

De kosten van het pensioenbureau worden gemaakt voor de pensioenadministratie, de inning van de premies, de uitkeringenadministratie, de betaling van pensioenuitkeringen en afdrachten aan fiscus en het centraal administratiekantoor (CAK), communicatie en serviceverlening rondom de waardeoverdrachten, de financiële administratie en rapportages, de automatisering, voorlichting, communicatie, de website en de bestuursondersteuning.

Kosten vermogensbeheer:

- **Pensioenbureau.** Dit zijn de kosten die door het pensioenbureau worden gemaakt voor het portefeuillebeheer en de administratiekosten van vermogensbeheer. Het betreft personeelskosten, kosten voor de beleggingsadviseur, kosten voor het beleggingsadministratiepakket, kosten voor de onafhankelijke aanlevering van benchmarks en voor een onafhankelijke prestatiemeting.
- **Fiduciair beheer.** Het pensioenfonds heeft de beleggingsportefeuille in intern beheer. Het heeft het beheren van de beleggingsportefeuille niet uitbesteed aan een externe (fiduciaire) beheerder. Het fonds belegt indirect via beleggingsfondsen en een gesepareerd mandaat.
- **Vermogensbeheervergoeding.** Dit zijn de gefactureerde vermogensbeheervergoedingen. Deze zijn in 2023 € 1.679.000 hoger dan vorig jaar met name vanwege de direct te nemen kosten na het tekenen van de deelname in het Glennmont IV fonds. Deze opstartkosten bedragen € 2.094.000. Daarnaast stegen de beheerfeekosten van Candriam (€ 215.000) en de verdere inleg in het Glennmont III fonds heeft ook een stijgend effect op de beheerfeekosten (€ 200.000). Door de verkoop van het Pimco Credit Mandaat zijn de gefactureerde vermogensbeheerkosten hiervan lager (€ -647.000). De verkoop van de Blackrock aandelen in 2022 zorgde voor een verdere daling van de beheerfee (€ -118.000) en ook de verkoop van Robeco aandelen zorgde voor een daling van de beheerfee (€ -110.000).
- **Vermogensbeheerkosten (in NAV).** Dit zijn de TER⁴-kosten gesommeerd voor alle beleggingsfondsen. Deze zijn in 2023 € 861.000 hoger dan vorig jaar door met name de aankoop van het Pimco Credit Fund.
- **Prestatieafhankelijke vergoedingen.** Dit zijn betaalde prestatieafhankelijke vergoedingen voor actief beheerde beleggingsfondsen die beter hebben gepresteerd dan de benchmark. Hiervan is geen sprake voor ons fonds.

⁴ TER: Total Expense Ratio; vermeld in de jaarverslagen van de vermogensbeheerders.

- **Bewaarloon.** Dit zijn de kosten voor een bewaarbedrijf die een deelneming in een beleggingsfonds voor het fonds in bewaring heeft. (Dit is slechts een administratieve bewaring, die het fonds intern doet)
- **In- en uitstapvergoedingen.** Dit zijn alle kosten verbonden aan het in- en uitstappen van beleggingsfondsen. Deze kosten worden rechtstreeks door beleggingsfondsen in rekening gebracht als in- of uitstapfee, of zij zijn bepaald uit de bied-laai-spread bij aan- of verkopen.
- **Transactiekosten (in NAV).** Deze kosten zijn verwerkt in de beleggingskoers van de beleggingsfondsen en zijn geschat.

In 2023 zijn de uitvoeringskosten vermogensbeheer € 496.000 (Zie ook paragraaf 13.1.15 beleggingsresultaten voor risico fonds). Dit zijn de uitvoeringskosten vermogensbeheer voor allocatie naar kostencategorieën. De uitvoeringskosten zijn € 25.000 hoger dan in 2022 (€ 471.000). Dit wordt grotendeels verklaard door:

- De kosten pensioenbureau in 2023 zijn € 25.000 lager dan in 2022, met name door de afname van de kosten van diensten bij de custodian bank (€ 30.000) doordat het Pimco Credit mandaat is omgezet in een credit fonds en de wisseling van custodian.
- De advieskosten in 2023 zijn € 50.000 hoger dan in 2022. Veroorzaakt door extra kosten voor het risicobereidheidsonderzoek (€ 27.000), de hogere kosten vanuit vermogensbeheeradvies (€ 15.000) en de hogere kosten van de ALM-studie (€ 8.000).

Transactiekosten

De aankoop en verkoop transactiekosten worden geschat middels de in- en uitstapvergoedingen methode. Deze directe transactiekosten zijn voor 2023 € 180.000.

De indirecte transactiekosten (in NAV) zijn gebaseerd op aangeleverde percentages van de vermogensbeheerders. Dit is een bedrag van € 1.655.000, waarmee de totale transactiekosten uitkomen op € 1.835.000. De totale transactiekosten zijn dan 17 basispunten (0,17%) van het gemiddeld belegd vermogen (2022: 10 basispunten). De met 7 basispunt (0,07%) toegenomen transactiekosten in 2023 worden onder meer veroorzaakt door de overstap van het Pimco Credit mandaat naar een fonds en de overgang van de beleggingsportefeuille naar de nieuwe custodian.

Naar aanleiding van het AFM onderzoek betreffende de transparantie van de kosten in het jaarverslag is onderstaand overzicht weergegeven. De vergoedingen en transactiekosten vermogensbeheer per beleggingscategorie zijn als volgt:

(in duizenden euro's)					2023
Beleggingscategorie	Beheerkosten		Transactiekosten		Totaal
	Gefactureerd ¹	in NAV	in NAV	Aan-& verkoopkosten	
Vastgoed	0	334	137	0	471
Aandelen	717	120	726	0	1.563
Infrastructuur	3.099	0	0	0	3.099
Vastrentende waarden	468	751	792	180	2.191
Derivaten	0	0	0	0	0
Liquide middelen	0	0	0	0	0
Totaal kosten per beleggingscategorie	4.284	1.205	1.655	180	7.324
Uitvoeringskosten vermogensbeheer					332
Advieskosten vermogensbeheer					164
Algemene kosten vermogensbeheer					1.155
Totaal overige kosten vermogensbeheer					1.651
Totaal kosten vermogensbeheer					8.975

¹ Zie paragraaf 13.1.15 Beleggingsresultaten voor risico fonds

Kosten benchmarking

Voor de beoordeling van de kosten laat het pensioenfonds jaarlijkse een onderzoek uitvoeren naar de kosten van het fonds t.o.v. andere pensioenfondsen (benchmarking). Hierbij maakt zij gebruik van Bell Pension Consultants & Actuaries, voorheen genaamd LCP. Hierdoor is het bestuur in staat een gefundeerd oordeel te geven van de kosten in relatie tot de sector.

Pensioenbeheerkosten

De door Bell beoordeelde pensioenbeheerkosten zijn over drie jaar (2020-2022) gemeten lager dan het gemiddelde van een peergroep van 61 pensioenfondsen met tussen de 2.000 en 8.000 deelnemers. Het gemiddelde over deze drie jaar was bij ons pensioenfonds € 291 en bij de peergroep € 331.

De kosten lagen met name in het verleden hoger, doordat het fonds tot 2018 een multi-opf was met twee compartimenten. Het samenvoegen van de compartimenten heeft de kosten in 2018 tijdelijk iets verhoogd. De huidige kosten zijn daarnaast gedaald doordat het bestuur kleiner is geworden.

Over het jaar 2022 gemeten zijn de door Bell beoordeelde pensioenbeheerkosten van € 299 lager dan het gemiddelde van de peergroep van € 343. Het bestuur is tevreden over de pensioenbeheerkosten.

Vermogensbeheerkosten

De door Bell beoordeelde vermogensbeheerkosten (exclusief transactiekosten) zijn over drie jaar (2020-2022) gemeten hoger dan het gemiddelde van een peergroep van 83 pensioenfondsen met een vermogen tussen € 500 miljoen en € 3 miljard. Het gemiddelde over deze drie jaar was bij ons pensioenfonds 0,38% en bij de peergroep 0,30%.

De vermogensbeheerkosten liggen bij ons fonds hoger door de toevoeging van duurzaam beleggingsbeleid en een actief beheerd creditmandaat aan de portefeuille. Deze beleggingscategorieën brengen hogere kosten met zich mee. Het bestuur beoordeelt de vermogensbeheerkosten als marktconform en is daar tevreden over.

Over het jaar 2022 gemeten zijn de door Bell beoordeelde totale vermogensbeheerkosten (inclusief transactiekosten) van 0,47% hoger dan het gemiddelde van de peergroep van 0,44%.

In 2023 zijn de vermogensbeheerkosten eenmalig hoger door met name de opstartkosten van het nieuwe Glenmont fonds IV (infrastructuur) en de aankoop van het Pimco ESG Credit fonds.

8.5 Premie

De pensioenpremie bedraagt 26,5% van de pensioengrondslag. Deze premie is gebaseerd op afspraken van de werkgever met Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV en is voor vijf jaar tot en met 2025 overeengekomen. Voor alle medewerkers bedraagt de werknemersbijdrage in de premie 8,2% van de pensioengrondslag.

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Premiebijdrage van werkgever	30.227	28.235
Premiebijdrage van werknemers	13.789	12.826
	44.016	41.061

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Feitelijk ontvangen premie	44.016	41.061
Kostendeekkende premie (gedempt)	43.393	38.005
Zuivere kostendeekkende premie (excl. VEV-opslag, incl. kostenopslag)	43.113	63.611
Zuivere kostendeekkende premie (incl. VEV-opslag en kostenopslag)	53.518	77.276

Het verschil tussen de zuivere kostendeekkende premie (excl. VEV-opslag, incl. kostenopslag, € 43.113.000) en de feitelijke ontvangen premie (€ 44.016.000) komt ten gunste van het resultaat van het fonds.

Bij een feitelijk ontvangen premie gelijk aan de zuivere kostendeekkende premie (excl. VEV opslag en incl. kostenopslag) is de premiedekkingsgraad 100%.

De feitelijke premiedekkingsgraad was in 2023 ex-post gelijk aan 102,2% (2022: 64,0%) in lijn met ex-ante 101,2%. Voor 2024 is de premiedekkingsgraad (ex-ante) gelijk aan 97,8% (ex-post is terugkijkend over het jaar wat is geweest, ex-ante is vooruitkijkend wat het naar verwachting wordt).

De **zuivere** kostendeekkende premie is berekend met de *actuele* gepubliceerde RTS per 31 december van het voorgaand boekjaar.

Per 1 januari 2015 hanteert het fonds een (gedempte) kostendeekkende premie op basis van verwacht rendement conform het Besluit FTK. Deze methode zorgt ervoor dat de kostendeekkende premie minder afhankelijk is van de aanzienlijke (korte termijn) volatiliteit van de RTS. Daarnaast sluit deze systematiek goed aan bij de vaste premieafspraken voor een langere periode tussen het fonds en de aangesloten ondernemingen, die kenmerkend is voor het CDC-karakter van de pensioenregeling. De gedempte kostendeekkende premie wordt berekend op basis van een verwacht rendement. Het verwacht rendement op zakelijke waarden is gebaseerd op de maximale parameters, zoals vastgelegd in artikel 23a, eerste lid van het Besluit financieel toetsingskader pensioenfonds, waarbij is uitgegaan van een strategische beleggingsmix van 55% zakelijke en 45% vastrentende waarden.

Het verwacht rendement is door het bestuur in 2020 vastgesteld en staat in beginsel vast voor de periode 2020-2024. Door de nieuwe vaststelling van de netto rendementscurve volgens het in 2019 gepubliceerde advies van de commissie Parameters zijn de maximaal meetkundig rendementen en de inflatie verlaagd. Het verwacht rendement op vastrentende waarden is gebaseerd op de DNB-rentetermijnstructuur per 31 december 2019. Voor het verwacht rendement op aandelen is uitgegaan van een meetkundig rendement van 5,6% na kosten. Voor inflatie is uitgegaan van de prijsindex.

De **gedempte kostendeekkende premie** is als volgt samengesteld:

	SPHDHV	
<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Koopsom voor pensioenopbouw en risicodekking	24.530	21.803
Opslag voor het bij de aangroei van de pensioenverplichtingen behorende vereist eigen vermogen	6.108	4.753
Opslag kosten pensioenbureau voor pensioenbeheer	1.328	929
Indexatiekoopsom minus opslag voor VEV *)	11.427	10.520
Koopsom voor pensioenopbouw en risicodekking	43.393	38.005

*) De toeslagambitie (indexatieambitie) van het fonds: een prijsindex van 1,60% in het eerste jaar, toegroeïend naar een gemiddeld niveau van 1,9% na 5 jaar.

Amersfoort, 25 juni 2024

Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV
Het bestuur

9. Personalia

9.1 Bestuur

Het bestuur bestaat per 31 december 2023 uit de volgende leden.

Naam	M/V	Jaar	Functie	Op voordracht van		t/m
Vacature (per 1 januari 2024 J.G.A.M. Reinders)			lid	werkgever		
M.F. Faber	M	1965	lid	werknemers		medio 2024
J. Krijgsman	M	1960	lid DB	werknemers		2024
E.W. Galesloot-Vaal	V	1962	voorzitter	werkgever		2026
H.G.I.M. Peters	V	1959	lid	werknemers		2026
R. van Ommen	M	1952	lid	pensioengerechtigden		2025

9.2 Nevenfuncties bestuursleden

De bestuursleden hebben de volgende nevenfuncties per 31 december 2023.

M.F. Faber	HaskoningDHV Nederland B.V.	Senior projectmanager
E.W. Galesloot-Vaal	Pensioenfonds IBM Nederland	Voorzitter bestuur
	APF Unilever Nederland	Voorzitter bestuur
J. Krijgsman	HaskoningDHV Nederland B.V.	Senior advisor
	Stichting Voorziening AOW/Anw DHV	Voorzitter
	The Pension Plan of Posford Haskoning Ltd	Trustee
R. van Ommen	Stichting Voorziening AOW/Anw DHV	Bestuurslid
H.G.I.M. Peters	Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Particuliere Beveiliging	Lid audit commissie
	Pensioenfonds voor de Architecten	Voorzitter raad van toezicht
	Pensioenfonds Citigroup	Uitvoerend bestuurder

9.3 Pensioenbureau

Per 31 december 2023 is de directie van het pensioenbureau als volgt samengesteld:

Naam	Functie
C.W. Zeeman	directeur

9.4 Nevenfuncties Pensioenbureau

De directeur en risicomanager van het pensioenbureau hebben de volgende nevenfuncties per 31 december 2023:

C.W. Zeeman	Alcatel-Lucent pensioenfonds in liquidatie	Gevolmachtigde
	Stichting Verslavingspreventie	Penningmeester
	Stichting White Ribbon	Penningmeester
H. Castillion	Pensioenfonds TDV	Risicomanager
	APF STAP, pensioenkring 2	Lid Belanghebbendenorgaan

9.5 Verantwoordingsorgaan

Per 31 december 2023 is het verantwoordingsorgaan als volgt samengesteld:

Naam		Functie	Op voordracht van
J. Tummers	M 1951	lid	pensioengerechtigden
E. Braad	V 1988	lid	werknemers
M.W. Kraan	M 1973	lid	werknemers
J.T. van Manen	M 1953	voorzitter	pensioengerechtigden
Vacature lid werknemers			
G.G.C. Smedts	M 1969	lid	werkgever

9.6 Functies leden verantwoordingsorgaan

De leden van het verantwoordingsorgaan hebben binnen de onderneming de volgende functies per 31 december 2023.

E. Braad	HaskoningDHV Nederland B.V.	Associate Director Legal Consultants
M.W. Kraan	HaskoningDHV Nederland B.V.	Process Engineer Water Treatment
J.G.A.M. Reinders	HaskoningDHV Nederland B.V.	Senior adviseur asset management
G.G.C. Smedts	HaskoningDHV Nederland B.V.	Director Services

De leden J.T. van Manen en J. Tummers zijn gepensioneerde leden van het verantwoordingsorgaan.

9.7 Raad van toezicht

De raad van toezicht rapporterend over het boekjaar 2023 bestaat uit de volgende leden.

Naam		Functie	
M.J. Boes	M 1978	Lid	(zelfstandig adviseur)
M.J.M. Hendriks	V 1974	Voorzitter	(Puik pensioenadvies)
M. Hupperetz	V 1975	Lid	(FLM advies)

9.8 Nevenfuncties leden raad van toezicht

De raad van toezicht leden hebben de volgende nevenfuncties per 31 december 2023.

M.J. Boes	Pensioenfonds KLM cabinepersoneel Netspar VU Amsterdam,	Uitvoerend Bestuurder Member Editorial Board Universitair docent
M.J.M. Hendriks	Pensioenfonds Kasbank Pensioenfonds DNB Bpf Waterbouw Stichting Pensioenfonds voor de Woningcorporaties (Spw)	Lid visitatie commissie Voorzitter RvT Voorzitter RvT Voorzitter RvT
M. Hupperetz	Puik pensioenadvies Shell International	Eigenaar / Pensioenjurist Senior Actuarial & Risk Analyst

9.9 Externe ondersteuning

Het pensioenfonds maakte op 31 december 2023 gebruik van onderstaande externe partijen.

Certificerend actuaire

H. Zaghdoudi, Willis Towers Watson tot en met 31-12-2023, opgevolgd door
R. Schilder, Willis Towers Watson per 1-1-2024

Actuarieel adviseur

R. den Hertog, Sprenkels

Accountant

S. Spiessens, Ernst & Young Accountants LLP

Compliance officer

AethiQs

Vertrouwenspersoon

S. Overdeest, Nederlands Compliance Instituut

Sleutelfunctiehouder Actuarieel

H. Zaghdoudi, WTW tot en met 31-12-2023, opgevolgd door
R. Schilder, WTW per 1-1-2024

Sleutelfunctiehouder Interne Audit

B. Vroegh, ARC tot en met 31-1-2024, opgevolgd door
E. Mulder, Mazars per 1-2-2024

Sleutelfunctiehouder Risicobeheer

J. Sluis, AethiQs per 1-12-2023

Vaste externe adviseur vermogensbeheer

R. van Asselt, Sprenkels

Vaste adviseur Wtp-dossier

R. den Hertog, Sprenkels

Communicatie

T. Onken, De BV Meer dan Communicatie

10. Verantwoordingsorgaan

10.1 Oordeel verantwoordingsorgaan over verslagjaar 2023

1. Inleiding

Het verantwoordingsorgaan (VO) van SPHDHV heeft als hoofdtaken:

- Advisering van het bestuur (gevraagd en ongevraagd) over de in de Pensioenwet vastgelegde thema's.
- Oordeel vormen over het handelen van het bestuur aan de hand van het bestuursverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van het interne en externe toezicht, over het door het bestuur uitgevoerde beleid en de beleidskeuzes voor de toekomst.

Het verantwoordingsorgaan bestaat sinds 1 juli 2020 uit zes leden, waarvan drie leden gekozen zijn uit de deelnemers, twee uit de geleding van de pensioengerechtigden en één door de werkgever is voorgedragen. Na gehouden verkiezingen is per 1 maart 2023 een nieuw lid namens de pensioengerechtigden benoemd. In het vierde kwartaal 2023 is een lid dat zitting had in het VO namens de deelnemers gevraagd toe te treden tot het bestuur van het pensioenfonds. Een ander lid dat namens de deelnemers zitting had in het VO heeft vanwege drukke werkzaamheden te kennen gegeven per 1 januari 2024 te zullen stoppen met zijn rol in het VO. Na nieuwe verkiezingen zijn uit de deelnemers per 1 januari 2024 twee nieuwe leden benoemd waardoor het VO weer voltallig is.

2. Activiteiten en bronnen voor oordeelsvorming

In 2023 heeft het verantwoordingsorgaan tien keer vergaderd. Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan één keer met het dagelijks bestuur vergaderd, één keer met de raad van toezicht en twee keer met het dagelijks bestuur en de raad van toezicht gezamenlijk. Daarnaast is er periodiek overleg tussen de voorzitters van het bestuur, de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan.

De planning, uitwerking en invoering van het nieuwe pensioencontract worden frequent in interne en externe bijeenkomsten besproken.

Om zich een oordeel te kunnen vormen over de jaarrekening en het jaarverslag over het jaar 2023 is er overleg geweest met de accountant en de actuaris van het fonds. Ten aanzien van de governance van het fonds heeft het verantwoordingsorgaan kennisgenomen van het verslag van de raad van toezicht en heeft dit met de raad van toezicht besproken. Het verantwoordingsorgaan kan zich vinden in de bevindingen van de raad van toezicht en onderschrijft de gegeven aanbevelingen.

Tijdens het verslagjaar is het VO met regelmaat op verschillende thema's bijgepraat. De voorbereiding op de invoering van het nieuwe pensioenstelsel vormde daarbij de rode draad. Tijdens een aantal opleidingsdagen vanuit externen en presentaties van Cor Zeeman namens het pensioenbureau zijn onder andere de thema's "rente- en inflatierisico", "nieuwe pensioenregeling: risicobereidheidsonderzoek" en de "nieuwe pensioenregeling: keuzemogelijkheden en zorgplicht" aan de orde geweest.

3. Terugblik op 2023

In de terugblik worden de speerpunten zoals genoemd in het oordeel van het verantwoordingsorgaan van 2022 meegenomen.

Het nieuwe pensioencontract

In het jaar 2023 stond het nieuwe pensioencontract regelmatig op de agenda mede vanwege trage politieke besluitvorming. Het verantwoordingsorgaan is tevreden over de handelwijze van het bestuur om tijdig eenieder te informeren en te consulteren.

Tussentijdse indexatie

Het fonds heeft gebruik gemaakt van de mogelijkheid om per 1 april 2023 tussentijds te indexeren met 6,9%. Aangezien de AMVB eind 2023 verviel is in december 2023 opnieuw een principe besluit tot indexatie per 1 april 2024 genomen, omdat dat nog onder dezelfde conditie kon worden genomen. Het verantwoordingsorgaan is van mening dat dit op een prudente wijze is gedaan waarbij de belangen van iedereen tegen elkaar zijn afgewogen.

Governance

Het bestuur van het pensioenfonds is in principe niet operationeel. In 2023 werd het besluit genomen om een lid van het bestuur als trekker van het nieuwe pensioencontract aan te stellen. Hoewel naar de mening van het VO dit in principe strijdig is met het governance principe heeft het VO gezien het belang van het onderwerp begrip voor deze handelswijze. Het aanstaande vertrek van de directeur van het pensioenbureau krijgt naar het oordeel van het VO voldoende aandacht van het bestuur en het VO juicht het toe dat in de zoektocht naar een opvolger ook input is gevraagd van de medewerkers van het bureau.

Na gesprekken met verschillende sleutelfunctiehouders van het bestuur heeft het VO een goed beeld gekregen van de werkwijze van deze functionarissen.

Communicatie

Het VO is het bestuur en met name het pensioenbureau erkentelijk voor de open wijze van communiceren en de bereidheid additioneel extra informatie- en uitlegbijeenkomsten te beleggen. De specifieke aandacht voor de young professionals wordt als positief ervaren. Net als de verschillende sessies die belegd zijn voor de actieven en gepensioneerden. Dat daarnaast het beter informeren van de slapers wordt overwogen wordt eveneens door het VO als positief ervaren, maar is nog niet geconcretiseerd.

Informatiebeveiliging

In 2023 heeft het pensioenfonds flinke stappen gezet om zelfstandig grip te krijgen op de informatiebeveiliging. Dit mede naar aanleiding van een brief vanuit de DNB over de ongewenste afhankelijke positie van de sponsor. Dit onderwerp zal in de komende jaren relevant blijven gezien de marktontwikkeling. Continue monitoring/verbetering van processen is daarbij essentieel.

Financieel Beleid**Pensioenopbouw/beleidsdekkingsgraad**

Evenals in 2022 is ook in 2023 het volledige streefopbouw-percentages (1,875%) weer mogelijk geweest. De beleidsdekkingsgraad is van 123,7% per 31 december 2022 fractioneel gestegen naar 123,8 per 31 december 2023. De beleidsdekkingsgraad is negatief beïnvloed door de indexering per 1 april 2023 (6,9%) en een lichte daling van de rente ten opzichte van 31 december 2022 en positief beïnvloed door positieve beleggingsresultaten.

Het verantwoordingsorgaan is tevreden met deze resultaten. Het geeft een positief signaal af aan de deelnemers die nu sinds jaren weer een aantal indexeringen hebben gekregen.

Beleggingsrendement

Het fonds behaalde een beleggingsrendement van 9,2% tegenover een negatief rendement van 19,5% in 2022. De verbetering is met name het gevolg van de verbetering van het aandelen rendement. Hoewel het rendement enigszins achterblijft bij de benchmark is het VO tevreden over deze ontwikkeling omdat bewust is gekozen voor een duurzame beleggingsportefeuille. Wel vragen we continu aandacht voor de rendementsontwikkeling van deze portefeuille.

Jaarrekening

Het verantwoordingsorgaan heeft in het bijzijn van de raad van toezicht en het bestuur de jaarrekening 2023 met zowel de actuaire als de accountant besproken en heeft geen opmerkingen.

4. Uitgebrachte adviezen

Het verantwoordingsorgaan heeft in 2023 positieve adviezen uitgebracht over:

- Beloningsbeleid (november 2023)
- Voordracht Mischa Hupperetz voor herbenoeming als RvT-lid (voordracht d.d. 11 juli 2023)

5. Eindoordeel verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan geeft een positief oordeel over het handelen van het bestuur en het door het bestuur gevoerde beleid. De planning, uitwerking en invoering van het nieuwe pensioencontract vergt mede gelet op de omvang van deze operatie veel aandacht van het bestuur. De aanstaande personele wijzigingen op het pensioenbureau zijn daarbij een aandachtspunt. Het VO vindt dat het bestuur moet waken voor een verdere verstrengeling van besturende en uitvoerende taken.

Het bestuur informeert en betreft het verantwoordingsorgaan, op adequate wijze over de verschillende issues en legt op afdoende wijze verantwoording af.

De samenwerking met het bestuur en het verantwoordingsorgaan verloopt naar tevredenheid en de ondersteuning vanuit het pensioenbureau wordt bijzonder gewaardeerd.

6. Vooruitblik naar 2024

In 2024 zullen de volgende thema's aandacht krijgen vanuit het verantwoordingsorgaan:

- Het nieuwe pensioencontract met als bijzonder aandachtspunt voor het VO het invaren van opgebouwde rechten
- Het bestuurlijk model; een goede scheiding tussen de besturende en uitvoerende taken van het bestuur alsmede de personele wijzigingen
- Communicatie aandacht voor een juiste en tijdige communicatie inzake het nieuwe pensioencontract naar alle betrokkenen, ook de slapers

10.2 Reactie van het bestuur

Het bestuur dankt het verantwoordingsorgaan voor het heldere en positieve oordeel over het handelen van het bestuur en het gevoerde beleid over 2023, voor zijn betrokkenheid bij het pensioenfonds en voor de aandachtspunten die het verantwoordingsorgaan signaleert. Ontwikkelingen waar het verantwoordingsorgaan onder meer aandacht voor vraagt, zijn de planning, uitwerking en invoering van het nieuwe pensioencontract, het belang van goede communicatie met alle betrokkenen hierover en de aanstaande personele wijzigingen op het pensioenbureau.

Het bestuur neemt de punten die het verantwoordingsorgaan in zijn oordeel vermeldt in 2024 ter harte en zet het beleid voort om ontwikkelingen steeds tijdig, transparant en met voldoende diepgang te delen met het verantwoordingsorgaan.

Het bestuur gaat uit van een constructieve voortzetting van de samenwerking met het verantwoordingsorgaan in 2024.

18 juni 2024,
Bestuur Pensioenfonds HaskoningDHV

11. Raad van toezicht

11.1 Verslag van raad van toezicht over 2023

Ingevolge de statuten van Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV (hierna: het fonds) legt de raad van toezicht (hierna: RvT) van het fonds jaarlijks verantwoording af over de uitvoering van de taken en de uitoefening van bevoegdheden aan het verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag. Daarnaast legt de RvT zijn waarnemingen en aanbevelingen over het afgelopen boekjaar vast. Deze rapportage is als volgt opgezet:

- o onderdeel A: verantwoording;
- o onderdeel B: bevindingen; en
- o onderdeel C: goedkeuring besluit vaststelling bestuursverslag en jaarrekening.

A. Verantwoording

De RvT houdt toezicht op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het fonds en is onder andere belast met het toezicht op een adequate risicobeheersing en een evenwichtige belangenafweging door het bestuur. De RvT heeft daarnaast als taak om het bestuur met raad terzijde te staan en op die wijze bij te dragen aan het realiseren van de doelstellingen van het fonds, de kwaliteit van de besturing en een integere en beheerste bedrijfsvoering.

Naast deze wettelijke taken heeft de RvT een aantal goedkeuringsrechten. In dit kader heeft de RvT in 2023 goedkeuring verleend aan de volgende besluiten:

- vaststelling van het bestuursverslag 2022 en de jaarrekening 2022; en
- vaststelling functieprofiel bestuurslid (inclusief toetsing of het voorgedragen bestuurslid voldoet aan het profiel; hetgeen het geval was);
- vaststelling functieprofiel bestuurslid risicomanagement (inclusief toetsing of het voorgedragen bestuurslid voldoet aan het profiel; hetgeen het geval was); en
- vaststelling beloningsbeleid.

In 2023 heeft de RvT een zelfevaluatie gehouden. De resultaten hiervan zijn gedeeld met het bestuur en het verantwoordingsorgaan.

De RvT heeft in 2023, naast de reguliere vergaderingen, vergaderd dan wel gesproken met het bestuur, het verantwoordingsorgaan, de sleutelfunctiehouders, de certificerend actuaire en de accountant. Tevens heeft de voorzitter van de RvT ieder kwartaal overleg gehad met de voorzitters van het bestuur en het verantwoordingsorgaan en hebben de leden van de RvT een bestuurs- dan wel commissievergadering bijgewoond als toehoorder. Ook heeft de RvT gedurende het jaar met individuele bestuursleden, de directeur van het bestuursbureau, de medewerker communicatie en met de risicomanager gesproken over de invulling van hun rol bij het fonds. De RvT zal deze werkwijze voortzetten.

De RvT wordt proactief geïnformeerd over belangrijke beleidsbeslissingen van het fonds, ook als die niet de goedkeuring van de RvT behoeven.

De RvT maakt jaarlijks een toezichtsplan waarin naast de werkwijze ook de speerpunten voor het komende boekjaar worden toegelicht. Tevens is in dit toezichtsplan een normenkader opgenomen dat onder andere is gebaseerd op de toezichtscodex van de Vereniging Intern Toezichthouders Pensioenfonds en door de RvT op maat is gemaakt voor het fonds. Aan de hand van dit normenkader rapporteert de RvT zijn bevindingen. Het toezichtsplan 2023 is gedeeld met zowel het bestuur als het verantwoordingsorgaan.

De speerpunten voor 2023 waren:

1. nieuwe pensioencontract;
2. effectiviteit bestuurlijk model;
3. monitoring externe partijen vermogensbeheer en externe fondsen; en
4. cyberrisico's.

Deze punten komen, waar relevant, in onderdeel B terug.

B. Bevindingen 2023

Alvorens de bevindingen toe te lichten aan de hand van de tien normen van het normenkader, geeft de RvT een algemeen oordeel. Dit oordeel is net als vorig jaar positief. Zowel het bestuur als het pensioenbureau hebben in 2023 veel werk verricht. De RvT is van mening dat het bestuur goed functioneert en dat het pensioenbureau het bestuur, het verantwoordingsorgaan en de RvT adequaat ondersteunt. Dit neemt niet weg dat de RvT meent dat er aandachtspunten of risico's zijn die de nodige aandacht behoeven. Daar wordt in dit verslag nader op ingegaan. Het is de taak van de RvT om het bestuur een spiegel voor te houden en het bestuur uit te dagen, maar ook om een dialoog te hebben. De RvT stelt vast dat het bestuur en het pensioenbureau zich toegankelijk en open opstellen, waardoor de raad van toezicht in staat is geweest zijn taak goed te vervullen.

1. Algemeen beleid

Het beleid van fonds en het handelen van het bestuur zijn in overeenstemming met de missie, visie en strategie van het fonds. Het bestuur heeft een goede relatie met sociale partners en voert de door hen afgesproken pensioenregelingen op professionele wijze uit.

De beleids- en verantwoordingscyclus zijn op orde, al heeft de RvT elders in deze rapportage enkele aanbevelingen geformuleerd inzake de doelstellingen die aan beleid ten grondslag liggen en inzake de risicorapportages.

Het bestuur stelt een overzicht op van de status van de opvolging van de aanbevelingen van de certificerend actuaire, de accountant en het intern toezicht. Hierdoor krijgt de RvT goed inzicht in de te nemen acties en de follow-up die het bestuur gaat doorvoeren. Wel constateert de RvT dat dit overzicht wat laat wordt bijgewerkt; de RvT zou het waarderen als dit proces zodanig wordt ingericht dat de RvT eerder inzicht krijgt in de opvolging van de aanbevelingen.

2. Governance

De RvT heeft gedurende het jaar met de individuele bestuursleden gesproken over de invulling van het bestuurslidmaatschap. Net als het voorgaande jaren ervaart de RvT deze gesprekken als zeer waardevol. De RvT waardeert in deze gesprekken de openheid van de bestuurders en ervaart de sfeer als ontspannen en constructief. In voorkomende gevallen fungeert de RvT in deze gesprekken als spiegel of klankbord. Deze werkwijze zal in 2024 worden voortgezet.

Daarnaast heeft de RvT als toehoorder bestuursvergaderingen, een vergadering van de communicatiecommissie en een vergadering van de beleggingscommissie bijgewoond. Voor wat betreft de samenstelling van de communicatiecommissie (in samenhang met de aanstaande transitie naar het nieuwe stelsel en het grote belang van communicatie hierbij), geeft de RvT in overweging om de capaciteit van de communicatiecommissie (al dan niet tijdelijk) uit te breiden.

De RvT constateert dat de afzonderlijke bestuursleden individueel en als geheel geschikt zijn, dat er sprake is van een duidelijke rolverdeling en een goede countervailing power binnen het bestuur.

De RvT stelt vast dat het bestuur en het pensioenbureau in 2023 goede stappen hebben gemaakt inzake het verduidelijken van de rol- en taakverdeling tussen het bestuur en het pensioenbureau. Dit komt de samenwerking ten goede. Door enkele (aanstaande) wijzigingen binnen het bestuur, de sleutelfuncties en het pensioenbureau zal dit onderwerp in 2024 op de agenda blijven staan. Dit gaat gepaard met risico's en met kansen; de RvT constateert dat het bestuur hier voldoende oog voor heeft en adviseert het bestuur hier de komende periode nadrukkelijke aandacht aan te blijven geven.

3. Uitvoering pensioenregeling

In de aanloop naar de WTP is een risicopreferentie-onderzoek (RPO) uitgevoerd onder de deelnemers. De resultaten van dit onderzoek worden samengevat in zogenaamde risico-aversie parameters die weer gebruikt worden om de risicohouding en het uiteindelijke beleggingsbeleid te bepalen. De (eerste) resultaten van de RPO hebben geleid tot vragen en verder onderzoek, waardoor dit proces wat vertraging heeft opgelopen. Na nauwkeurige evaluatie en onderzoek, zijn de uitkomsten van de RPO meegenomen in de ALM studie. De RvT waardeert de manier en zorgvuldigheid waarop de BAC en andere betrokkenen met de RPO-resultaten zijn omgegaan.

Het pensioenfonds heeft in 2023 twee keer een besluit genomen over indexatie. In het eerste kwartaal heeft het bestuur besloten om de pensioenen per 1 april 2023 te verhogen met 6,9% (maatstaf 11,79%). Deze verhoging is conform het door het bestuur gedefinieerde indexatiebeleid voor de transitieperiode dat zegt dat jaarlijks de helft van het verschil tussen de beleidsdekkingsgraad (per 31 december) en 110% (indien dit verschil positief is) beschikbaar is voor het verlenen van indexatie. De hoge gerealiseerde inflatie over 2022 heeft ervoor gezorgd dat ondanks de redelijk hoge dekkingsgraad en het versoepelde indexatiebeleid de pensioenen niet met de volledig gerealiseerde inflatie verhoogd konden worden. De RvT constateert, op basis van de beschikbare stukken, dat het versoepelde indexatiebeleid op consistente wijze is toegepast. In december 2023 heeft het bestuur een besluit genomen over de indexatie die per 1 april 2024 toegekend zal worden. Dit is eerder dan gebruikelijk omdat het pensioenfonds op deze manier onder de toeslag-AMvB 2023 een consistent toeslagbeleid kan voeren zonder een overbruggingsplan op te hoeven stellen. De RvT is van mening dat in dit ongewone proces t.a.v. het indexatiebesluit de logische stappen zijn genomen en dat deze stappen helder zijn vastgelegd in stukken voor verschillende opeenvolgende bestuursvergaderingen.

Voor wat betreft de overgang naar het nieuwe pensioencontract benoemt de RvT de volgende punten:

- de RvT constateert dat het bestuur inhoudelijk goed op de hoogte is en aandacht geeft aan het opzetten van een planning en een projectstructuur. Nadat er in eerste instantie in 2023 meer duidelijkheid is gekomen vanuit het wetgevingsproces, is er door politieke wijzigingen later in 2023 weer wat onzekerheid ontstaan over bijvoorbeeld het invaren. Zo lang er geen definitieve wijzigingen zijn op dit vlak, adviseert de RvT het bestuur door te gaan met de huidige planning. Indien nodig zal de raad van toezicht het gesprek met het bestuur aangaan over een mogelijk plan B.
- de RvT constateert dat het lastig is om inzicht te krijgen in de overwegingen met betrekking tot bepaalde keuzes voor wat betreft de overgang naar het nieuwe stelsel. Dit proces komt nu op een punt waarop het essentieel wordt dat RvT en verantwoordingsorgaan inhoudelijk worden meegenomen om inzicht te krijgen in de achtergrond en afwegingen van de diverse keuzes en besluiten. De RvT zal het gesprek met het bestuur hierover aangaan en verzoekt het bestuur de RvT en het verantwoordingsorgaan proactief mee te nemen in (de inhoudelijke aspecten en afwegingen van) dit proces.
 - Voor wat betreft de governance vraagt de RvT aandacht voor de rol van de sleutelfunctiehouders in de transitie naar het nieuwe stelsel: het is van belang dat de rol van de sleutelfunctiehouders zichtbaar is en ook van toegevoegde waarde kan zijn. Daartoe dient bij de relevante besluiten tijdig de opinie van de sleutelfunctiehouders gevraagd te worden;
 - De RvT heeft een toetsingskader opgesteld om de transitie naar het nieuwe stelsel te monitoren. Hierin worden diverse onderwerpen genoemd die in dit kader van belang zijn. Datakwaliteit, de uitvoering van de pensioenregeling en de aansluiting van het vermogensbeheer op het pensioenbeheer zijn voorbeelden van onderwerpen waar de raad van toezicht waarover de RvT de komende periode het gesprek zal aangaan met het bestuur.

4. Risicomanagement

De opzet van het risicomanagementbeleid van het fonds is het beheersen van de risico's die het behalen van de doelstellingen van het fonds bedreigen. Het bestuur streeft naar een effectief en transparant (integraal) risicomanagement, zodat alle risico's goed in beeld zijn en gecontroleerd kunnen worden in lijn met de risicobereidheid.

De RvT heeft in 2023 wederom geconstateerd dat risicomanagement hoog op de agenda staat en als belangrijk wordt gezien. Risico is een standaard agendapunt van elke bestuursvergadering en een vast onderdeel van de voorleggers. Risico's en de bijbehorende beheersmaatregelen worden gestructureerd vastgelegd, gemonitord en er vindt gedetailleerd en regelmatige rapportage plaats richting het bestuur.

Er wordt veel gerapporteerd met een hoge mate van detail. We constateren dat er een eerste stap is gezet richting een management samenvatting/overall dashboard van alle (financiële en niet-financiële)

risico's. In een verdere vervolgstap kan er preciezer worden ingegaan op de vertaalslag van deze risico's. De RvT beveelt dan ook aan om kritisch te blijven kijken naar de (opzet van de) risicomanagementrapportages en in hoeverre deze goed doorleefd worden door het bestuur waarbij wordt nagegaan of er een vorm van vereenvoudiging en een vertaalslag richting het bestuur kan plaatsvinden.

Een van de speerpunten van risicomanagement van 2023 was de verandering in custodian. Na een grondige evaluatie in 2022 is het fonds in 2023 overgegaan naar een nieuwe custodian Northern Trust. De RvT heeft gezien dat de zoektocht naar een custodian en de implementatie zorgvuldig is verlopen. In 2024 en verder naar de toekomst toe, zal de RvT nauwlettend in de gaten houden om zeker te stellen dat de dienstverlening van de nieuwe custodian in lijn is met de overeengekomen afspraken, voldoet aan de eisen van het fonds en de inrichting van rapportages en monitoring wordt gewaarborgd.

Aan de hand van het referentiekader Integraal Risicomanagement (IRM) van de DNB, heeft er in het vierde kwartaal van 2022, een audit plaatsgevonden van de risicomanagementprocessen. De uitkomst van deze internal audit was dat het niveau van de getoetste risicomanagementprocessen voldoende is. Wel zijn er een aantal bevindingen en aanbevelingen gegeven om de opzet en het bestaan van bepaalde risicoprocessen op de korte en lange termijn te verbeteren. Een gedeelte van deze aanbevelingen moet nog verder worden uitgewerkt en daar waar mogelijk worden overgenomen en geïmplementeerd om het risicomanagement en de risicomanagementprocessen verder te optimaliseren. De RvT geeft de aanbeveling om de uitkomsten van de internal audit met de SFH Risicobeheer te bespreken en hier verder invulling aan te geven.

Cyber risico was één van de speerpunten van 2023. Om inzicht te krijgen in de wijze waarop dit risico wordt beheerst, heeft de RvT gesprekken gevoerd met de sleutelfunctiehouder risicobeheer en met de risicomanager. Uit deze gesprekken bleek dat het fonds ruime aandacht heeft voor awareness en dat er in contracten met uitbestedingspartijen rekening wordt gehouden met cyber risico en informatiebeveiliging. Wel zijn er volgens de RvT nog verbeteringen mogelijk in het periodiek testen van de beheersmaatregelen. De RvT adviseert het bestuur om hier aandacht aan te geven en in kaart te brengen of de huidige rapportages voldoende zijn om het cyber risico te beheersen en welke stappen het bestuur zou kunnen nemen in het testen van bepaalde beheersmaatregelen. Aanvullend en in lijn hiermee vraagt de RvT het bestuur om tijdig te beginnen met de eisen die worden gesteld in de aankomende DORA-wetgeving.

5. Balans- en vermogensbeheer

Het strategisch beleggingsbeleid (en de bijbehorende beleggingsportefeuille) is een middel om de korte- en langetermijndoelstellingen van het pensioenfonds te realiseren. Een van de doelstellingen van het pensioenfonds is om de ambitie van een waardevast pensioen te realiseren. Hiervoor is een dekkingsgraad nodig die hoog genoeg is om onder het geldende toezichtskader te mogen indexeren. Het beleggingsrendement (ten opzichte van het rendement op de verplichtingen) levert een belangrijke bijdrage aan de ontwikkeling van de dekkingsgraad. De actuele dekkingsgraad is in 2023 gedaald van 126,2% naar 120,7%. De grootste negatieve bijdrage aan deze ontwikkeling is de verleende indexatie (-8,1%-punt). De gezamenlijke bijdrage van beleggingsportefeuille en renteveranderingen in de verplichtingen is gelijk aan 4,7%-punt, voornamelijk gedreven door het rendement op zakelijke waarden. Hieruit kan geconcludeerd worden dat, ondanks de gedaalde rente, de beleggingsportefeuille in 2023 aan de doelstelling heeft voldaan. De impact van de indexatie, die in het eerste kwartaal van 2023 in de dekkingsgraad is verwerkt, was dusdanig hoog dat het beleggingsrendement onvoldoende is geweest om een tekortsituatie per ultimo 2023 te voorkomen: de beleidsdekkingsgraad was per ultimo 2023 (licht) lager dan de strategisch vereiste dekkingsgraad.

De beleggingsportefeuille heeft ook als doel om de eigen benchmark op lange termijn bij te houden. In 2022 bleef de portefeuille circa 3,5%-punt achter bij de benchmark. Ook in 2023 kwam de portefeuille tekort ten opzichte van de benchmark: de portefeuille haalde een rendement van 9,1% versus 9,8% voor de benchmark. Het verschil is circa 25% van de jaarlijkse verwachte tracking error hetgeen betekent dat statistisch gezien de underperformance in 2023 niet schokkend is. Opvallend is dat zowel de (ESG)-portefeuille aandelen ontwikkelde markten als de impact-portefeuille behoorlijk achterblijven bij de benchmarks (die niet duurzaam zijn) van die portefeuilles. Op basis van de geobserveerde (relatieve) performance in 2023 geeft de RvT in overweging aan het bestuur om te beoordelen of de

kwantitatieve knock-out criteria, zoals die zijn gedefinieerd in het evaluatiebeleid voor vermogensbeheerders, verfijning danwel aanscherping behoeven.

De RvT observeert dat het soms niet helemaal lukt om in beleidsmatige notities te duiden wat precies de beleidsmatige motivatie en doel is, hoe het stuk past in het bestuurlijk proces en wat de historie van het onderwerp is. Als de doelen niet helder zijn, dan bestaat de kans dat de discussie over het betreffende onderwerp enigszins diffuus en minder effectief wordt. Als voorbeeld noemen we hier de discussie over de rol van China in de portefeuille aandelen opkomende markten. Het is doorgaans niet eenvoudig om actieve visies op consequente wijze een plek te geven in het besluitvormingsproces over de inrichting van een beleggingscategorie. Bestuurlijk gezien is een redenering vanuit een risicoperspectief vaak makkelijker toe te passen.

Ten aanzien van duurzaamheid heeft het pensioenfonds een volgende stap gezet in de beleggingsportefeuille door voor de categorie bedrijfsobligaties over te stappen naar een duurzame oplossing. Ook ziet de RvT dat er een mooi overzicht is gemaakt waarin de koppeling wordt gemaakt tussen het beleidsdocument over duurzaamheid dat in 2016 is vastgelegd en de implementatie van het beleid. De RvT geeft als advies om, eventueel o.b.v. de preferenties van deelnemers, als bestuur nog een keer na te denken over de vraag of duurzaamheid eventueel ten koste zou mogen gaan van het pensioenresultaat.

6. Besluitvorming/evenwichtige belangenafweging

Bij de besluitvorming van het bestuur speelt evenwichtige belangenafweging een nadrukkelijke en zichtbare rol. Het bestuur heeft een kader evenwichtige belangenafweging opgesteld: dit zal volgens de RvT bijdragen aan een evenwichtige transitie naar het nieuwe pensioenstelsel. De RvT geeft het bestuur in overweging om samen met de andere fondsgremia een themasessie te organiseren waarin de evenwichtige belangenafweging voor wat betreft de transitie naar het nieuwe stelsel wordt doorleefd (bijvoorbeeld aan de hand van stellingen).

7. Uitbesteding

Het fonds heeft een uitbestedingsbeleid waarin onder andere is opgenomen dat alle uitbestedingspartijen periodiek worden geëvalueerd. De evaluaties worden gedaan aan de hand van een vast format en besproken in het bestuur.

Eén van de speerpunten van 2023 was de monitoring en evaluatie van externe partijen vermogensbeheer en externe fondsen. Om hier een beter beeld bij te krijgen heeft de RvT diverse documenten bestudeerd, gesproken met bestuursleden en het bestuursbureau en vergaderingen van de beleggingscommissie bijgewoond. De RvT is van mening dat het evaluatie- en monitoringraamwerk goed in elkaar steekt. Er is een beleidsdocument dat door het bestuur is vastgesteld. De beleidsafspraken uit dit document worden ieder jaar consistent en consequent uitgevoerd, resulterend in een overkoepelend evaluatiedocument voor het bestuur aan het begin van ieder kalenderjaar. De overzichtelijkheid van de portefeuille draagt ertoe bij dat het volledige bestuur, middels het jaarlijkse document, grip en overzicht houdt. De RvT beveelt aan om in de jaarlijkse evaluatierapportage richting het bestuur in de management summary het overzicht van managers, criteria en bijbehorende kleuren op te nemen. Daarin kan met een pijltje worden aangegeven welke ontwikkeling (mits er een ontwikkeling is geweest) heeft plaatsgevonden ten opzichte van een jaar eerder. De RvT beveelt ook aan om aan de bestaande zeven criteria in het evaluatie- en monitoringraamwerk het criterium “niet-financiële risico's” expliciet toe te voegen als achtste criterium aan het raamwerk. Hieronder kan bijvoorbeeld de beoordeling van zaken als operationele processen, IT-systemen, risicomanagement-processen en databeheer vallen. Hoewel deze onderwerpen ook als onderdeel van de bestaande criteria geëvalueerd kunnen worden, kan een apart criterium uiting geven aan het toenemende belang van niet-financiële risico's bij een uitbesteding.

8. Communicatie

Het bestuur heeft een communicatiebeleidsplan opgesteld dat vervolgens is uitgewerkt in een communicatiejaarplan. Het communicatiebeleidsplan is gebaseerd op de missie en visie van het fonds en het communicatiejaarplan sluit aan op het beleidsplan.

Voor de aanstaande transitie naar het nieuwe pensioenstelsel zal het een uitdaging zijn om te bepalen tot welk detailniveau de communicatie moet plaatsvinden. De communicatiecommissie zal daarom een meer nadrukkelijke rol krijgen. Ook benadrukt de RvT het belang van het verkrijgen van zoveel mogelijk mailadressen om digitale communicatie te bevorderen.

Voor 2024 daagt de RvT het bestuur uit om volgende stappen te zetten op het gebied van communicatie. In 2023 is de keuzebegeleiding ingericht, maar er kunnen nog stappen worden gemaakt in het aanzetten tot het maken van een keuze en in het meer SMART maken van de communicatieplannen. De RvT zal hierover het gesprek aangaan met het bestuur en hierbij uiteraard de proportionaliteit niet uit het oog verliezen.

9. Code pensioenfonds

De RvT stelt vast dat het bestuur op gedegen wijze een inventarisatie heeft gemaakt van de naleving van de normen uit de Code Pensioenfonds door het fonds. De RvT sluit zich aan bij de bevindingen van het bestuur hieromtrent.

10. Bestuursverslag/jaarrekening

De RvT constateert dat het bestuursverslag transparant is (en consistent met de waarnemingen van de RvT) inzake bestuursprocessen, risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging.

C. Goedkeuring besluit vaststelling bestuursverslag en jaarrekening

Op grond van het voorgaande keurt de RvT het besluit van het bestuur tot vaststelling van het bestuursverslag en jaarrekening goed.

De RvT dankt het bestuur, het verantwoordingsorgaan en het pensioenbureau voor de prettige samenwerking in 2023 en ziet uit naar de samenwerking in 2024.

Raad van toezicht Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV,
Mark-Jan Boes
Machteld Hendriks (voorzitter)
Mischa Hupperetz

11.2 Reactie van het bestuur

Het bestuur dankt de raad van toezicht voor de goedkeuring van het vaststellingsbesluit van het jaarverslag 2023 en voor de toegankelijke en positief getoonzette rapportage. Het bestuur heeft de wijze waarop de raad van toezicht opereert en de dialoog aangaat met het bestuur, het verantwoordingsorgaan en het pensioenbureau ook in 2023 als open, waardevol en constructief ervaren.

Het bestuur zal de aanbevelingen die de raad van toezicht doet, bespreken en uitwerken en de raad van toezicht informeren over de opvolging. Daarop vooruitlopend geeft het bestuur aan nu al de aanbeveling ter harte genomen te hebben om zich in de DORA-wetgeving te verdiepen zodat tijdig aan de eisen voldaan kan worden. Daarnaast hebben we een nieuw proces in gang gezet voor de aanpak van de aanbevelingen aan het fonds zodat eerder inzicht ontstaat in de opvolging van de aanbevelingen.

Het bestuur ziet uit naar een vervolg van de goede samenwerking met de raad van toezicht in 2024.

18 juni 2024,
Bestuur Pensioenfonds HaskoningDHV.

12. Jaarrekening SPHDHV

12.1 Balans per 31 december 2023

<i>(in duizenden euro's)</i>	<i>Toelichting</i>	2023	2022
Activa			
Vastgoed		61.464	45.183
Aandelen		520.484	492.171
Infrastructuur		72.575	55.031
Vastrentende waarden		530.489	473.144
Derivaten		6.218	8.560
Collateral		8.641	28.834
Liquide middelen		8.216	6.381
Beleggingen voor risico fonds	13.1.1	1.208.087	1.109.304
Herverzekeringsdeel Technische Voorziening	13.1.2	191	194
Vorderingen en overlopende activa	13.1.3	4.185	6.189
Liquide middelen	13.1.4	629	1.551
		1.213.092	1.117.238
Passiva			
Stichtingskapitaal en reserves	13.1.5	203.330	223.049
Technische voorziening voor risico fonds	13.1.6	982.246	852.409
Andere voorzieningen	13.1.9	2.550	2.600
Overige schulden en overlopende passiva (beleggingen)	13.1.10	20.898	34.883
Overige schulden en overlopende passiva (overig)	13.1.10	4.068	4.297
		1.213.092	1.117.238

12.2 Staat van baten en lasten

<i>(in duizenden euro's)</i>	<i>Toelichting</i>	2023	2022
Baten			
Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)	13.1.14	44.016	41.061
Beleggingsresultaten voor risico fonds	13.1.15	95.229	-258.888
Herverzekering	13.1.16	0	21
Vrijval uit voorziening toekomstige waardeoverdrachten	13.1.9	50	100
		139.295	-217.706
Lasten			
Pensioenuitkeringen eigen beheer	13.1.17	27.631	24.844
Uitvoeringskosten pensioenbeheer	13.1.18	1.534	1.511
Mutatie Technische Voorziening voor risico fonds			
- Pensioenopbouw	13.1.19	41.785	62.683
- Toeslagen	13.1.8	58.781	47.319
- Rentetoevoeging	13.1.20	29.724	-5.793
- Onttrekking voor pensioenuitkeringen	13.1.21	-27.610	-24.944
- Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	13.1.22	-689	-623
- Wijziging rekenrente	13.1.23	27.576	-378.868
- Wijziging uit hoofde van arbeidsongeschiktheid		-1.176	-682
- Wijziging grondslagen i.v.m. aanpassing sterftetafels	13.1.25	0	6.904
- Wijziging grondslagen i.v.m. aanpassing ervaringssterfte	13.1.25	0	1.650
- Wijziging grondslagen i.v.m. opslag PVI en premie AOP	13.1.26	620	0
- Wijziging grondslagen i.v.m. vaste kostenvoorziening	13.1.27	0	609
- Wijziging regeling pensioenleeftijd	13.1.7	0	-2
- Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		120	-686
- Mutaties m.b.t. overlevingskansen		915	-2.029
- Overige mutaties		-209	54
Mutatie herverzekeringsdeel Technische Voorziening	13.1.2	3	59
Saldo overdracht van rechten voor risico fonds	13.1.28	-52	943
Overige lasten	13.1.29	61	51
		159.014	-267.000
Saldo van baten en lasten		-19.719	49.294
Bestemming van het saldo van baten en lasten			
<i>(in duizenden euro's)</i>		2023	2022
Overige reserves		-19.719	49.294
		-19.719	49.294

12.3 Kasstroomoverzicht

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premiebijdragen	44.016	41.061
Betaalde pensioenuitkeringen voor risico fonds	-27.650	-24.863
Ontvangen waardeoverdrachten voor risico fonds	2.618	3.946
Betaalde waardeoverdrachten voor risico fonds	-2.566	-4.889
Ontvangen uit hoofde van herverzekering	19	40
Betaalde premies risicoherverzekering	-61	-51
Betaalde uitvoeringskosten pensioenbeheer	-1.534	-1.511
Betaalde interest (geen beleggingsactiviteit)	0	0
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	14.842	13.733
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	54.042	2.648.884
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	8.706	16.358
Aankopen en verstrekkingen van beleggingen	-77.470	-2.654.272
Overige mutaties beleggingsrekeningen	3.299	-17.717
Betaalde vermogensbeheerkosten	-4.284	-2.606
Betaalde transactiekosten	-180	-7
Betaalde uitvoeringskosten vermogensbeheer	-1.651	-1.512
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	-17.538	-10.872
Kasstroom overige mutaties		
Toename (-) / afname (+) vorderingen	2.003	-1.185
Toename schulden korte termijn	-229	-459
Totaal kasstroom overige mutaties	1.774	-1.644
Netto kasstroom	-922	1.217
Saldo liquide middelen per 1 januari	-1.552	-335
Saldo liquide middelen per 31 december	-630	-1.552
Mutatie liquide middelen	-922	1.217

12.4 Grondslagen voor de waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Het doel van het fonds is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden inzake ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het fonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Het fonds geeft invulling aan de uitvoering van pensioenregelingen van Koninklijke HaskoningDHV Groep B.V., HaskoningDHV Nederland B.V. en DHV NPC B.V.

Het fonds heeft de jaarrekening voor het verslagjaar opgesteld op basis van het continuïteitsbeginsel.

Toepassing richtlijnen voor de jaarverslaggeving

Het fonds heeft bij de samenstelling van dit jaarverslag de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving en Titel 9 Boek 2 BW toegepast, met inachtneming van artikel 146 van de Pensioenwet.

De beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde.

Overige activa en passiva worden gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie die gelijk is aan de nominale waarde, tenzij anders vermeld. De liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben.

Alle bedragen zijn vermeld in euro's.

Schattingswijziging

Jaarlijks wordt per 31 december de Technische Voorziening herrekend met de actuele rentetermijnstructuur. De actuariële grondslagen worden periodiek beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid.

Ultimo 2023 heeft een (schattings)wijziging plaatsgevonden door aanpassing van de grondslagen voor de voorziening zieke deelnemers (opslag PVI en premie AOP). Dit heeft een verhogend effect op de technische voorziening van € 620.000 en een verlagend effect op de dekkinggraad van -0,1 procentpunt. Daarnaast is de wijziging van UFR methodiek (swap nieuw) verwerkt met ultimo 2023 een verhogend effect op de technische voorziening van € 5.608.000 en een verlagend effect op de dekkinggraad van -0,8 procentpunt.

Het resultaat is via de Staat van Baten en Lasten als lasten in het verslagjaar verantwoord (zie 12.2). Het effect op voorgaande jaren kan niet geschat worden.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar, tenzij anders vermeld.

Beleggingen voor risico pensioenfonds

Algemeen

In overeenstemming met de Pensioenwet worden beleggingen gewaardeerd op actuele marktwaarde. Participaties in beleggingsinstellingen, die gespecialiseerd zijn in een bepaalde soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor die soort beleggingen.

Vastgoed

Beleggingen in niet-beursgenoteerd vastgoed worden gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de reële waarde per balansdatum, gebaseerd op door onafhankelijke deskundigen verrichte periodieke taxaties.

Beursgenoteerde vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers.

Aandelen

Participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. De participaties in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen worden opgenomen

voor het belang dat het fonds houdt in deze beleggingsfondsen. Bij de bepaling van de waarde van dit belang worden de door de beleggingsfondsen gehouden investeringen (in beursgenoteerde ondernemingen) gewaardeerd tegen de beurswaarde.

Infrastructuur

Beleggingen in niet-beursgenoteerd infrastructuur worden gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de reële waarde per balansdatum, gebaseerd op door onafhankelijke deskundigen verrichte periodieke taxaties.

Staatsleningen en bedrijfsobligaties

Participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen voor staatsleningen en bedrijfsobligaties zijn gewaardeerd per de balansdatum geldende beurskoersen.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, te weten de relevante marktnoteringen of, als die niet beschikbaar zijn, de waarde die wordt bepaald met behulp van waarderingmodellen.

Herverzekeringen

Uitgaande herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

Overige vaste activa

Overige vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen en worden in een periode van drie jaar afgeschreven.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen worden opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie, gewoonlijk de nominale waarde. De reële waarde benadert de boekwaarde. Voor zover noodzakelijk is een voorziening voor oninbaarheid in mindering gebracht.

Technische Voorziening voor risico fonds

De Technische Voorziening voor risico fonds wordt gewaardeerd op actuele marktwaarde. Deze wordt bepaald door met de rekenrente de contante waarde te berekenen van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken.

Bij de berekening van de Technische Voorziening is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of de opgebouwde pensioenaanspraken worden verhoogd. Alle per balansdatum bestaande verhogingsbesluiten (toeslagbesluiten) (ook na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de Technische Voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid op basis van de contante waarde van premies waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid. Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- Rekenrente: de rentetermijnstructuur zoals maandelijks gepubliceerd door DNB.
- Overlevingstafels: Prognosetafel AG 2022, rekening houdend met het S&V Ervaringssterfte 2022.
- Tot de pensioenrichtleeftijd van 68 jaar worden de partnerfrequenties (CBS 2021 inclusief samenwonend) gehanteerd met een frequentie van 100% op de pensioeningangleeftijd. Er vindt opbouw van partnerpensioen plaats. Het partnerpensioen is op stop/loss-basis verzekerd.
- Bij arbeidsongeschiktheid wordt de pensioenopbouw premievrij voortgezet tot de AOW-leeftijd.

- Aan het einde van het verslagjaar wordt de Voorziening zieke deelnemers vastgesteld als de afgelopen twee jaar betaalde premies (eigen beheer) voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid (PVI) en arbeidsongeschiktheidspensioen (AOP).
- Voor zieke deelnemers met een arbeidsongeschiktheidspercentage lager dan 35% op grond van de WIA of WAO wordt geen voorziening getroffen. Voor alle overige zieke deelnemers is in de voorziening rekening gehouden met het uitkeringspercentage (artikel 16 van het pensioenreglement) dan wel het percentage premievrije voortzetting (artikel 17 van het pensioenreglement). In de berekening is geen rekening gehouden met invaliderings- en revalideringskansen.
- Een kostenvoorziening in verband met toekomstige administratie- en excassokosten. Op grond van een fondsspecifieke berekening is deze voorziening eind 2022 voor het fonds vastgesteld op een vast bedrag van € 3,914 miljoen plus 2,5% van de Technische Voorziening. De hoogte van de vaste kostenvoorziening wordt elke twee jaar opnieuw vastgesteld en valt samen met de 2-jaarlijkse publicatie van de prognosetafel.

Het fonds (voormalig compartiment SPDHV) heeft in het verleden voor een klein aantal deelnemers pensioenrechten bij externe verzekeraars herv verzekerd. De verplichtingen voor deze herv verzekerde rechten worden met dezelfde relevante actuariële grondslagen bepaald als voor de Technische Voorziening. Ook de bijbehorende vorderingen op de verzekeraars die pensioenverplichtingen aan het fonds hebben overgedragen (dit heet het Herv verzekeringsdeel Technische Voorziening) zijn met deze actuariële grondslagen bepaald.

Voorziening toekomstige individuele uitgaande waardeoverdrachten

De tot en met 31 december 2014 opgebouwde pensioenen binnen voormalig compartiment SPH zijn herv verzekerd bij Nationale-Nederlanden (NN). In de situatie dat een gewezen deelnemer ervoor kiest om gebruik te maken van het wettelijk recht op waardeoverdracht om de bij NN opgebouwde pensioenen over te dragen naar een andere pensioenuitvoerder betaalt, in het geval dat er niet wettelijk kan worden geweigerd mee te werken aan de waardeoverdracht, de onderneming de overdrachtswaarde op basis van wettelijke waardeoverdrachttarieven minus de bij NN herv verzekerde waarde aan NN. Door de wettelijke mogelijkheid om waardeoverdrachten onder bepaalde voorwaarden te weigeren is de kans op waardeoverdrachten fors afgenomen. Het pensioenfonds betaalt aan de onderneming het aan NN betaalde bedrag terug. Deze voorziening is ultimo 2017 vastgesteld op basis van de veronderstellingen van de kans op uitdiensttreding, de kans op waardeoverdracht en de geldende rekenrente. Van de voorziening toekomstige waardeoverdrachten valt in 2023 € 50.000 vrij, vanwege bereiken van pensioenleeftijd 65 jaar (NN), pensionering, overlijden, waardeoverdracht en arbeidsongeschiktheid.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Kasstroomoverzicht

Voor de opstelling van het kasstroomoverzicht is de indirecte methode gehanteerd. Het resultaat wordt hierbij aangepast voor niet operationele kasstromen. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en kasstromen uit beleggingsactiviteiten.

12.5 Overig

Belastingen

De activiteiten van het fonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

13. Toelichting jaarrekening

13.1 Toelichting behorende tot de jaarrekening 2023

13.1.1 Beleggingen voor risico fonds

(in duizenden euro's)	Vast-goed	Aandelen	Infra-structuur	Vastrentende waarden	Derivaten ¹⁾	Collateral	Liquide middelen	Totaal
Stand per 1-1-2022	30.827	667.569	48.779	565.854	491	2.633	6.284	1.322.437
Aankopen/ verstrekkingen	14.815	511.238	6.217	2.122.002	0	0	0	2.654.272
Verkopen/ aflossingen	-201	-598.612	-1.295	-2.080.663	31.887	0	0	-2.648.884
Overige mutaties	0	0	0	2.830	-1.699	17.750	-1.164	17.717
Herwaardering	-258	-88.024	1.330	-136.879	-48.149	0	859	-271.121
Stand per 31-12-2022	45.183	492.171	55.031	473.144	-17.470	20.383	5.979	1.074.421
Aankopen/ verstrekkingen	21.784	0	17.960	37.726	0	0	0	77.470
Verkopen/ aflossingen	-62	-35.270	-821	0	-17.889	0	0	-54.042
Overige mutaties	0	0	0	8.774	769	-11.742	-1.100	-3.299
Herwaardering	-5.441	63.583	405	10.845	19.910	0	3.337	92.639
Stand per 31-12-2023	61.464	520.484	72.575	530.489	-14.680	8.641	8.216	1.187.189

¹ De derivaten bestaan uit een debet post van € 6.218 en een credit post van € 20.898 (zie paragraaf 13.1.10 Overige schulden en overlopende passiva, overzicht beleggingen voor risico fonds - credit).

Actuele marktwaarde

Zoals vermeld in de grondslagen zijn de beleggingen van het fonds gewaardeerd tegen actuele marktwaarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor sommige andere financiële instrumenten, zoals beleggingsvorderingen en -schulden, geldt dat de boekwaarde de actuele waarde benadert als gevolg van het korte termijnkarakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de actuele waarde.

Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het fonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde financiële instrumenten, zoals beleggingen in niet-beursgenoteerd vastgoed zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingsmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten.

Op basis van de boekwaarde kan het volgende onderscheid worden gemaakt:

(in duizenden euro's)	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxatie	NCW berekening	Andere methode	Totaal
Per 31-12-2023					
Vastgoed				61.464	61.464
Aandelen	46.162			474.322	520.484
Infrastructuur				72.575	72.575
Vastrentende waarden	530.489				530.489
Derivaten			-14.680		-14.680
Collateral				8.641	8.641
Liquide middelen				8.216	8.216
	576.651		-14.680	625.218	1.187.189

Per 31-12-2022				
Vastgoed			45.183	45.183
Aandelen	55.772		436.399	492.171
Infrastructuur			55.031	55.031
Vastrentende waarden	473.144			473.144
Derivaten		-17.470		-17.470
Collateral			20.383	20.383
Liquide middelen			5.979	5.979
	528.916	-17.470	562.975	1.074.421

Het totaal van de beleggingen per 2023 van € 1.187.189 bestaat uit een debet post van € 1.208.087 en een credit post van € 20.898 (zie paragraaf 13.1.10 Overige schulden en overlopende passiva, overzicht beleggingen voor risico fonds - credit).

RobecoSam en Pimco zijn beursgenoteerd en vallen onder genoteerde marktprijzen. Candriam, BlackRock, Glennmont, Schroders en CBRE vallen onder de andere methode.

Schattingen van de actuele waarde zijn een momentopname, gebaseerd op de marktomstandigheden en de beschikbare informatie over het financiële instrument. Deze schattingen zijn van nature subjectief en bevatten onzekerheden en een significante oordeelsvorming (bijvoorbeeld rentestand, volatiliteit, schatting van kasstromen, etc.) en kunnen daarom niet met precisie worden vastgesteld.

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Vastgoed		
Niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen	61.464	45.183
	61.464	45.183
Aandelen		
Aandelen beleggingsfondsen ontwikkelde markten*)	429.853	406.425
Aandelen beleggingsfondsen opkomende markten	90.631	85.746
	520.484	492.171
Alternatieve beleggingen*)		
Infrastructuur	72.575	55.031
	72.575	55.031
Vastrentende waarden		
<i>Discretionair mandaat staatsobligaties:</i>		
- Staatsobligaties	239.796	194.908
- Nog af te wikkelen transacties	0	2.904
- Lopende interest	1.789	2.319
<i>Discretionair mandaat bedrijfsobligaties:</i>		
- Bedrijfsobligaties	288.904	270.683
- Nog af te wikkelen transacties	0	-49
- Lopende interest	0	2.379
	530.489	473.144
Derivaten**)		
<i>Discretionair mandaat bedrijfsobligatie:</i>		
- Positieve derivatenpositie	6.218	8.463
- Nog af te wikkelen transacties	0	67
- Lopende interest	0	30
	6.218	8.560
Collateral **)		
<i>Discretionair mandaat staatsobligaties:</i>		
- Verstrekt collateral (liquide middelen)	8.641	24.015
<i>Discretionair mandaat bedrijfsobligaties:</i>		

- Verstrekt collateral (liquide middelen)	0	3.638
- Initial margin account**)	0	1.181
	8.641	28.834
Liquide middelen**)		
Beleggingsbankrekening ABN AMRO	63	3.734
Beleggingsbankrekening CACEIS Bank	0	59
Beleggingsbankrekening Northern Trust	2.803	0
<i>Discretionair mandaat staatsobligaties:</i>		
- Bankrekening Northern Trust Bank	5.350	0
<i>Discretionair mandaat bedrijfsobligaties:</i>		
- Bankrekening CACEIS Bank	0	2.588
	8.216	6.381
Beleggingen voor risico fonds (debet)	1.208.087	1.109.304

*) Voor strategische mix zijn impact aandelen van € 46.162.000 (onderdeel van ontwikkelde markten) en infrastructuur € 72.575.000 onderdeel van impact beleggingen.

**) Voor strategische mix zijn collateral, derivaten en liquide middelen onderdeel van de vastrentende waarden.

Zie ook 13.1.10 Overige schulden en overlopende passiva

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Beleggingen voor risico fonds (credit)	20.898	34.883

Het pensioenfonds heeft ultimo 2023 € 8,6 miljoen aan onderpand verstrekt in de vorm van liquide middelen (zie paragraaf 13.1.10 Overige schulden en overlopende passiva, overzicht beleggingen voor risico fonds – credit).

In onderstaande tabel zijn de beleggingen verdeeld naar vreemde valuta.

Tabel: Beleggingen in vreemde valuta en in euro's

<i>(in duizenden euro's)</i>	31-12-2023	31-12-2022
Euro's	586.832	501.754
Amerikaanse dollar	358.024	345.438
Pond sterling	52.303	47.115
Japanse yen	74.718	63.584
Overig	134.767	136.265
Totaal beleggingen, exclusief derivaten (volgens look through)	1.206.644	1.094.156

Voor afdekking van het valutarisico, zie paragraaf 13.1.11.

13.1.2 Herverzekeringsdeel Technische Voorziening

Dit zijn vorderingen op externe verzekeraars voor door hen aan het fonds gecedeerde (overgedragen) pensioenverplichtingen. Anders gezegd: dit zijn door het fonds herverzekerde rechten.

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Stand per 1 januari	194	253
Mutatie herverzekeringsdeel TV (herverzekerde rechten)	-3	-59
Stand per 31 december	191	194

13.1.3 Vorderingen en overlopende activa

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Debiteuren	3.895	3.538
Overige vorderingen	15	16
Vordering op vermogensbeheerder	223	2.580
Overlopende activa	52	55
	4.185	6.189

De post Debiteuren per 31 december 2023 van € 3.895.000 betreft grotendeels een openstaande factuur aan HaskoningDHV Nederland B.V. voor te betalen pensioenpremie. Deze vordering werd begin januari 2024 door HaskoningDHV Nederland B.V. betaald.

De post vordering op vermogensbeheerder betreft nog af te rekenen kosten en opbrengsten met infrastructuur vermogensbeheerder Glennmont. Hieronder een specificatie betreffende de belegging in Glennmont Clean Energy Fund Europe III.

<i>in duizenden euro's</i>	in rekening gebracht			afgerekend	nog af te rekenen ultimo 2023
	vorige jaren	2023	totaal		
General partner's fee	-4.314	-1.005	-5.319	5.829	510
Other expenses	-1.008	-207	-1.215	768	-447
Interest income	5.039	1.674	6.713	-4.755	1.958
Dividend income	1.189	412	1.601	-1.305	296
Totaal	906	874	1.780	537	2.317

Op 18 december 2023 heeft SPHDHV een contract getekend om tot een bedrag van € 80 miljoen te beleggen in het Glennmont Clean Energy Fund IV. Eind 2023 is SPHDHV met terugwerkende kracht belast voor de kosten vanaf de opstart van dit fonds begin 2022 tot en met eind 2023 (€ 2.094.000).

Per saldo bedraagt de vordering op vermogensbeheerder Glennmont € 223.000.

De vorderingen en overlopende activa hebben een kortlopend karakter.

13.1.4 Liquide middelen fonds (niet voor beleggingen)

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
ABN AMRO bankrekeningen	629	1.551
	629	1.551

Onder liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen in rekening courant die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn. De op beleggingen betrekking hebbende liquide middelen worden onder Liquide middelen opgenomen in de balanspost Beleggingen.

13.1.5 Stichtingskapitaal en reserves (eigen vermogen)

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Stand per 1 januari	223.049	173.755
Saldo staat van baten en lasten	-19.719	49.294
Stand per 31 december	203.330	223.049

Vermogenspositie

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2023	2022	2022
Aanwezig fondsvermogen	120,7%	1.185.576	126,2%	1.075.458
Af: Technische voorzieningen volgens het nFTK	-100,0%	-982.246	-100,0%	-852.409
Af: Minimaal vereist eigen vermogen	-4,2%	-41.550	-4,3%	-36.859
Dekkingspositie	16,5%	161.780	21,9%	186.190
Af: Vereist eigen vermogen (excl. min. vereist eigen vermogen)	-19,7%	-193.613	-20,6%	-175.316
Reservepositie	-3,2%	-31.833	1,3%	10.874

De vermogenspositie van het fonds kan ultimo 2023 worden gekarakteriseerd als reservetekort.

Eind januari 2023 heeft het fonds van DNB een melding gekregen dat voor 2023 geen herstelplan hoeft te worden ingeleverd. In maart 2024 heeft het fonds een verzoek om ontheffing van het herstelplan 2024 ingediend bij DNB. De reden hiervoor is dat de beleidsdekkingsgraad eind 2023 0,1% onder het strategisch vereist eigen vermogen ligt. De verwachting is dat de benodigde stijging van de beleidsdekkingsgraad binnen een jaar zal plaatsvinden in het herstelplan sjabloon en daarnaast wil het fonds onnodige kosten voorkomen. Eind maart 2024 heeft DNB bericht dat zij de gevraagde ontheffing weigert. Wel geeft DNB het fonds een maand uitstel voor het indienen van het herstelplan 2024. Voor de berekening van het vereiste vermogen wordt gebruik gemaakt van een standaard model, zie paragraaf 13.1.11 (Risicobeheer).

13.1.6 Technische Voorziening voor risico fonds

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Opbouw *)	972.396	842.653
Voorziening vaste kosten	3.914	3.914
Voorziening arbeidsong. gar.cont. cf. reglement **)	523	502
Voorziening langdurig zieken	5.413	5.340
Stand per 31 december	982.246	852.409

*) Dit is inclusief de opslag van 2,5% voor het variabele deel van de kostenvoorziening.

**) In de bestuursvergadering van 2 september 2015 heeft het bestuur besloten de per 31 december 2014 (gedeeltelijk) arbeidsongeschikte deelnemers van compartiment SPH te beschouwen als deelnemer in het pensioenreglement 2015. Hiermede krijgen zij in afwijking van en bovenop de bij NN verzekerde rechten die doorlopen tot 62 of 65 jaar recht op arbeidsongeschiktheidspensioen en premievrijstelling tot de AOW-ingangsdatum, waarbij als pensioenrichtleeftijd voor iedereen 68 jaar geldt.

Mutatieoverzicht Technische Voorziening voor risico fonds

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Stand per 1 januari	852.409	1.146.817
Pensioenopbouw	41.785	62.683
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-27.610	-24.944
Toeslagen	58.781	47.319
Wijziging rekenrente	21.968	-393.523
Wijziging UFR methodiek (2021: UFR22,5; 2020: UFR20)	5.608	14.655
Rentetoevoeging	29.724	-5.793
Wijziging grondslagen i.v.m. aanpassing sterftetafels	0	6.904
Wijziging grondslagen i.v.m. aanpassing ervaringssterfte	0	1.650
Wijziging grondslagen i.v.m. opslag PVI en premie AOP	620	0
Wijziging grondslagen i.v.m. aanpassing vaste kostenvoorziening	0	609
Wijziging regeling pensioenleeftijd	0	-2
Onttrekking voor uitvoeringskosten	-689	-623
Mutaties m.b.t. overlevingskansen	915	-2.029
Wijzigingen uit hoofde van arbeidsongeschiktheid	-1.176	-682
Wijzigingen uit hoofde van overdracht rechten	120	-686
Overige mutaties in de Technische Voorziening	-209	54
Stand per 31 december	982.246	852.409

Ultimo boekjaar bedraagt de gemiddeld gewogen discontovoet 2,28% (ultimo 2022: 2,49%). Voor een toelichting op de diverse posten wordt verwezen naar de toelichting op de staat van baten en lasten.

De Technische Voorziening voor risico fonds is naar categorie van deelnemers als volgt samengesteld:

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Actieve en arbeidsongeschikte deelnemers	392.877	334.720
Gewezen deelnemers	235.902	204.977
Pensioengerechtigden	353.467	312.712
	982.246	852.409

De Technische Voorziening voor risico fonds is berekend zonder financieringsachterstand. De Technische Voorziening voor risico fonds heeft een langlopend karakter.

De **voorziening zieke deelnemers** betreft een voorziening voor premievrije voortzetting van de pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid tot de AOW-leeftijd en een voorziening voor het direct ingaand arbeidsongeschiktheidspensioen (uitkering uiterlijk tot de AOW-leeftijd) voor deelnemers die per 31 december ziek zijn en die naar verwachting op grond van de Wet WIA arbeidsongeschikt zullen worden.

13.1.7 Korte beschrijving van de pensioenregeling

De pensioenregeling is een *collectieve beschikbare premieregeling*. De verplichting van de werkgever is beperkt tot het betalen van zijn bijdrage. Financiële mee- of tegenvallers komen terecht bij de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. Mee- of tegenvallers kunnen ontstaan door veranderende beleggingsopbrengsten, door wijziging van de rente, of door verandering van de levensverwachting. Bij de collectieve beschikbare premieregeling wordt voor de collectiviteit van medewerkers periodiek ex ante een vaste pensioenpremie vastgesteld.

De pensioenpremie is vastgesteld op 26,5% van de pensioengrondslag voor een periode van 5 jaar (vanaf 1 januari 2020). Met de vaste pensioenpremie worden pensioenaanspraken ingekocht volgens

de middelloonregeling. Jaarlijks wordt een ouderdomspensioen opgebouwd van 1,875% bij een pensioenleeftijd van 68 jaar (de zogenaamde streefopbouw). Indien de beleidsdekkingsgraad op het vaste toetsmoment (31 december van enig jaar) lager is dan 104,2%, dan wordt de pensioenopbouw in stappen van 0,15 procentpunt per jaar verlaagd tot de nagestreefde premiedekkingsgraad van 90% is bereikt. Het partnerpensioen is 70% van de opbouw van het ouderdomspensioen.

Het totale pensioen (ouderdoms- en partnerpensioen) is de som van alle jaarlijks opgebouwde pensioenen. Voor het berekenen van de kostendeekkende premie wordt gerekend met een verwacht beleggingsrendement.

Sinds 1 juli 2014 bedraagt de pensioengrondslag 12,96 maandsalarissen (inclusief twee toeslagen voor zover individueel toegekend) onder aftrek van een franchise. Het pensioengevend salaris per 1 januari 2023 is fiscaal beperkt tot maximaal € 128.810 (per 1 januari 2022 € 114.866) en zal mogelijke toekomstige fiscale wijzigingen volgen. De franchise per 1 januari 2023 is de fiscaal minimale franchise € 16.322 (per 1 januari 2022: € 14.802). De franchise stijgt mee met de jaarlijkse indexatie van de fiscaal minimale franchise.

Naast een ouderdomspensioen en een levenslang partnerpensioen op opbouwbasis is er ook een aanvullend levenslang partnerpensioen op risicobasis (samen 70%). Daarnaast is er een extra tijdelijk aanvullend partnerpensioen op risicobasis, een wezenpensioen op risicobasis en een arbeidsongeschiktheidspensioen op risicobasis. De pensioenrichtleeftijd is per 1 januari 2020 verhoogd van 67 naar 68 jaar. Er is geen pensioenopbouw toegestaan na de AOW-gerechtigde leeftijd. Dankzij de eenmalige keuzemogelijkheid kan de werkelijke pensioenleeftijd zo gekozen worden dat deze samenvalt met de geldende AOW-leeftijd. In overeenstemming met artikel 10 van de Pensioenwet kwalificeert de pensioenregeling zich als een uitkeringsovereenkomst.

13.1.8 Toeslagverlening

Het toeslagbeleid (indexatiebeleid) is als volgt:

- De toeslagverlening (verhoging) wordt jaarlijks vastgesteld door het bestuur van het fonds.
- De voorwaardelijke toeslagverlening (verhoging) wordt gefinancierd uit overrendementen. De premie bevat geen opslag voor toeslagverlening. Het is niet zeker of en in hoeverre in de toekomst pensioenen verhoogd kunnen worden. Er is geen geld voor gereserveerd.
- Het bestuur streeft ernaar dat op de pensioenaanspraken van deelnemers, de ingegane pensioenen en opgebouwde pensioenaanspraken van gewezen deelnemers jaarlijks worden verhoogd met de procentuele verhoging van het door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) gepubliceerde consumentenprijsindexcijfer alle huishoudens afgeleid (over het voorgaand kalenderjaar).

Achterstand op streven koopkracht CDC-regeling vanaf 2006

Indien de feitelijke procentuele verhoging in enig jaar lager is dan de procentuele verhoging waar op grond van het toeslagbeleid (indexatiebeleid) naar wordt gestreefd, dan kan het verschil in een later jaar, als het eigen vermogen dan minimaal gelijk is aan het vereiste eigen vermogen conform de eisen van de Pensioenwet en binnen de fiscale randvoorwaarden geheel of gedeeltelijk alsnog door het bestuur worden toegekend.

Het bestuur zal op basis van de dekkingsgraad en herstelkracht van dat moment en op basis van een evenwichtige belangenafweging afwegen of het een extra verhoging toekent of dat het de (toekomstige) reserves aanwendt voor het verminderen of afdekken van collectieve risico's.

Verleende toeslagen in vergelijking met salaris- en prijsontwikkeling

	t/m 1-4-2014: jaarlijkse aanpassing salarisschaal vanaf 1-4-2015 t/m 31-12-2019: jaarlijkse wijziging CBS CAO-lonen ⁶	jaarlijkse wijziging van de CBS consumentenprijsindex ⁵		toeslagen (verhogingen)	
		periode		actieve deel- nemers	gewezen deelnemers / pensioengerechtigden
1-4-2024	n.v.t.*)	dec 2022 -> dec 2023	-0,17%	0,00%	0,00%
1-4-2023	n.v.t.*)	dec 2021 -> dec 2022	11,79%	6,90%	6,90%
1-4-2022	n.v.t.*)	dec 2020 -> dec 2021	5,58%	4,10%**)	4,10%**)
1-4-2021	n.v.t.*)	dec 2019 -> dec 2020	0,86%	0,00%	0,00%
1-4-2020	2,67%	dec 2018 -> dec 2019	1,75%	0,00%	0,00%
1-4-2019	2,28%	dec 2017 -> dec 2018	1,54%	0,00%	0,00%
1-4-2018	1,48%	dec 2016 -> dec 2017	1,24%	0,00%	0,00%
1-4-2017	1,69%	dec 2015 -> dec 2016	0,93%	0,00%	0,00%
1-4-2016	1,53%	dec 2014 -> dec 2015	0,54%	0,00%	0,00%
1-4-2015	0,87%	dec 2013 -> dec 2014	0,38%	0,00%	0,00%

*) zie hiervoor de wijziging van de maatstaf.

**) Per 1 oktober 2022 is een uitgestelde indexatie van 4,1% over 2021 voor alle deelnemers verwerkt.

Voormalig compartiment SPH

	jaarlijkse wijziging CBS CAO-lonen ⁸	jaarlijkse wijziging van de CBS consumentenprijsindex ⁷		Toeslagen (verhogingen)	
		periode		actieve deelnemers	gewezen deelnemers / pensioengerechtigden
1-4-2018	1,48%	dec 2016 -> dec 2017	1,24%	1,01%	0,84%
1-4-2017	1,69%	dec 2015 -> dec 2016	0,93%	1,32%	0,73%
1-4-2016	1,53%	dec 2014 -> dec 2015	0,54%	1,53%	0,54%
1-4-2015	0,87%	dec 2013 -> dec 2014	0,38%	0,87%	0,38%

⁵ De gebruikte consumentenprijsindex vanaf december 2016: "Consumentenprijsindex alle huishoudens afgeleid (prijsindex 2015 =100)". De gebruikte consumentenprijsindex voor december 2013, december 2014 en december 2015: "Consumentenprijsindex alle huishoudens afgeleid (prijsindex 2006 =100); daarvoor Consumentenprijsindex alle huishoudens (prijsindex 2006=100)".

⁶ De gebruikte loonindex vanaf december 2015 is: "CBS CAO-lonen per maand, exclusief bijzondere beloningen, totaal CAO-sectoren (2010 =100)", eerst gepubliceerde cijfers. Daarvoor "CBS CAO-lonen per maand, exclusief bijzondere beloningen, totaal CAO-sectoren (2010 =100)", huidige cijfers.

⁷ De gebruikte consumentenprijsindex vanaf december 2016: "Consumentenprijsindex alle huishoudens afgeleid (prijsindex 2015 =100)". De gebruikte consumentenprijsindex voor december 2013, december 2014 en december 2015: "Consumentenprijsindex alle huishoudens afgeleid (prijsindex 2006 =100); daarvoor Consumentenprijsindex alle huishoudens (prijsindex 2006=100)".

⁸ De gebruikte loonindex vanaf december 2015 t/m december 2019 is: "CBS CAO-lonen per maand, exclusief bijzondere beloningen, totaal CAO-sectoren (2010 =100)", eerst gepubliceerde cijfers. Daarvoor "CBS CAO-lonen per maand, exclusief bijzondere beloningen, totaal CAO-sectoren (2010 =100)", huidige cijfers.

Voormalig compartiment SPDHV

	t/m 1-4-2014: jaarlijkse aanpassing salarisschaal vanaf 1-4-2015: jaarlijkse wijziging CBS CAO- lonen ¹⁰	jaarlijkse wijziging van de CBS consumentenprijsindex ⁹		toeslagen en kortingen (verhogingen en verlagingen)	
		periode		actieve deelnemers	gewezen deelnemers / pensioengerechtigden
1-4-2018	1,48%	dec 2016 → dec 2017	1,24%	0,00%	0,00%
1-4-2017	1,69%	dec 2015 → dec 2016	0,93%	0,00%	0,00%
1-4-2016	1,53%	dec 2014 → dec 2015	0,54%	0,00%	0,00%
1-4-2015	0,87%	dec 2013 → dec 2014	0,38%	0,00%	0,00%
1-4-2014	0,00%	dec 2012 → dec 2013	1,01%	0,00%	0,00%
1-4-2013	0,25%	dec 2011 → dec 2012	2,00%	- 5,60%	- 5,60%
1-4-2012	0,75%	dec 2010 → dec 2011	2,15%	0,00%	0,00%
1-4-2011	0,00%	dec 2009 → dec 2010	1,73%	0,00%	0,00%
1-4-2010	0,50%	okt 2008 → dec 2009	-0,28%	0,00%	0,00%
1-1-2009	1,50%	okt 2007 → okt 2008	2,53%	0,00%	0,00%
1-1-2008	2,75%	okt 2006 → okt 2007	1,48%	2,75%	1,48%
1-1-2007	2,00%	okt 2005 → okt 2006	1,18%	2,00%	0,90%

13.1.9 Andere voorzieningen

Van de voorziening toekomstige uitgaande waardeoverdrachten valt in 2023 € 50.000 vrij, vanwege het bereiken van pensioenleeftijd 65 jaar (NN), pensionering overlijden, waardeoverdracht en afkoop. Door deze situaties kan de voorziening worden verlaagd, omdat er geen waardeoverdrachten meer kunnen plaats vinden.

(in duizenden euro's)	2023	2022
Stand per 1 januari	2.600	2.700
Vrijval uit voorziening toekomstige uitgaande waardeoverdrachten	-50	-100
Stand per 31 december	2.550	2.600

Deze voorziening heeft een langlopend karakter (zie voor detaillering Hoofdstuk 12.4).

13.1.10 Overige schulden en overlopende passiva

(in duizenden euro's)	2023	2022
Belegd vermogen Stichting Voorziening AOW/Anw DHV	2.682	2.653
Belastingen en premies sociale verzekeringen	528	502
Overige schulden	305	484
Overlopende passiva	553	658
Beleggingen voor risico fonds (credit)	20.898	34.883
Totaal overige schulden en overlopende passiva	24.966	39.180

⁹ De gebruikte consumentenprijsindex vanaf december 2016: "Consumentenprijsindex alle huishoudens afgeleid (prijsindex 2015 =100)". De gebruikte consumentenprijsindex voor december 2013, december 2014 en december 2015: "Consumentenprijsindex alle huishoudens afgeleid (prijsindex 2006 =100); daarvoor Consumentenprijsindex alle huishoudens (prijsindex 2006=100)".

¹⁰ De gebruikte loonindex vanaf december 2015 is: "CBS CAO-lonen per maand, exclusief bijzondere beloningen, totaal CAO-sectoren (2010 =100)", eerst gepubliceerde cijfers. Daarvoor "CBS CAO-lonen per maand, exclusief bijzondere beloningen, totaal CAO-sectoren (2010 =100)", huidige cijfers.

Belegd vermogen Stichting Voorziening AOW/Anw DHV

De Stichting Voorziening AOW/Anw DHV (SVA) heeft ten doel het doen van uitkeringen aan gewezen deelnemers ter compensatie van de korting die als gevolg van uitzending op hun AOW-pensioen wordt toegepast.

De Stichting Voorziening AOW/Anw DHV (SVA) heeft het beheer van zijn vermogen opgedragen aan Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV overeenkomstig de beleggingsmix. Over het door SPHDHV beheerde vermogen ontvangt SVA een procentueel rendement dat gelijk is aan het rendement dat is behaald binnen het creditmandaat.

Vanaf 1 januari 2015 vindt de opbouw ter compensatie van de korting als gevolg van uitzending op het AOW-pensioen en de risicoverzekering van het Anw-pensioen plaats bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). Er vindt derhalve geen opbouw meer plaats in de SVA en het is daarmee een gesloten fonds.

Belastingen en premies sociale verzekeringen

Dit betreft de loonheffing van december 2023, deze is januari 2024 betaald aan de belastingdienst.

Overige schulden

Dit betreft de uitgaande facturen die nog openstaan, deze zijn in januari 2024 betaald.

Overlopende passiva

Deze post bestaat uit de management fee die nog moet worden gefactureerd door de vermogensbeheerder voor het laatste kwartaal. Verder zijn hier de kosten over 2023 opgenomen, waarvoor nog facturen worden verwacht. Zoals de kosten van de accountant en actuaris voor het jaarwerk 2023 en de kosten over december van adviseurs.

Beleggingen voor risico fonds (credit)

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Derivaten		
<i>Discretionair mandaat staatsobligaties:</i>		
- Negatieve derivatenpositie	20.898	23.805
- Lopende interest	0	8
<i>Discretionair mandaat bedrijfsobligaties:</i>		
- Negatieve derivatenpositie	0	2.194
- Nog af te wikkelen transacties	0	23
	20.898	26.030
Collateral		
<i>Discretionair mandaat staatsobligaties:</i>		
- Nog af te wikkelen transacties	0	1.196
<i>Discretionair mandaat bedrijfsobligaties:</i>		
- Ontvangen collateral (liquide middelen)	0	7.255
	0	8.451
Liquide middelen		
<i>Discretionair mandaat staatsobligaties:</i>		
- Bankrekening CACEIS Bank	0	402
	0	402
Beleggingen voor risico fonds	20.898	34.883

Zie ook 13.1.1 beleggingen voor risico fonds (debet)

13.1.11 Risicobeheer

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Het solvabiliteitsrisico is daarmee het belangrijkste risico voor het fonds. Het beleid voor risicobeheer van beleggingen en verplichtingen is verwoord in de ABTN.

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten voor het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- Beleggingsbeleid;
- Toeslagbeleid;
- Het eventueel korten van opgebouwde en ingegane pensioenen.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyse ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruik gemaakt van een jaarlijkse Haalbaarheidstoets (conform het nFTK) en een periodieke Asset Liability Management-studie (ALM-studie). Een ALM-studie is een analyse in diverse scenario's van de te verwachten ontwikkelingen in de financiële positie van het fonds en van de waarschijnlijkheid ervan, en het risico dat de desbetreffende verwachtingen niet worden gerealiseerd. De uitkomsten van deze analyse vinden hun weerslag in een door het bestuur vast te stellen beleggingsbeleid en strategische beleggingsmix.

Crisisplan

In 2015 heeft het bestuur een financieel crisisplan opgesteld. Het financieel crisisplan beschrijft de maatregelen die het fonds op korte termijn effectief kan inzetten als de financiële positie zoveel verslechtert dat er naar verwachting onvoldoende geld is voor het nakomen van de pensioentoezeggingen.

Als het niet verhogen van de pensioenen naar verwachting onvoldoende resultaat geeft om het vereist eigen vermogen te bereiken, dan zal in tweede instantie een of meerdere kortingen (verlagingen van pensioenen) worden aangekondigd.

- Als de beleidsdekkingsgraad gedurende maximaal vijf jaar lager is dan de MVEV-dekkingsgraad (als gevolg van wettelijke vereisten), worden alle pensioenen (uitkeringen en aanspraken) onvoorwaardelijk verlaagd zodat de dekkingsgraad gelijk wordt aan de MVEV-dekkingsgraad (*opschalingsmoment 2*). Als de onvoorwaardelijke korting hoger moet zijn dan 5%, dan wordt de korting gefaseerd uitgevoerd in stappen van maximaal 5% per jaar.
- Als de beleidsdekkingsgraad gedurende maximaal twee jaar lager is dan 100%, worden alle pensioenen (uitkeringen en aanspraken) verlaagd, zodat de dekkingsgraad 100% wordt (*opschalingsmoment 3*). Als de korting hoger zou moeten zijn dan 5%, dan zal die worden beperkt tot 5%.
- Het bestuur zal in situaties waarbij het eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen, uitgaan van een hersteltermijn van tien jaar. Kortten van pensioenen is aan de orde als het vereist eigen vermogen zonder korten niet in tien jaar kan worden bereikt (*opschalingsmoment 4*). Een korting wordt evenredig over de herstelperiode verdeeld. Voor 2022 en 2023 is dit opschalingsmoment niet van toepassing gebleken.
- Als de beleidsdekkingsgraad aan het eind van het jaar 2022 of 2023 lager is dan 90%, worden alle pensioenen verlaagd, zodat de dekkingsgraad 90% wordt (*opschalingsmoment 5*).
- Als de korting hoger zou moeten zijn dan 5%, dan zal die worden beperkt tot 5%, tenzij dit wettelijk niet is toegestaan.
- Als een meerjarige korting, die afzonderlijk lager zijn dan 0,5% per jaar, moet worden doorgevoerd, wordt de periode waarover de korting mag worden uitgesmeerd verkleind, zodat de jaarlijkse korting minimaal 0,5% per jaar wordt.

Solvabiliteitsrisico

Het belangrijkste risico voor het fonds is het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen die door de toezichthouder worden opgelegd (*PW 131-133*). Als de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslagverlening op de opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds opgebouwde en ingegane pensioenen moet verminderen (*PW 134*).

De aanwezige dekkingsgraad van SPHDHV heeft zich als volgt ontwikkeld:

	2023	2022
Dekkingsgraad per 1 januari	126,2%	115,2%
Premie	-1,1%	-2,7%
Uitkering	0,9%	0,3%
Toeslagen	-8,1%	-4,6%
Wijziging rekenrente	-3,2%	60,2%
Wijziging UFR methodiek	-0,8%	-1,5%
Overrendement	7,3%	-22,0%
Wijziging grondslagen	-0,1%	-0,9%
Overige	-0,4%	-17,8%
Dekkingsgraad per 31 december	120,7%	126,2%

Om het solvabiliteitsrisico te beheersen dient het fonds buffers in het vermogen aan te houden. De omvang van deze buffers wordt vastgesteld met de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets (S-toets). Deze toets bevat een kwantificering van de bestuursvisie op de fondsspecifieke restrisico's (na afdekking). De buffers plus de pensioenverplichtingen heten samen het vereist vermogen. Het vereist vermogen gedeeld door de pensioenverplichtingen heet de vereiste dekkingsgraad.

De hierboven vermelde aanwezige dekkingsgraad van 120,7% (2022: 126,2%) wordt vergeleken met de uit het onderstaande overzicht af te leiden vereiste dekkingsgraad. De vereiste dekkingsgraad bedraagt € 1.217.409 gedeeld door € 982.246 is 123,9%. In geld uitgedrukt is er ultimo 2023 een tekort tussen de vereiste dekkingsgraad en de aanwezige dekkingsgraad van € 31,8 miljoen.

Het **overschot op FTK-grondslagen** is eind 2023 als volgt:

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Technische Voorziening volgens jaarrekening	982.246	852.409
Buffers:		
S1 Renterisico	68.177	62.186
S2 Risico zakelijke waarden	175.809	157.909
S3 Valutarisico	47.613	41.984
S4 Grondstoffenrisico	0	0
S5 Kredietrisico	24.306	21.886
S6 Verzekeringstechnisch risico	26.471	22.969
S10 Actief risico	31.602	31.424
Diversificatie-effect	-138.815	-126.321
Totaal S (vereiste buffers)	235.163	212.037
Vereist vermogen (art. 132 Pensioenwet)	1.217.409	1.064.446
Aanwezig vermogen (Totaal activa – schulden = pensioenvermogen)	1.185.576	1.075.458
Reserve-overschot (+) / tekort (-)	-31.833	11.012

Voor de berekening van de buffers past het fonds de standaardmethode toe. Voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de strategische beleggingsmix in de evenwichtssituatie. Indien het MVEV op totaalniveau hoger is dan het VEV op totaalniveau, dient het VEV op totaalniveau gelijk te worden gesteld aan het MVEV.

Marktrisico's (S1 – S4)

Het marktrisico omvat het renterisico, het prijs(koers)risico en het valutarisico. Marktrisico omvat het risico van daling van koersen, dividendinkomsten en rente-inkomsten vanwege negatieve ontwikkelingen in de financiële markten. De strategie van het fonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggings-doelstellingen. De overall marktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

Renterisico (S1)

Zowel de waarde van obligaties als de (nominale) Technische Voorziening zijn gevoelig voor fluctuaties in de rente. De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration is de (met de contante waarde van de kasstromen) gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren.

Het fonds heeft als beleid om bij de gekozen strategische beleggingsmix het renterisico af te dekken door het grootste deel van de obligaties onder te brengen in fondsen die beleggen in obligaties met een lange looptijd.

De renteafdekking wordt mede gerealiseerd door middel van langlopende vastrentende waarden en aanvullende renteswaps. Het uitgangspunt van de langlopende obligatieportefeuille zijn de pensioenverplichtingen. Vanaf 2016 is er sprake van een dynamische renteafdekking, waarbij de mate van afdekking wordt bepaald door de marktrente en de dekkingsgraad. Met behulp van een dynamische matrix wordt de asymmetrie in de huidige rente meegewogen en wordt tevens aan risicoreductie gedaan in geval de dekkingsgraad van het fonds een niveau bereikt waarbij het behalen van de ambitie moeilijk wordt. In het geval SPHDHV in een gezonde financiële situatie verkeert, zodat zij haar ambitie goed waar kan maken, wordt risicoreductie toegepast. Bij de actuele dekkingsgraad van 120,7% eind 2023 bedraagt de beleidsrenteafdekking volgens de dynamische matrix 50% (2022: 45%) en de renteafdekking (ex-ante) 47,7% (2022: 46,8%). Eind 2023 is de renteafdekking (ex-post) 75,2% (excl. spread-effect) en 73,0% (incl. spread-effect). Voor 2022 was dit respectievelijk 39,8% en 43,6%.

<i>(bedragen in duizenden euro's)</i>	31-12-2023		31-12-2022
	Balanswaarde	Duration	Duration
Duration van de vastrentende waarden	530.489	17,0	14,7
Duration van de totale beleggingsportefeuille	1.187.189	8,0	6,6
Duration van de (nominale) Technische Voorziening	982.246	19,6	19,7

Inflatierisico

Inflatierisico is het risico dat door inflatie het fonds onvoldoende in staat is door toeslagverlening de koopkracht van de pensioenen op peil te houden.

Het inflatierisico wordt gemitigeerd door te beleggen in zakelijke waarden. Ook is het inflatierisico gemitigeerd doordat er is gekozen voor een renteafdekking die zich beperkt tot het gebruik van langlopende obligaties. Er worden geen derivaten gebruikt.

Risico zakelijke waarden (S2)

De zakelijke waarden beleggingen zijn gevoelig voor wijzigingen op de financiële markten en maatschappelijke ontwikkelingen. De bepaling van de omvang van het zakelijke waarden risico (S2) vindt plaats op basis van een scenario waarin de waarde van de beleggingen in zakelijke waarden (inclusief derivaten) daalt. Hierbij worden verschillende risicocategorieën erkend. In het standaardmodel van DNB wordt uitgegaan van vier risicocategorieën, ieder van deze klassen kent een andere veronderstelde schok. Het totale zakelijke waarden risico (S2) wordt berekend aan de hand van een wortelformule, waarbij rekening wordt gehouden met een onderliggende samenhang tussen de verschillende categorieën.

Prijsrisico

Prijsrisico is het risico van waardedaling van een individuele belegging door de ontwikkeling van marktprijzen. De marktwaarderingen worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij waarde wijzigingen onmiddellijk in het

saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het marktrisico en prijsrisico worden gemitigeerd door diversificatie in de beleggingsmix.

De aandelenportefeuille is naar regio als volgt samengesteld:

(in miljoenen euro's)	31-12-2023	%	31-12-2022	%
Europa	191	37%	197	40%
Verenigde Staten	167	32%	149	30%
Pacific Basin incl. Japan	145	28%	132	27%
Overig	17	3%	17	3%
	520	100%	495	100%

Valutarisico (S3)

Het valutarisico voor vastrentende waarden is vrijwel geheel afgedekt. Vanaf mei 2020 is de valuta-afdekking voor zakelijke waarden anders dan die voor vastrentende waarden. Het geheel afdekken van valutarisico's levert namelijk geen efficiëntere portefeuille op. Dit blijkt uit een onderzoek naar het valutarisico. Het deels open laten van het valutarisico biedt diversificatie voordelen. Voor de zakelijke waarden geldt als norm voor de valuta-afdekking een niveau van 50% van de valuta exposure per valuta voor de valuta's USD, GBP en JPY. Voor ieder van deze valuta's geldt een ondergrens van de exposure van minimaal 5% van het totaal belegd vermogen.

In de volgende overzichten is weergegeven welk deel van de beleggingen is afgedekt voor valutarisico.

Valuta-afdekking vastrentende waarden (in miljoenen euro's)

Valuta	Marktw.	Notional	Exposure	Netto Exp.	Hedge-%	Strategisch-%
USD	0,1	180,0	184,1	4,1	97,8%	
GBP	-0,1	15,8	16,3	0,5	97,2%	
JPY	0,0	-0,8	0,0	0,8	-8341,1%	
Overig	-0,6	3,9	4,5	0,6	87,3%	
Totaal	-0,6	198,9	204,9	5,9	97,1%	>90%

Het credits fonds onder vastrentende waarden bevat beleggingen in vreemde valuta, maar wordt volledig naar de Euro afgedekt. Het staatsobligatiefonds bevat alleen beleggingen in Euro.

Valuta-afdekking zakelijke waarden (in miljoenen euro's)

Valuta	Marktw.	Notional	Exposure	Netto Exp.	Hedge-%	Strategisch-%
USD	2,0	95,6	173,9	78,3	55,0%	50,0%
GBP	0,0	0,0	36,0	36,0	0,0%	
JPY	-0,3	39,6	74,7	35,1	53,1%	50,0%
Overig	0,0	0,0	130,3	130,3	0,0%	
Totaal	1,7	135,2	414,9	279,7	32,6%	

Doordat de beleggingen in GBP onder de minimale grens van 5% liggen, is er voor GBP momenteel geen valuta-afdekking.

Valuta-afdekking totaal (in miljoenen euro's)

Valuta	Marktw.	Notional	Exposure	Netto Exp.	Hedge-%
USD	2,1	275,6	358,0	82,4	77,0%
GBP	-0,1	15,8	52,3	36,5	30,3%
JPY	-0,3	38,8	74,7	35,9	51,9%
Overig	-0,6	3,9	134,8	130,9	2,9%
Totaal	1,1	334,2	619,8	285,6	53,9%

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen door faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer gedacht worden aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van het kredietrisico is het tegenpartijrisico. Dit is het risico dat de tegenpartij waarmee het fonds transacties is aangegaan niet kan leveren (in stukken of in geld) terwijl het fonds wel al betaald heeft of stukken heeft geleverd.

Het kredietrisico wordt gemitigeerd door het spreiden van de beleggingen over verschillende kredietwaardige (minimaal investment grade) landen en bedrijven.

Het volgende overzicht toont de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende waarden portefeuille volgens look through, exclusief derivaten.

(in duizenden euro's)	31-12-2023	%	31-12-2022	%
AAA	146.515	25%	211.574	41%
AA	187.095	32%	40.071	8%
A	94.652	16%	86.064	17%
BBB	86.352	15%	107.723	21%
Lager dan BBB	14.135	2%	22.436	4%
Geen rating	49.180	9%	42.331	8%
	577.929	100%	510.199	100%

De verschuiving van AAA naar AA wordt voornamelijk veroorzaakt door een afwaardering van de Verenigde Staten in 2023.

Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's) (S6)

Het **langlevenrisico** is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Het is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan verwacht, waardoor de premie en het pensioenvermogen onvoldoende zijn voor de pensioenopbouw resp. pensioenuitkeringen. Door toepassing van prognosetafels met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen. Door de pandemie hebben alle sterfteprognoses een grotere onzekerheid dan voorheen.

Het **overlijdensrisico** is het risico dat het fonds bij vroegtijdig overlijden van een actieve deelnemer een partnerpensioen moet uitkeren waarvoor onvoldoende voorzieningen zijn getroffen. Ter gedeeltelijke dekking van dit risico worden overlijdensrisicokapitalen herverzekerd bij Zwitserleven op stop-loss basis. Met ingang van 1 januari 2023 heeft SPHDHV een nieuw driejarig stop-loss risicoherverzekeringscontract bij Zwitserleven afgesloten. Alle overlijdensrisicokapitalen boven een bepaald bedrag (periode 2023-2025: circa € 8,0 miljoen), het zogenaamde eigen behoud, komen voor rekening van de herverzekeraar.

Het **arbeidsongeschiktheidsrisico** is het risico dat het fonds voor arbeidsongeschikten een arbeidsongeschiktheidspensioen moet toekennen en jaarlijks pensioen moet blijven opbouwen waarvoor geen premie meer wordt ontvangen.

Voor het overlijdensrisico en het arbeidsongeschiktheidsrisico wordt een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat.

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn.

Dit risico wordt beheerst doordat in de strategische mix met uitzondering van het niet-beursgenoteerd vastgoed (5% van de portefeuille) en, vanaf 2019, de impactbeleggingen exclusief de beleggingen in impactaandelen (7,5% van de portefeuille), alle beleggingen snel te gelde zijn te maken.

Concentratierisico (S8)

Concentraties kunnen ertoe leiden dat het fonds bij grote veranderingen in bijvoorbeeld de waardering (marktrisico) of de financiële positie van een tegenpartij (kredietrisico) grote (veelal financiële) gevolgen hiervan ondervindt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie in de beleggingsportefeuille in producten, regio's of landen, economische sectoren of tegenpartijen. Naast concentraties in de beleggingsportefeuille kan er ook sprake zijn van concentraties in de verplichtingen en de uitvoering.

Om concentratierisico's in de beleggingsportefeuille te beheersen maakt het bestuur gebruik van diversificatie voor beleggen in landen, regio's en tegenpartijen. De spreiding in de beleggingsportefeuille is weergegeven in de tabellen die zijn opgenomen bij de toelichting op het prijsrisico en het kredietrisico.

Grote posten (meer dan 2% van het balanstotaal) zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Per 31 december 2023 zijn de grote posten staatsobligaties Frankrijk (€ 125 miljoen), Duitsland (€ 64 miljoen), Nederland (€ 53 miljoen) en Verenigde Staten (€ 38 miljoen).

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Hiervoor wordt geen buffer aangehouden. Als grootste frauderisico wordt het opzettelijk vervalsen, weglaten, toevoegen of verwijderen van gegevens door zowel internen als externen gezien. Dit risico wordt verminderd door het toepassen van standaard procedures zoals een procuaturieregeling en het controleren en fiatteren met behulp van het meer-ogen principe.

Actief risico (S10)

Actief risico is het risico op actief belegde zakelijke waarden.

Systeemrisico

Systeemrisico is het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar.

Specifieke financiële instrumenten (derivaten)

Derivaten vormen als afgeleide beleggingsinstrumenten geen aparte beleggingscategorie. De fondsbeheerders mogen slechts van derivaten gebruik maken als dit het risico van de beleggingen verlaagt. Met de invoering van het discretionair mandaat in oktober 2016 wordt door het fonds gebruik gemaakt van derivaten.

13.1.12 Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Op 18 december 2023 zijn de contracten getekend voor de participatie in het Glennmont Clean Energy Fund IV A SCSp. Hieraan is een verplichting verbonden van een inleg van € 80.000.000 welke vanaf 2024 zal plaatsvinden.

13.1.13 Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen het fonds, de bestuurders en raad van toezicht van het fonds en de aangesloten ondernemingen.

Transacties met bestuurders en raad van toezicht

De leden van het bestuur die niet op de loonlijst staan van de werkgever en de leden van de raad van toezicht ontvangen een honorarium. Er zijn geen leningen verstrekt aan bestuurders en leden van de raad van toezicht en er is geen sprake van andere vorderingen op bestuurders en de leden van de raad van toezicht.

Overige transacties met verbonden partijen

Met betrekking tot de financiering van de aanspraken en de uitvoering van de regeling is tussen het fonds en de aangesloten ondernemingen een uitvoeringsovereenkomst gesloten.

13.1.14 Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

De pensioenpremie bedraagt 26,5% van de pensioengrondslag. Deze premie is gebaseerd op afspraken van de werkgever met Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV en is voor vijf jaar tot en met 2024 overeengekomen. Voor alle medewerkers bedraagt de werknemersbijdrage in de premie 8,2% van de pensioengrondslag.

In 2023 betaalden werkgever en werknemers 18,3% respectievelijk 8,2% van de totale premie van 26,5% van de pensioengrondslag.

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Premiebijdrage van werkgever	30.227	28.235
Premiebijdrage van werknemers	13.789	12.826
	44.016	41.061

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Feitelijk ontvangen premie	44.016	41.061
Kostendeekkende premie (gedempt)	43.393	38.005
Zuivere kostendeekkende premie (excl. VEV-opslag, incl. kostenopslag)	43.113	63.611
Zuivere kostendeekkende premie (incl. VEV-opslag en kostenopslag)	53.518	77.276

Het verschil tussen de zuivere kostendeekkende premie (excl. VEV-opslag, incl. kostenopslag, € 43.113.000) en de feitelijke ontvangen premie (€ 44.016.000) komt ten laste aan het resultaat van het fonds.

De **zuivere** kostendeekkende premie is berekend met de *actuele* gepubliceerde RTS per 31 december van het voorgaand boekjaar.

Per 1 januari 2015 hanteert het fonds een kostendeekkende premie op basis van verwacht rendement conform het Besluit FTK. Deze methode zorgt ervoor dat de kostendeekkende premie minder afhankelijk is van de aanzienlijke (korte termijn) volatiliteit van de RTS. Daarnaast sluit deze systematiek goed aan bij de vaste premieafpraak voor een langere periode tussen het fonds en de aangesloten ondernemingen, die kenmerkend is voor het CDC-karakter van de pensioenregeling. Het verwacht rendement is door het bestuur in 2020 opnieuw vastgesteld en staat in beginsel voor vijf jaar (2020-2024) vast. Het verwacht rendement op vastrentende waarden is gebaseerd op de DNB-rentetermijnstructuur per 31 december 2019. Voor het verwacht rendement op aandelen is uitgegaan van een meetkundig rendement van 5,6% na kosten. Deze meetkundige rendementen zijn gelijk aan de maximale parameters, zoals vastgelegd in artikel 23a, eerste lid van het Besluit financieel toetsingskader pensioenfonds. Het gemiddeld verwacht rendement is door toepassing van de prudentere strategische beleggingsmix lager dan maximaal is toegestaan. Voor inflatie is overgegaan naar prijsindex.

De **gedempte kostendeckende premie** is als volgt samengesteld:

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Koopsom voor pensioenopbouw en risicodekking	24.530	21.803
Opslag voor het bij de aangroei van de pensioenverplichtingen behorende vereist eigen vermogen	6.108	4.753
Opslag kosten pensioenbureau voor pensioenbeheer	1.328	929
Indexatiekoopsom minus opslag voor VEV *)	11.427	10.520
	43.393	38.005

*) De toeslagambitie (indexatieambitie) van het fonds: een prijsindex van 1,6% in het eerste jaar, toegroeidend naar een gemiddeld niveau van 1,9% na 5 jaar.

13.1.15 Beleggingsresultaten voor risico fonds

<i>(in duizenden euro's)</i>	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer	Totaal
2023				
Vastgoed	1.307	-5.441	0	-4.134
Aandelen	30	63.582	-717	62.895
Infrastructuur	1.879	405	-3.099	-815
Vastrentende waarden	5.439	10.845	-648	15.636
Derivaten	-769	19.910	0	19.141
Liquide middelen	980	3.337	0	4.317
	8.866	92.638	-4.464	97.040
Rendement vermogen SVA	-160			-160
Advies vermogensbeheer			-164	-164
Overige kosten vermogensbeheer			-332	-332
Alloc.alg. uitvoeringskosten naar vermogensbeheer			-1.155	-1.155
	8.706	92.638	-6.115	95.229
2022				
Vastgoed	721	-258	0	463
Aandelen	1.021	-88.024	-700	-87.703
Infrastructuur	2.455	1.330	-798	2.987
Vastrentende waarden	11.567	-136.879	-1.086	-126.398
Derivaten	-99	-48.149	-29	-48.277
Liquide middelen	160	859	0	1.019
	15.825	-271.121	-2.613	-257.909
Rendement vermogen SVA	533			533
Advies vermogensbeheer			-114	-114
Overige kosten vermogensbeheer			-357	-357
Alloc.alg. uitvoeringskosten naar vermogensbeheer			-1.041	-1.041
	16.358	-271.121	-4.125	-258.888

De aankoop en verkoop transactiekosten worden geschat middels de in- en uitstapmethode. Deze directe transactiekosten zijn voor 2023 € 180.000.

De indirecte transactiekosten (in NAV) zijn gebaseerd op aangeleverde percentages van de vermogens-beheerders. Dit is een bedrag van € 1.655.000, waarmee de totale transactiekosten uitkomen op € 1.835.000. De totale transactiekosten zijn dan 17 basispunten (0,17%) van het gemiddeld belegd

vermogen (2022: 10 basispunten). De met 7 basispunt (0,07%) toegenomen transactiekosten in 2023 worden onder meer veroorzaakt door de overstap van het Pimco Credit mandaat naar een fonds en de overgang van de beleggingsportefeuille naar de nieuwe custodian.

De Stichting Voorziening AOW/Anw DHV (SVA) heeft het beheer van zijn vermogen opgedragen aan Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV overeenkomstig de beleggingsmix. Over het door SPHDHV beheerde vermogen ontvangt SVA een procentueel rendement dat gelijk is aan het door het Pensioenfonds behaalde rendement over het creditmandaat.

13.1.16 Herverzekering

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Uitkering uit risicoherverzekering	0	21
Totaal Herverzekering	0	21

13.1.17 Pensioenuitkeringen

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Prepensioen	15	41
Ouderdomspensioen	22.522	20.330
Partnerpensioen	4.710	4.156
Wezenpensioen	30	31
Arbeidsongeschiktheidspensioen	310	244
	27.587	24.802
Afkoop pensioen	63	61
	27.650	24.863
Ontvangen uitkeringen uit herverzekerde rechten van deelnemers	-19	-19
Totaal pensioenuitkeringen	27.631	24.844

13.1.18 Uitvoeringskosten pensioenbeheer

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
<u>Kosten pensioenbureau:</u>		
- Bestuur en commissies	589	514
- Pensioenbureau	1.867	1.712
- Controle en toezicht	295	237
- Advies	20	43
- Eenmalige kosten	27	156
	2.798	2.662
Bijdrage werkgever	-109	-109
Allocatie algemene uitvoeringskosten naar vermogensbeheer	-1.155	-1.042
	1.534	1.511

Vanaf 1 januari 2015 worden de kosten van leden van het bestuur, verantwoordingsorgaan en adviescommissies voor zover in dienst bij door de aangesloten ondernemingen doorbelast naar het fonds. Jaarlijks worden de tarieven, in overleg met de aangesloten ondernemingen, door het fonds vastgesteld. Tevens zijn vanaf 1 januari 2015 de kosten van leden die niet op de loonlijst staan van de

werkgever voor rekening van het fonds. Voorheen werden beide kosten voor voormalig compartiment SPDHV door de werkgever gedragen.

Om voormalig compartiment SPDHV hiervoor te compenseren, ontvangt het fonds van de werkgever een bijdrage in de uitvoeringskosten van € 90.000 (exclusief btw). Deze afspraak geldt voor de periode van 1 januari 2020 tot en met 31 december 2024.

De post **bestuur en commissies** betreft bestuurskosten en kosten van de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan.

De post **pensioenbureau** betreft de door de HaskoningDHV Nederland B.V. in rekening gebrachte salarissen, sociale lasten en overige personeelskosten. De kosten van de werkzaamheden die worden verricht voor de Stichting AOW/Anw DHV worden doorberekend aan deze stichting en zijn op de personeelskosten in mindering gebracht. Daarnaast bestaat de post pensioenbureau uit kosten van automatisering, huisvesting, communicatie en overige kosten.

De post **controle en toezicht** betreft de kosten van de accountant, de actuariële ondersteuning en heffingen & contributies.

Het honorarium van de externe accountant voor onderzoek van de jaarrekening en verslagstaten is € 94.000 (inclusief btw).

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Controle jaarrekening	85	80
Controle beleggingsadministratie	9	12
	94	92

De post **advies** betreft actuariële advieskosten en juridische advieskosten.

De post **eenmalige kosten** betreft dit jaar onder andere de kosten voor het project Informatiebeveiliging 2.0 en Implementatie nieuw pensioencontract.

13.1.19 Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariële berekende waarde van het effect op de Technische Voorziening van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en partnerpensioen. Net als vorig jaar is in 2023 de pensioenopbouw gelijk aan de streefopbouw van 1,875%. De gestegen rente primo 2023 van 2,19% (2022: 0,69%), waarmee de pensioenopbouw wordt berekend, zorgde voor een lagere pensioenopbouw van € 41,8 miljoen ten opzichte van 2022 (€ 62,7 miljoen).

13.1.20 Rentetoevoeging Technische Voorziening

De Technische Voorziening is opgerent met 3,264%, zijnde de eenjaarsrente in de door DNB voorgeschreven rentetermijnstructuur per 31 december 2022.

13.1.21 Onttrekking uit Technische Voorziening voor pensioenuitkeringen

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariële berekend en opgenomen in de Technische Voorziening. De onder dit hoofd opgenomen afname van de Technische Voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt voor de financiering van de pensioenen van de verslagperiode.

13.1.22 Onttrekking uit Technische Voorziening voor uitvoeringskosten

Toekomstige uitvoeringskosten worden vooraf berekend en opgenomen in de Technische Voorziening. De onder dit hoofd opgenomen afname van de Technische Voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt voor de financiering van de kosten van de verslagperiode.

13.1.23 Wijziging rekenrente

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Effect op TV door wijziging rekenrente	21.968	-393.523
Effect op TV door wijziging UFR-methodiek	5.608	14.655
	27.576	-378.868

Jaarlijks wordt per 31 december de Technische Voorziening herrekend met de actuele rentetermijnstructuur. In 2023 steeg de Technische Voorziening met € 22,0 miljoen door daling van de rekenrente van 2,49% naar 2,28%. Daarnaast is de wijziging van UFR (swap nieuw) verwerkt met een verhogend effect op de TV van € 5,6 miljoen. Per saldo heeft de rentewijziging een verhogend effect op de TV van € 27,6 miljoen. In 2022 daalde de Technische Voorziening met € 378,9 miljoen door een stijging van de rekenrente van 0,59% naar 2,49%.

13.1.24 Wijziging overige actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien voor de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hiervoor wordt extern actuariel advies ingewonnen. Dit betreft de veronderstellingen voor sterfte, langlevens, ziekte en arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen voor de gehele bevolking als voor de populatie van het fonds. De vaststelling door het bestuur van de toereikendheid van de Technische Voorziening op basis van schattingen en oordelen is inherent onzeker. Het effect wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

13.1.25 Wijziging grondslagen i.v.m. levensverwachting

Het fonds maakt gebruik van de zogenaamde prognosetafels van het Actuarieel Genootschap (AG). In 2022 heeft het AG de prognosetafel 2022 uitgebracht. De Technische Voorziening per 31 december 2023 is gebaseerd op deze overlevingsgrondslagen.

Ook houdt het fonds er rekening mee dat de gemiddelde levensverwachting van de deelnemers in het fonds hoger is dan het landelijk gemiddelde in de prognosetafels van het Actuarieel Genootschap. Dit heet ervaringssterfte. Ultimo 2023 wordt hiervoor gebruik gemaakt van S&V Ervaringssterfte 2022. Dit maakt een fondsspecifieke correctie op de landelijke prognosetafels door rekening te houden met de bedrijfstak van het fonds (commerciële dienstverlening) en het inkomen van de deelnemers in het fonds.

13.1.26 Wijziging grondslagen i.v.m. partnerfrequentie

Eind 2021 is besloten om de partnerfrequentie tot de 68-jarige leeftijd te baseren op de partnerfrequenties 'CBS 2021, incl. samenwonend', met een frequentie van 100% op de pensioen-ingangslleeftijd.

13.1.27 Wijziging grondslagen i.v.m. aanpassing kostenvoorziening

Pensioenfondsden dienen een toereikende voorziening te hebben voor toekomstige kosten. Bij de toetsing van deze kostenvoorziening wordt uitgegaan van een scenario waarbij de werkgever wegvalt als sponsor. Het fonds moet dan een voorziening voor kosten gevormd hebben om de opgebouwde pensioenen af te kunnen wikkelen zonder bijdragen van de werkgever. Eind 2020 is besloten om de variabele kostenvoorziening te verhogen van 2,0% naar 2,5% van de netto technische voorziening. Dit hogere percentage sluit beter aan bij een marktconforme opslag gehanteerd door pensioenuitvoerders,

die in aanmerking komen voor het overnemen van de opgebouwde aanspraken bij een collectieve waardeoverdracht bij liquidatie. Eind 2022 is de vaste kostenvoorziening herijkt op basis van de begroting 2023. Ultimo 2023 is de kostenvoorziening € 3.914.000.

13.1.28 Saldo overdracht van rechten

Waardeoverdracht betreft de ontvangst van of overdracht aan het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van respectievelijk de vorige of de nieuwe werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. De ontvangen koopsommen worden aangekocht voor de inkoop van pensioenrechten voor de deelnemer.

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Overgenomen pensioenverplichtingen	-2.618	-3.946
Overgedragen pensioenverplichtingen	2.566	4.889
Totaal saldo overdracht van rechten	-52	943

Het resultaat op overgenomen (inkomende) en overgedragen (uitgaande) waardeoverdrachten kan worden verklaard door de verschillen tussen de actuariële grondslagen waarmee de overdrachtswaarde wordt bepaald en de actuariële grondslagen waarmee de toevoeging respectievelijk vrijval uit de Technische Voorziening wordt bepaald. De verschillen in de actuariële grondslagen worden vooral verklaard door het verschil in gehanteerde (wettelijk) voorgeschreven rente.

De overgedragen pensioenverplichtingen hebben betrekking op aan andere pensioenuitvoerders betaalde bedragen in het kader van individuele uitgaande waardeoverdrachten. De met betrekking tot het garantiecontract van NN ontvangen bedragen voor deze waardeoverdrachten zijn opgenomen onder paragraaf 13.1.16 Herverzekering.

13.1.29 Overige lasten

<i>(in duizenden euro's)</i>	2023	2022
Stop-loss premie risicoherverzekering	61	51
	61	51

13.2 Bestemming van het saldo van baten en lasten

Voor de bestemming van het saldo van baten en lasten van SPHDHV is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. Het negatieve saldo van de staat van baten en lasten ten bedrage van € 19,7 miljoen is onttrokken aan de algemene reserve, zoals vastgelegd in het reservebeleid.

13.3 Gebeurtenissen na balansdatum

In de bestuursvergadering van 12 december 2023 is besloten om een reguliere AMVB indexatie per 1 april 2024 toe te passen. Hiervoor zal gebruik worden gemaakt van de afgeleide consumentenprijs-index (CPI-afgeleid), die in januari 2024 gepubliceerd wordt. In januari 2024 bleek deze CPI-afgeleid per 31 december 2023 negatief (-0,2%) te zijn, waardoor geen AMVB indexatie is toegekend.

In maart 2024 heeft het fonds een verzoek om ontheffing van het herstelplan 2024 ingediend bij DNB. De reden hiervoor is dat de beleidsdekkingsgraad eind 2023 0,1% onder het strategisch vereist eigen vermogen ligt. De verwachting is dat de benodigde stijging van de beleidsdekkingsgraad binnen een jaar zal plaatsvinden in het herstelplan sjabloon en daarnaast wil het fonds onnodige kosten

voorkomen. Eind maart 2024 heeft DNB bericht dat zij de gevraagde ontheffing weigert. Wel geeft DNB het fonds een maand uitstel voor het indienen van het herstelplan 2024.

Op 1 mei 2024 heeft het bestuur het herstelplan ingediend bij DNB. Berekeningen laten zien dat het pensioenfonds uiterlijk binnen 10 jaar zal beschikken over het vereist eigen vermogen en het fonds uit herstel is. DNB heeft op 21 mei 2024 ingestemd met het herstelplan 2024.

In de bestuursvergadering van 8 januari 2024 is besloten om het huidige beleid voor dynamische renteafdekking per direct 'on hold' te zetten tot de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel. Om de dekkingsgraad te beschermen is besloten om de huidige renteafdekking met rentederivaten te verhogen van 50% naar 60%. In de bestuursvergadering van 22 januari 2024 is besloten om het renteafdekking door middel van opties op rentederivaten verder te verhogen tot een niveau van 113%. Dit is eind februari 2024 geïmplementeerd.

De getoonde cijfers in dit jaarverslag geven de stand weer per ultimo 2023. De oorlog in Oekraïne volgend op de Russische invasie op 24 februari 2022 duurt nog steeds voort en blijft onzekerheid met zich meebrengen over het verloop van de financiële ontwikkelingen in 2024. Het bestuur blijft de ontwikkelingen volgen.

Amersfoort, 25 juni 2024

Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV
Het bestuur

14. Overige gegevens

14.1 Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV te Amersfoort is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2023.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 9.000.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 450.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Op grond van overgangsrecht gelden genoemde artikelen, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;
- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132 (vereist eigen vermogen). Hierbij merk ik op dat op grond van overgangsrecht de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet gelden, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden.

Hierbij is in aanmerking genomen dat het pensioenfonds gebruik maakt van de versoepelde toeslagregels opgenomen in het Besluit toeslag in bijzondere omstandigheden 2023, waardoor artikel 137, tweede lid, onderdelen a en b van de Pensioenwet niet van toepassing zijn. Het pensioenfonds heeft onderbouwd te hebben voldaan aan de in dat besluit gestelde voorwaarden voor het gebruik van de versoepelde toeslagregels.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch hoger dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Amstelveen, 25 juni 2024

Drs. R.T. Schilder AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

14.2 Controleverklaring onafhankelijke accountant

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur en de raad van toezicht van Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening voor het boekjaar geëindigd op 31 december 2023 van Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV te Amersfoort gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV per 31 december 2023 en van het resultaat over 2023 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2023
- de staat van baten en lasten over 2023
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie *Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening*.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV (hierna: het pensioenfonds) zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel en onze bevindingen moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Ons inzicht in het pensioenfonds

Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV voert als ondernemingspensioenfonds de pensioenregeling uit voor Koninklijke HaskoningDHV Groep B.V., HaskoningDHV Nederland B.V. en DHV NPC B.V. Het vermogensbeheer is deels uitbesteed aan een gespecialiseerde dienstverlener. Het overige vermogensbeheer en het pensioenbeheer worden in eigen beheer gevoerd. Wij hebben bijzondere aandacht in onze controle besteed aan deze onderwerpen op basis van de activiteiten van het pensioenfonds en onze risicoanalyse.

Wij hebben de materialiteit bepaald en de risico's geïdentificeerd en ingeschat dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten, om in reactie op deze risico's de controlewerkzaamheden te bepalen ter verkrijging van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€8,0 miljoen (2022: €8,0 miljoen)
Toegepaste benchmark	0,75% van het pensioenvermogen per 31 december 2023, zijnde het totaal van de voorziening voor pensioenverplichtingen en de vrije reserves.
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Voor het bepalen van het percentage hebben wij gelet op de financiële positie van het pensioenfonds en de mate waarin de beleidsdekkingsgraad zich rondom een kritieke grens bevindt. Aangezien het pensioenfonds in een herstelsituatie zit maar de beleidsdekkingsgraad per jaareinde niet dichtbij een kritieke grens ligt, hebben wij een percentage van 0,75% gehanteerd. De wijze waarop wij de materialiteit hebben bepaald, is niet gewijzigd ten opzichte van voorgaand boekjaar.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de raad van toezicht en het bestuur overeengekomen dat wij aan de raad van toezicht en het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven €400 duizend rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Opdrachtteam en gebruikmaken van het werk van specialisten

Wij hebben zorggedragen dat het opdrachtteam over de juiste kennis en vaardigheden beschikt die nodig zijn voor de controle van een ondernemingspensioenfonds. Wij hebben in het opdrachtteam specialisten opgenomen op het gebied van IT audit.

Onze focus op fraude en het niet-naleven van wet- en regelgeving

Onze verantwoordelijkheid

Hoewel wij niet verantwoordelijk zijn voor het voorkomen van fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving en van ons niet verwacht kan worden dat wij het niet-naleven van alle wet- en regelgeving ontdekken, is het onze verantwoordelijkheid om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.

Onze controle-aanpak met betrekking tot frauderisico's

Wij hebben de risico's geïdentificeerd en ingeschat op een afwijking van materieel belang op de jaarrekening die het gevolg is van fraude. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in het pensioenfonds en diens omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort en de wijze waarop de raad van toezicht het toezicht uitoefent, alsmede de uitkomsten daarvan.

Wij verwijzen naar hoofdstuk 7 'Risicomanagement' van het jaarverslag, waarin het bestuur zijn risicoanalyse heeft opgenomen na overweging van mogelijke frauderisico's.

Wij hebben de opzet en de relevante aspecten van het interne beheersingssysteem en in het bijzonder de frauderisicoanalyse geëvalueerd alsook bijvoorbeeld de gedragscode en de incidentenregistratie. Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd, en voor zover wij noodzakelijk achten, de werking getoetst van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's.

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van frauderisico's, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en omkoping en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

In onze controle bouwen wij een element in van onvoorspelbaarheid. Ook hebben wij de uitkomst van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die aanwijzing geven voor fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving.

Wij houden rekening met het risico dat het bestuur interne beheersmaatregelen kan doorbreken, aangezien dit risico in alle organisaties aanwezig is. Vanwege dit risico hebben wij onder meer schattingen beoordeeld op tendenties die mogelijk een risico vormen op een afwijking van materieel belang, met name gericht op belangrijke gebieden die oordeelsvorming vereisen en significante schattingsposten, waaronder de subjectieve elementen in de waardering van de technische voorzieningen, zoals toegelicht in Toelichting 13.1.6 'Technische voorzieningen voor risico fonds' in de jaarrekening. Wij verwijzen in dit kader verder naar het kernpunt 'Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen'.

Ook hebben wij data analyse gebruikt om journaalposten met een verhoogd risico te signaleren en te toetsen en de zakelijke beweegredenen (of het ontbreken daarvan) beoordeeld van bijzondere transacties, waaronder die met verbonden partijen.

Wij hebben geen frauderisico geïdentificeerd ten aanzien van de opbrengstenverantwoording.

Wij hebben kennis genomen van de beschikbare informatie en om inlichtingen gevraagd bij leden van het bestuur, sleutelfunctionarissen (waaronder sleutelfunctiehouders, de compliance officer, medewerkers van het bestuursbureau en de uitvoeringsorganisatie) en de raad van toezicht.

Uit onze evaluatie van het risico op mogelijke doorbreking van interne beheersmaatregelen of andere ongeoorloofde vormen van beïnvloeding van het proces van financiële verslaggeving, ontvangen inlichtingen en andere beschikbare informatie volgen geen specifieke aanwijzingen voor fraude of vermoedens van fraude met een mogelijk materieel belang voor het beeld van de jaarrekening.

Onze controle-aanpak met betrekking tot het risico van niet voldoen aan wet- en regelgeving

Wij hebben passende controlewerkzaamheden verricht inzake de naleving van de bepalingen van de relevante wet- en regelgeving die van directe invloed zijn op de verantwoorde bedragen en toelichtingen in de jaarrekening. Daarnaast hebben wij de omstandigheden ingeschat met betrekking tot het risico van niet-naleven van wet- en regelgeving waarvan redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze van materiële invloed kunnen zijn op de jaarrekening. In lijn met NBA-handreiking 1144 *Specifieke verplichtingen vanuit de toezichtwet- en regelgeving voor de interne auditor en de externe accountant bij pensioenfonds*, is onze inschatting gebaseerd op onze ervaring in de sector, afstemming met het bestuur, het kennis nemen van de systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA), het lezen van notulen, het kennisnemen van rapporten van de sleutelfunctiehouders en de compliance officer en het uitvoeren van gegevensgerichte werkzaamheden gericht op transactiestromen, jaarrekeningposten en toelichtingen.

Wij hebben verder kennis genomen van correspondentie met toezichthouders en zijn alert gebleven op indicaties voor een (mogelijke) niet-naleving gedurende de controle. Ten slotte hebben wij schriftelijk de bevestiging ontvangen dat alle bekende gebeurtenissen van niet-naleving van wet- en regelgeving met ons zijn gedeeld.

Onze controle-aanpak met betrekking tot de continuïteitsveronderstelling

Zoals toegelicht in het onderdeel 'Algemeen' van '12.4 Grondslagen voor de waardering en resultaatbepaling' van de jaarrekening, is de jaarrekening opgemaakt op basis van de continuïteitsveronderstelling. Bij het opmaken van de jaarrekening heeft het bestuur een specifieke beoordeling gemaakt van de mogelijkheid van het pensioenfonds om zijn continuïteit te handhaven en de activiteiten voort te zetten voor de voorzienbare toekomst.

Wij hebben de specifieke beoordeling met het bestuur besproken en professioneel-kritisch geëvalueerd. Wij hebben overwogen of de specifieke beoordeling van het bestuur op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, alle relevante gebeurtenissen en omstandigheden bevat waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds zijn activiteiten in continuïteit kan voortzetten en in hoeverre het pensioenfonds voldoet aan de prudentiële vereisten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen.

Op basis van onze werkzaamheden hebben wij geen materiële onzekerheden ten aanzien van de continuïteit geïdentificeerd. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een pensioenfonds zijn continuïteit niet langer kan handhaven.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de raad van toezicht en het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

In vergelijking met voorgaand jaar, hebben wij geen relevante wijzigingen aangebracht in de kernpunten van onze controle.

Ontwikkeling en toelichting van de (beleids)dekkingsgraad	
Risico	De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling. Het pensioenfonds is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te hanteren als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld inzake indexatie en kortingen. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of het pensioenfonds voldoende buffers heeft. De dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad zijn toegelicht in toelichting 13.1.5 'Stichtingskapitaal en reserves (eigen vermogen)' van de jaarrekening. Hieruit blijkt dat het pensioenfonds een tekort heeft per 31 december 2023. In paragraaf 3.4 'Dekkingsgraad' van het bestuursverslag gaat het bestuur in op de financiële positie en in paragraaf 3.7 'Herstelplan 2023' op de actualisatie van het herstelplan in 2023. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de (beleids)dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.
Onze controleaanpak	Door controle van de balans onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2023 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certifierend actuaris gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van het pensioenfonds beoordeeld op basis van het actuair rapport van de certifierend actuaris en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de (illiquide) beleggingen en de waardering van de technische voorzieningen. De werkzaamheden die wij in dit kader hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven.

	Wij controleren geen andere maandelijkse dekkingsgraden dan de dekkingsgraad ultimo boekjaar. Ten aanzien van andere maandelijkse dekkingsgraden hebben wij de navolgende toetsingswerkzaamheden verricht, die minder zekerheid geven dan een controle van twaalf maands-dekkingsgraden: • Wij hebben de opzet van het totstandkomingsproces van de berekening van de maandelijkse dekkingsgraad onderzocht alsmede de juiste maandoerekening van zogenaamde key items vastgesteld. Dit jaar betroffen key items: de indexatie per 1 oktober 2023 evenals de aanpassing van de rentetermijnstructuur. • Daarnaast heeft de certificerend actuaire een plausibiliteitstoets uitgevoerd op de ontwikkeling van de voorziening pensioenverplichtingen zoals gehanteerd in de bepaling van de dekkingsgraad gedurende het jaar in relatie tot de ontwikkelingen in de belangrijkste factoren, zoals de rentecurve. Wij hebben kennisgenomen van de uitkomst van deze werkzaamheden van de certificerend actuaire. Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de (beleids)dekkingsgraad geëvalueerd.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd in de vaststelling van de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2023 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.

Waardering en toelichting van beleggingen zonder genoteerde marktprijzen

Risico	De beleggingen zijn een significante post op de balans van het pensioenfonds. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Voor een groot deel van de beleggingen is deze marktwaarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van netto contante waardeberekeningen of een andere geschikte methode, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen. De waarderingsonzekerheid neemt inherent toe bij netto contante waardeberekeningen en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. Bij het pensioenfonds betreffen dit de posities in derivaten. De posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen, met name indirect vastgoed, aandelenfondsen, en infrastructuur kennen eveneens inherent relatief veel waarderingsonzekerheid doordat de waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers gecorrigeerd voor kasstromen en marktontwikkelingen tot aan balansdatum. Het pensioenfonds heeft de waarderingsgrondslagen voor de beleggingen beschreven in paragraaf 12.4 'Grondslagen voor de waardering en resultaatbepaling' en een nadere toelichting opgenomen in toelichting 13.1.1 'Beleggingen voor risico fondsen'. Uit deze toelichting blijkt dat per 31 december 2023 € 608,3 miljoen is belegd in niet-(beurs)genoteerde fondsen en dat per saldo € -14,6 miljoen bestaat uit derivaten. Dit betreft 51% van de totale beleggingen. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de beleggingen zonder genoteerde marktprijzen niet juist gewaardeerd zijn en dat de toelichting niet voldoet aan relevante verslaggevingsvereisten.
Onze controleaanpak	Bij de controle van de beleggingen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van een andere accountant. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel, hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de beleggingen, rekening houdend met omvang en risicoprofiel van de beleggingen, en deze vastgelegd in instructies. Daarnaast hebben wij een kwaliteitsreview uitgevoerd met betrekking tot de uitgevoerde werkzaamheden en de uitkomsten daarvan. Door deze werkzaamheden, gecombineerd met de hierna beschreven werkzaamheden, hebben wij

	voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen verkregen om een oordeel te geven over de jaarrekening. Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen geëvalueerd en controlewerkzaamheden, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersmaatregelen, uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2023. • Voor de posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen hebben wij de waardering gecontroleerd op basis van de gecontroleerde jaarrekeningen van de betreffende fondsen met daarin opgenomen de gecontroleerde waarde per aandeel of participatie per 31 december 2023. Verder hebben wij vastgesteld of de gekozen waarderingsgrondslagen en de belangrijkste uitgangspunten daarbij aansluiten op de grondslagen van het pensioenfonds. • Voor de waardering van de derivaten hebben wij een controle uitgevoerd op het gehanteerde waarderingsmodel en op de gehanteerde input waaronder de uit de markt afgeleide gegevens zoals valuta(termijn)koersen, rentevolatiliteit en rentecurves. • De waardering van belangen in open-end beleggingsfondsen hebben wij zelfstandig afgestemd met de prijsbron. Wij hebben vastgesteld voor deze beleggingen dat er sprake is van een actieve markt. Voor open-end beleggingsfondsen is er sprake van een actieve markt als de intrinsieke waarde dagelijks wordt gepubliceerd en deze intrinsieke waarde de basis is voor dagelijkse toe- en uittreding tot het fonds door beleggers. Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de beleggingen geëvalueerd.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering van de beleggingen zonder genoteerde marktprijzen per 31 december 2023 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.

Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen

Risico	De technische voorzieningen waaronder de voorziening pensioenverplichtingen betreffen een significante post in de balans van het pensioenfonds. De technische voorzieningen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meest recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuarieel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij het pensioenfonds, zijnde de fondsspecifieke ervaringssterfte. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle. Wij hebben aan subjectieve elementen ervaringssterfte en kostenopslag van de bepaling van de technische voorziening een frauderisico gekoppeld en de waardering en de toelichting daarop als kernpunt van onze controle aangemerkt. Het pensioenfonds heeft de waarderingsgrondslagen voor de voorziening pensioenverplichtingen beschreven in paragraaf 12.4 'Grondslagen voor de waardering en resultaatbepaling' en een nadere toelichting opgenomen in toelichting 13.1.6 'Technische Voorziening voor risico fonds'. Uit deze toelichting blijkt dat (schattings)wijzigingen hebben plaatsgevonden door aanpassing van de UFR methodiek en aanpassing van de grondslagen voor de voorziening zieke deelnemers. Volgens deze toelichting is de voorziening pensioenverplichtingen hierdoor € 6,2 miljoen hoger uitgekomen. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen niet toereikend gewaardeerd en toegelicht zijn.
--------	--

Onze controleaanpak	Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaire van het pensioenfonds. De certificerend actuaire onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaire heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaire onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2023. Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterfte op basis van de toegepaste prognosetabels en de effecten van de wijzigingen hierin, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de toepassing van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen geëvalueerd en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2023: • Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen, alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaire. • Hierbij hebben wij met inachtneming van het oordeel van de certificerend actuaire gelet op de besluitvorming van het bestuur, de recentheid van beschikbaar grondslagenonderzoek, de toetsing op de onderbouwing van de daarin opgenomen veronderstellingen, de uitkomsten van beschikbare tussentijdse evaluaties, de uitkomsten van de actuariële analyse over meerdere jaren en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn. • Daarnaast hebben wij controlewerkzaamheden uitgevoerd om de gehanteerde basisgegevens te toetsen mede met behulp van data analyse, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersmaatregelen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie, het verrichten van aansluitwerkzaamheden met de pensioenadministratie voor wat betreft de aantallen en de aanspraken en het beoordelen van het verloop en de uitkomsten van de actuariële analyse. Tevens hebben wij de toelichtingen ten aanzien van de technische voorzieningen geëvalueerd.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering per 31 december 2023 of de toelichting van de technische voorzieningen.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie: met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden voor de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of het pensioenfonds in staat is om zijn werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om het pensioenfonds te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds zijn activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het besluit van het bestuur tot vaststelling van de jaarrekening is onderworpen aan de goedkeuring van de raad van toezicht.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. De sectie 'Informatie ter ondersteuning van ons oordeel' hierboven, bevat een informatieve samenvatting van onze verantwoordelijkheden en de uitgevoerde werkzaamheden als basis voor ons oordeel.

Onze controle bestond verder onder andere uit:

Het in reactie op de ingeschatte risico's uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel

Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het pensioenfonds.

Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan

het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen
het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen

Communicatie

Wij communiceren met de raad van toezicht en het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de raad van toezicht en het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Den Haag, 25 juni 2024

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. S.B. Spiessens RA

15. Begrippenlijst

Aanspraakgerechtigde	Maakt aanspraak op een nog niet ingegaan pensioen. Naast de (gewezen) <i>deelnemer</i> is dit ook de begunstigde voor een <i>partner- of wezenpensioen</i> .
ABTN	Actuariële en Bedrijfstechnische Nota. Deze, door de wet verplicht gestelde, nota beschrijft de financieringsopzet van de reglementaire pensioenen.
Actuariële grondslagen	Veronderstellingen voor de vaststelling van de <i>Technische Voorziening</i> en de pensioenpremie. Deze hebben onder meer betrekking op de gehanteerde rekenrente, de levensverwachting van de deelnemers en opslagen die in de premie worden meegenomen, zoals voor de uitvoeringskosten.
Actuaris	Berekent met wiskundige modellen de premies en de <i>Technische Voorziening</i> .
ALM-studie of Asset Liability Management studie	Analyse in diverse scenario's van de te verwachten ontwikkelingen in de financiële positie van het fonds en van de waarschijnlijkheid ervan, en het risico dat de desbetreffende verwachtingen niet worden gerealiseerd.
ANW	Algemene Nabestaandenwet
Belegd vermogen	Totale waarde van alle beleggingen van het fonds.
Beleidsdekkingsgraad	Dit is de dekkingsgraad waarop de pensioenfonds hun beleidsbeslissingen moeten baseren en wordt berekend als het gemiddelde van de dekkingsgraden (gebaseerd op marktinformatie) van de laatste twaalf maanden.
BIC-benadering	Best-in-Class. De Best-in-Class (of BIC) benadering houdt in dat, uitgaande van een gangbare aandelenbenchmark, wordt belegd in bedrijven met de hoogste ESG-scores binnen een bepaalde industriesector.
CBS consumenten-prijsindex (CPI), bestedingen	Niveau van consumentenprijspeil in een bepaald basisjaar. De afgeleide CPI is exclusief het effect van veranderingen in de tarieven van product gebonden belastingen (bijv. btw en accijns op alcohol en tabak) en subsidies.
CAK	Centraal Administratie Kantoor.
Collateral	Onderpand. Een bezitting aanvaard als waarborg voor een lening of een andere verplichting.
Crisisplan	Wanneer het pensioenfonds op korte termijn niet meer aan de doelstellingen kan voldoen, bevindt het pensioenfonds zich in een financiële crisis. Het financieel crisisplan is een richtlijn voor hoe te handelen in geval van een crisis.
Deelnemer	Werknemer die pensioen opbouwt via de pensioenregeling. Ook de werknemer met een WIA-uitkering is deelnemer.
Dekkingsgraad	Maat voor de financiële positie van pensioenfonds en de zekerstelling van de (toekomstige) pensioenen. Er zijn de volgende varianten: - (Nominale) dekkingsgraad: pensioenvermogen gedeeld door de Technische Voorziening (TV) *100%. - Vereiste dekkingsgraad: vereist eigen vermogen gedeeld door TV * 100%.
Dekkingsgraadsjabloon	Bij het <i>herstelplan</i> behorend voorgeschreven model met de kwantitatieve uitwerking van het voorgenomen herstelbeleid.
Dekkingstekort	Er is een dekkingstekort als de <i>beleidsdekkingsgraad</i> onder het minimaal vereiste eigen vermogen ligt.
Directe beleggingsopbrengsten	Rente en dividendopbrengsten van beleggingen.
Diversificatie-effect	Effect van spreiding van de beleggingsportefeuille op het vereiste vermogen.
DNB	De Nederlandsche Bank. Toezichthouder van pensioenfonds, verzekeraars en kredietinstellingen in Nederland.

Duration	Gewogen gemiddelde looptijd van alle contant gemaakte kasstromen van een obligatie. Dit is de koersgevoeligheid van obligaties voor veranderingen in de rente. Bij een duration van 5 jaar daalt (stijgt) de koers van de obligatie 0,5% als de rente 0,1% stijgt (daalt).
Ervaringssterfte	Het verschil tussen de verwachte sterfte van de pensioenfondspopulatie en de verwachte sterfte van de gehele Nederlandse bevolking.
ESG	Maatschappelijk verantwoord beleggen, vaak aangeduid als Environmental, Social en Governance (ESG) beleid, is een van de thema's waar pensioenfondsen hun beleid op inrichten.
FIRM	Door DNB ontwikkelde methode voor de analyse van risico's.
Franchise	Deel van het salaris waarover geen pensioenopbouw plaatsvindt. Aangenomen wordt dat de pensioenopbouw over dit deel van het salaris wordt gedekt door de later te ontvangen AOW-uitkering.
FTK of Financieel Toetsingskader	Toezichtregime voor de financiële positie en het financiële beleid van pensioenfondsen. Het is opgenomen in de Pensioenwet die op 1 januari 2007 in werking is getreden.
Gewezen deelnemer	<i>Deelnemer</i> van wie het deelnemerschap is geëindigd, die pensioen bij het fonds heeft opgebouwd waarvoor geen premie meer hoeft te worden betaald.
Haalbaarheidstoets	Op grond van artikel 143 van de Pensioenwet voert een pensioenfonds elk jaar een haalbaarheidstoets uit. De haalbaarheidstoets geeft inzicht in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden.
Herstelplan	Plan van aanpak gericht op het herstel van het <i>dekkingstekort</i> of het <i>reservetekort</i> bij een pensioenfonds.
Indexatie	Verhoging van de opgebouwde en ingegane pensioenen, ook wel toeslag genoemd.
Inhaaltoeslagen	<i>Toeslagen</i> die kunnen worden verleend, voor zover deze in het verleden niet voor 100% zijn toegekend.
Kostendekkende pensioenpremie	Premie nodig volgens het <i>FTK</i> om de onvoorwaardelijke onderdelen van de pensioenovereenkomst in dat jaar en voor de langere termijn na te komen.
Middelloodregeling	Pensioenregeling waarin de hoogte van het pensioen afhankelijk is van het gemiddelde van de <i>pensioengrondslagen</i> tijdens de deelneming.
Minimaal vereist eigen vermogen (MVEV)	Minimale solvabiliteitsbuffer die het fonds moet aanhouden.
Minimaal vereist vermogen	Som van de <i>Technische Voorziening</i> en het <i>minimaal vereist eigen vermogen</i> .
Partnerpensioen	Levenslange of tijdelijke uitkering aan de partner vanaf het moment van overlijden van de deelnemer. De partner kan zijn de huwelijkspartner, de geregistreerde partner of degene met wie wordt samengewoond.
Pensioengerechtigde	Ontvangt een ingegaan ouderdomspensioen, prepensioen, arbeidsongeschiktheidspensioen, <i>partnerpensioen</i> of <i>wezenpensioen</i> .
Pensioengrondslag	Deel van <i>pensioengevend salaris</i> na aftrek van de <i>franchise</i> . Dit is de basis voor de berekening van het pensioen en de pensioenpremie.
Pensioenvermogen	Reserve van het fonds vermeerderd met de <i>Technische Voorziening</i> .
Pensioengevend salaris	12,96 maal het bruto maandsalaris.
Pension Fund Governance	Wijze waarop pensioenfonds verantwoording aflegt aan belanghebbenden en waarop het interne toezicht is georganiseerd (goed pensioenfondsbestuur).
Prognosetafels	Tonen de sterftekansen afhankelijk van de bereikte leeftijd. Aan de hand van de prognosetafels worden de gemiddelde verwachte levensduren berekend.
Raad van toezicht	Vorm van intern toezicht in het kader van <i>Pension Fund Governance</i> , waarbij het bestuur aan een raad van toezicht van onafhankelijke deskundigen opdracht geeft om het functioneren van het bestuur te bezien.
Rekenrente	Rente waarmee toekomstige pensioenbetalingen contant worden gemaakt.

Rentetermijnstructuur (RTS)	De rentetermijnstructuur is een door DNB voorgeschreven tabel die voor verschillende looptijden aangeeft met welke rekenrente de toekomstige pensioenuitkeringen contant moeten worden gemaakt.
Reservetekort	Er is een reservetekort als de beleidsdekkingsgraad boven het minimaal vereist eigen vermogen, maar onder het vereist eigen vermogen ligt.
Risicohouding	De mate waarin een fonds bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstellingen van het fonds te realiseren en de mate waarin het fonds beleggingsrisico's kan lopen gegeven de kenmerken van het fonds.
SFDR	De Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) is Europese wetgeving met betrekking tot transparante communicatie over Duurzaam beleggen
Swap	Ruilcontract. Dit is een financieel product waarbij een partij een bepaalde kasstroom of risico ruilt met dat van een andere partij (een voorbeeld is het uitruilen van renterisico).
Technische Voorziening (TV)	Voorziening voor toekomstig uit te keren pensioenen die over de verstreken jaren zijn opgebouwd.
Toekomstbestendig indexeren	De Pensioenwet bepaalt dat een pensioenfonds de pensioenen alleen mag indexeren (verhogen) als het deze indexatie naar verwachting ook in de verre toekomst kan toekennen. Dit noemen we toekomstbestendig indexeren.
Toeslagen, toeslagverlening	Verhoging van de opgebouwde en ingegane pensioenen. Ook wel indexatie genoemd.
Total Expense Ratio (TER)	De kostenratio of TER van een beleggingsfonds is de optelsom van de jaarlijkse beheervergoeding en operationele kosten.
Ultimate Forward Rate (UFR)	Risicovrije rekenrente (Forward Rate) die vanaf 20 jaar convergeert naar een voortschrijdend gemiddelde van markttrentes over de voorgaande 120 maandeindes bij 60 jaar. Een Forward Rate is een toekomstige eenjaarsrente.
UPO	Uniform Pensioen Overzicht
Vereist eigen vermogen (VEV)	Solvabiliteitsbuffer die het fonds moet aanhouden voor de vereiste zekerheid dat de onvoorwaardelijke pensioenen worden uitgekeerd. De kans dat er binnen een jaar een dekkingstekort ontstaat, moet kleiner zijn dan 2,5%.
Vereist vermogen (VV)	Som van de <i>Technische Voorziening</i> en het <i>vereist eigen vermogen</i> .
Waardeoverdracht	Overdragen van de contante waarde van opgebouwd pensioen wanneer een werknemer van pensioenregeling wisselt.
Wet toekomst pensioenen	In de 'Wet toekomst pensioenen' zijn de afspraken vastgelegd die werkgevers, werknemers en het kabinet in 2019 met elkaar hebben gemaakt in het Pensioenakkoord. De wet kent 3 doelen: een aanvullend pensioen dat sneller stijgt, een persoonlijker en duidelijker pensioenopbouw, en een pensioenstelsel dat beter aansluit bij dat mensen niet meer 40 jaar bij 1 baas werken.
Wezenpensioen	Nabestaandenpensioen dat na overlijden van een deelnemer wordt uitgekeerd aan de kinderen van de overleden <i>deelnemer</i> .
Zakelijke waarden	Verzamelnaam voor beleggingen in aandelen, vastgoed en grondstoffen.

Bijlage 1 Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR)

Bijlage 1: Sustainable Finance disclosure Regulation (SFDR) – rapportage 2023

Template precontractuele informatieverschaffing voor de financiële producten, bedoeld in artikel 8, leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en in artikel 6, eerste alinea, van Verordening (EU) 2020/852

Productnaam: Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV

Identificatiecode juridische entiteiten (LEI): 7245007AFNR4LGNO9Z88

Ecologische en/of sociale kenmerken (E/S kenmerken)

Duurzame belegging: een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een ecologische of een sociale doelstelling, mits deze belegging geen ernstige afbreuk doet aan ecologische of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd, praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De **EU-taxonomie** is een classificatiesysteem dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852. Het gaat om een lijst van **ecologisch duurzame economische activiteiten**. Die verordening bevat geen lijst van sociaal duurzame economische activiteiten. Duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling kunnen wel of niet op de taxonomie zijn afgestemd.

Had dit financiële product een duurzame beleggingsdoelstelling?	
☒ ☐ ☐ Ja	☒ ☐ ☒ Nee
☐ Dit product heeft de volgende duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling gedaan: ____ % ☐ in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie als ecologisch duurzaam gelden ☐ in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie niet als ecologisch duurzaam gelden	☒ Het product promootte ecologische/sociale (E/S) kenmerken . Hoewel duurzaam beleggen niet het doel ervan was, had het een minimum van 10,0% duurzame beleggingen (impact beleggingen). ☐ met een ecologische doelstelling in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie als ecologisch duurzaam gelden ☒ met een ecologische doelstelling in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie niet als ecologisch duurzaam gelden ☐ met een sociale doelstelling
☐ Dit product heeft de volgende duurzame beleggingen met een sociale doelstelling gedaan: ____ %	☐ Dit product promootte E/S-kenmerken, maar heeft niet duurzaam belegd.

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

Pensioenfonds HaskoningDHV (SPHDHV) wil het vermogen van het pensioenfonds inzetten op een duurzame en verantwoorde wijze waarbij een goede rendement-risicoverhouding voorop staat. Hiertoe is al een aantal jaren geleden Verantwoord Beleggen beleid ontwikkeld. SPHDHV heeft met de pensioenregeling duurzaam beleggen niet als doel, echter heeft het fonds wel de visie dat het als lange termijn belegger kan bijdragen aan maatschappelijke lange termijn waarde creatie en wil daaraan invulling geven door duurzaamheid (maatschappelijk verantwoord beleggen) te integreren in het beleggingsbeleid.

SPHDHV heeft zich met name gericht op:

1. Het beperken van controversieel gedrag of controversiële activiteiten, bewaken van mensenrechten en gezondheid. Dit wordt verwezenlijkt met het uitsluiten van bepaalde ondernemingen op basis van betrokkenheid bij clustermunitie en controversiële wapens (veiligheid), schending van OESO-richtlijnen of UNGC principes (mensenrechten) en betrokkenheid bij tabak productie. De uitsluiting van deze ondernemingen wordt uitgevoerd door er niet in te beleggen. Dit geldt zowel voor aandelen als voor obligaties.
2. Het vinden van aansluiting bij de voor SPHDHV relevante Social Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties. Daarbij heeft het fonds, mede naar aanleiding van onderzoek onder de deelnemers en in aansluiting op het werkveld van de onderneming (Royal HaskoningDHV), de keuze gemaakt om de nadruk te leggen op de volgende SDG's:

SPHDHV promoot deze SDGs middels de invulling van de volgende beleggingscategorieën:

- *Impact aandelen (water)*

Deze aandelen beleggen in innovatieve bedrijven die oplossingen ontwikkelen om de waterschaarste te beperken, de kwaliteit te verbeteren en efficiënter gebruik van water en meer duurzame systemen mogelijk te maken. Door te beleggen in deze beleggingscategorie wordt belegd in ondernemingen die op een vooruitstrevende manier bezig zijn en wordt een bijdrage aan de doelstellingen van SDG 6 en ook SDG 13 vormgegeven. Deze impact aandelen betreffen een beleggingsfonds dat duurzaam beleggen als doel heeft (SFDR artikel 9). De waarde van Impact aandelen bedroeg in 2023 € 46,2 miljoen (feitelijke allocatie 3,9%).

- *Infrastructuur (duurzame energie)*

Deze beleggingscategorie betreft hernieuwbare energie. Het beleggingsfonds (private equity) is mede-eigenaar van windparken en zonne-energieparken binnen Europa, waarbij de fondsbeheerder in staat is om de energieopbrengst te maximaliseren en risico's te beheersen door bijvoorbeeld met langlopende contracten met nutsbedrijven de afname van de energie zeker te stellen. Naast de beleggingen heeft de vermogensbeheerder veel oog voor de werk- en leefomstandigheden. Er wordt planmatig geïnvesteerd in de kwaliteit van het beheer, veilig werken, beperken van risico's en het leefklimaat in de omgeving van de parken. Door deze belegging wordt een bijdrage gegeven aan de SDG-doelstellingen van SPHDHV, zijnde o.a. SDG 7 en SDG 13. Daarnaast levert infrastructuur ook een bijdrage aan SDG 8 en 12. De waarde van infrastructuur bedroeg in 2023 € 72,5 miljoen (feitelijke allocatie 6,1%).

In december 2023 is SPHDHV toegetreden tot een tweede Infrastructuur beleggingsfonds¹, daar de komende jaren de afbouw van het eerste Infrastructuur beleggingsfonds zal plaatsvinden. De eerste afroep van het tweede Infrastructuur beleggingsfonds heeft plaatsgevonden in april 2024 .

Het eerste Infrastructuur beleggingsfonds promoot sociale en ecologische kenmerken (SFDR artikel 8). Het tweede Infrastructuur beleggingsfonds heeft duurzaam beleggen als doel (SFDR artikel 9).

Naast de drie² bovengenoemde SDG-doelstellingen die SPHDHV promoot middels de beleggingen, heeft het pensioenfonds ook de volgende SDG's als belangrijke thema's in het Maatschappelijk Verantwoord Beleggingsbeleid benoemd.

3. Het meenemen van duurzaamheidskenmerken zoals milieu-, sociale en bestuurlijke (environmental, social, governmental of 'ESG') factoren in de keuze voor vermogensbeheerders en beleggingen. Deze factoren spelen een rol in het beleggingsproces van SPHDHV bij het selecteren, monitoren en beoordelen van de externe vermogensbeheerders, bij het vaststellen van investment cases en bij het inrichten, monitoren en aanpassen van de beleggingsportefeuille. Daartoe heeft SPHDHV ervoor gekozen om:
 - i. alleen in aandelenfondsen te participeren die in het beleggingsproces de ESG-factoren mee laten wegen. Zogenaamde ESG-aandelen fondsen. Voor de aandelenportefeuille ontwikkelde markten heeft SPHDHV gekozen voor een Best-In-Class benadering. Dit houdt in dat per sector wordt belegd in de 50% best scorende ondernemingen op het gebied van ESG. Deze aandelenportefeuille ontwikkelde markten betreft een beleggingsfonds dat duurzaam beleggen als doel heeft (SFDR artikel 9). De waarde van de aandelenportefeuille ontwikkelde markten bedroeg in 2023 € 383,7 miljoen (feitelijke allocatie 32,4%).
 - ii. alleen in bedrijfsobligaties te participeren die de ESG-factoren mee laten wegen. Het ESG-bedrijfsobligatie fonds promoot sociale en ecologische kenmerken (SFDR artikel 8). De waarde bedroeg in 2023 € 288,9 miljoen (feitelijke allocatie 24,3%).

¹ De twee Infrastructuur beleggingsfondsen zijn van dezelfde externe vermogensbeheerder.

² SDG 6, 7 en 13.

Duurzaamheidsindicatoren
meten hoe de ecologische
of sociale kenmerken die
het financiële product
promoot, worden
verwezenlijkt.

4. Het toepassen van stembeleid/engagement namens het pensioenfonds. SPHDHV belegt een groot deel van het vermogen via beleggingsfondsen die beheerd worden door gespecialiseerde vermogensbeheerders. Omdat SPHDHV participant is in deze beleggingsfondsen en geen juridisch eigenaar van de aandelen die het beleggingsfonds aanhoudt, kan SPHDHV geen eigen stembeleid toepassen en voert SPHDHV niet zelf de dialoog met ondernemingen waarin wordt belegd. Hierdoor wordt het stembeleid en engagement conform systematiek en voorwaarden van de gespecialiseerde vermogensbeheerders uitgevoerd. Voor meer informatie verwijzen wij naar het document 'SRD II eisen inzake Verantwoord Beleggen beleid' op de [website](#) van SPHDHV.

● ***Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd? En in vergelijking met voorgaande perioden?***

Het meten van de portefeuille aan de hand van vooraf vastgestelde duurzaamheidsindicatoren om te bepalen hoe op bovengenoemde SDG's wordt gescoord is gegeven het feit dat SPHDHV veelal via beleggingsfondsen belegt, nog in ontwikkeling. Elk fonds hanteert eigen rapportages met daarin niet altijd dezelfde indicatoren en die daarom nog niet op elkaar zijn afgestemd. De individuele fondsen zelf geven wel informatie over ESG-indicatoren (kengetallen). SPHDHV heeft voorlopig nog geen specifieke reductiedoelstellingen en algemene ESG-doelstellingen voor de bovengenoemde SDG's vastgesteld.

● ***Wat waren de doelstellingen van de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan en hoe droeg de duurzame belegging bij tot die doelstellingen?***

- Impact aandelen (water)
- Impact aandelen heeft de volgende SDG-doelstellingen:
- SDG 3: Good health and well-being
 - SDG 6: Clean water and sanitation
 - SDG 9: Industry, Innovation and infrastructure
 - SDG 11: Sustainable cities and communities
 - SDG 12: Responsible consumption and production
 - SDG 14: Life below water

Een deel van de investeringen die gedaan zijn door Impact-aandelen draagt bij aan de volgende milieudoelstellingen van de EU-Taxonomie:

- Duurzaam gebruik en bescherming van water en mariene hulpbronnen
- Preventie en bestrijding van verontreiniging.

Er is vanuit SPHDHV geen referentiebenchmark aangewezen om de duurzame doelstellingen te bereiken die door Impact-aandelen wordt gepromoot.

In 2022 had 100,00 % van de beleggingen in Impact aandelen een neutrale of positieve SDG-score op basis van het intern ontwikkelde SDG-raamwerk. Bij het opstellen van deze bijlage zijn de gegevens van 2023 nog niet bekend.

De belangrijkste ongunstige effecten zijn de belangrijkste negatieve effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren die verband houden met ecologische en sociale thema's en arbeidsomstandigheden, eerbiediging van de mensenrechten en bestrijding van corruptie en omkoping.

- Infrastructuur
Infrastructuur heeft de volgende SDG-doelstellingen:
 - SDG 7: Affordable and clean energy
 - SDG 8: Decent work and economic growth
 - SDG 12: Responsible consumption and production
 - SDG 13: Climate action

■ ***Hoe hebben de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan geen ernstige afbreuk gedaan aan ecologische of sociale duurzame beleggingsdoelstellingen? En hoe is rekening gehouden met de indicatoren voor ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?***

- Impact aandelen (water)
De duurzame beleggingen van het Robeco-fonds brengen geen significante schade toe aan enige ecologische of sociaal duurzame investeringsdoelstelling door rekening te houden met een belangrijk negatief effect en zich aan te passen aan de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPs). Daarnaast scoren duurzame beleggingen positief op Robeco's SDG Framework, en veroorzaken daarom geen aanzienlijke schade.

Een gedetailleerde beschrijving van de integratie van de belangrijkste negatieve effecten van Impact-aandelen (water) is beschikbaar via Robeco's principal Adverse Impact Statement gepubliceerd op de [Robeco-website](#). In deze verklaring zet Robeco haar aanpak uiteen voor het identificeren en prioriteren van de belangrijkste negatieve effecten, en hoe de belangrijkste negatieve effecten worden beschouwd als onderdeel van Robeco's due diligence-proces en -procedures met betrekking tot onderzoek en analyse, uitsluitingen en beperkingen en/of stemmen en engagement. Voor de duurzame beleggingen zijn de PAI-indicatoren meegenomen door ervoor te zorgen dat de investeringen geen significante schade toebrengen aan het milieu of sociale doelstelling. Hiervoor zijn veel PAI-indicatoren direct of indirect opgenomen in Robeco's SDG Framework om te bepalen of een bedrijf significante impact heeft op de SDGs met betrekking tot de PAI Indicatoren.

● **Waren de duurzame beleggingen afgestemd op de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen en de leidende beginselen van de VN inzake bedrijfsleven en mensenrechten?**

De impact beleggingen (duurzame beleggingen) van SPHDHV zijn afgestemd op de OESO-richtlijnen en UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPs). Bedrijven die de internationale normen overtreden worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Zie voor nadere toelichting pagina 7 en 8 van de Principle Adverse Impact Statement van de Impact aandelen (water).

In de EU-taxonomie is het beginsel “geen ernstige afbreuk doen” vastgelegd. Dit houdt in dat op taxonomie afgestemde beleggingen geen ernstige afbreuk mogen doen aan de doelstellingen van de EU-taxonomie, en dat een en ander vergezeld gaat van specifieke EU-criteria.

Het beginsel “geen ernstige afbreuk doen” is alleen van toepassing op de onderliggende beleggingen van het financiële product die rekening houden met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten. De onderliggende beleggingen van het resterende deel van dit financiële product houden geen rekening met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten.

Andere duurzame beleggingen mogen evenmin ernstig afbreuk doen aan ecologische of sociale doelstellingen.

Hoe is in dit financiële product rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

Op grond van Europese wetgeving (SFDR), dient een pensioenfonds aan te geven of het de belangrijkste ongunstige effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren meeneemt. SPHDHV kiest voor de opt-out mogelijkheid ten aanzien van artikel 4 van SFDR.

Het fonds heeft, mede naar aanleiding van onderzoek onder de deelnemers en in aansluiting op het werkveld van de onderneming (Royal HaskoningDHV), de keuze gemaakt om de nadruk te leggen op de volgende Sustainable Development Goals (SDGs) van de Verenigde Naties:

- SDG 6: Clean water and sanitation
- SDG 7: Affordable and clean energy
- SDG 13: Climate Action

Het fonds weegt verschillende ESG-criteria mee bij haar investeringsbeslissingen. Echter weegt het fonds niet specifiek mee wat de ongunstige effecten van beleggingsbeslissingen zijn op de duurzaamheidsfactoren zoals gedefinieerd in SFDR. SPHDHV heeft hiervoor de volgende redenen:

- Allereerst heeft het fonds gekozen voor het hanteren van bepaalde ESG-criteria als maatstaf voor impact op duurzaamheidsfactoren die aansluiten bij de visie van het pensioenfonds en deelnemers. SPHDHV volgt hierin dus niet exact de door SFDR gedefinieerde indicatoren.
- Daarnaast geldt voor pensioenfondsen die ongunstige effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren meewegen dat zij ook over een groot aantal indicatoren zullen moeten rapporteren. Het fonds is daarbij sterk afhankelijk van de gegevens over ongunstige effecten die de vermogensbeheerders kunnen aanbieden. Dit kan mogelijk leiden tot additionele, arbeidsintensieve en kostbare rapportages. En dit sluit niet aan bij de eerste doelstelling van het pensioenfonds om de kosten die hiermee gepaard gaan te willen beheersen.

SPHDHV wil eerst toetsen of zij aan deze rapportageverplichtingen kan voldoen, voordat zij er voor kiest de ongunstige effecten mee te wegen in de beleggingsbeslissingen.

De lijst bevat de beleggingen die het **grootste aandeel beleggingen** van het financiële product vormen tijdens de referentieperiode, te weten: 2023.

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

Deze lijst bevat de beleggingen **die het grootste aandeel beleggingen** van het financiële product vormen per ultimo 2023. Bij het bepalen van de top 15 grootste beleggingen is gekeken naar individuele posities van de obligaties en aandelen die feitelijk het grootste waren in de pensioenregeling van SPHDHV.

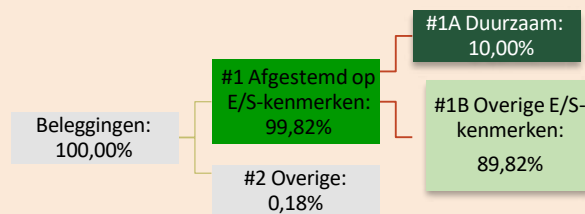
Grootste beleggingen	Sector	%Activa	Land
France Treasury Bill BTF	Government	9.6%	France
Bundesrepublik Deutschland Bundesanleihe	Government	5.4%	Germany
Netherlands Government Bond	Government	4.5%	Netherlands
United States Treasury Bill	Government	2.6%	United States
Microsoft Corp	Information Technology	1.0%	United States
French Republic Government Bond OAT	Government	1.0%	France
Apple Inc	Information Technology	1.0%	United States
Nestle SA	Consumer Staples	0.8%	Zwitserland
Novo Nordisk A/S	Health Care	0.7%	Denmark
European Union	Government	0.6%	Europe region
United States Treasury Inflation Indexed	Government	0.6%	United States
ASML Holding NV	Information Technology	0.6%	Netherlands
Alphabet Inc	Communication Services	0.6%	United States
KBC Group NV	Financials	0.6%	Belgium
Roche Holding AG	Health Care	0.6%	Zwitserland

De activa-allocatie
beschrijft het aandeel
beleggingen in
specifieke activa.

Wat was het aandeel duurzaamheidsgerelateerde beleggingen?

Hoe zag de activa-allocatie eruit?

#1 Afgestemd op E/S-kenmerken omvat de beleggingen van het financiële product die worden gebruikt om te voldoen aan de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot.

#2 Overige omvat de overige beleggingen van het financiële product die niet zijn afgestemd op de ecologische of sociale kenmerken en evenmin als duurzame belegging gelden.

De categorie **#1 Afgestemd op E/S- kenmerken** omvat:

- De subcategorie **#1A Duurzaam** omvat duurzame beleggingen met ecologische of sociale doelstellingen.
- De subcategorie **#1B Overige E/S-kenmerken** omvat beleggingen die op de ecologische of sociale kenmerken zijn afgestemd, maar niet als duurzame belegging gelden.

De meeste beleggingen van de pensioenregeling van SPHDHV dragen bij aan de ecologische of sociale kenmerken van de pensioenregeling (#1). Deze categorie bedroeg 99,82%. Hiervan bestond 10,00% uit impact beleggingen (duurzame beleggingen).

Om het risicoprofiel van de pensioenregeling te beheersen, de beleggingsportefeuille te diversifiëren of om de beleggingsportefeuille op een efficiënte manier te beheren worden financiële instrumenten ingezet die geen ecologische en sociale kenmerken promoten. Hierbij kan worden gedacht aan financiële instrumenten zoals cash en derivaten. Deze instrumenten zijn opgenomen in de categorie “Overige” (#2). Deze categorie bedroeg per ultimo 2023 0,18%.

In welke economische sectoren werd belegd?

Economische sectoren	% Activa
Government	26.2%
Financials	14.4%
Information Technology	8.6%
Health Care	8.4%
Real Estate	8.4%
Industrials	8.2%
Energy	7.1%
Consumer Discretionary	4.1%
Consumer Staples	3.9%
Utilities	3.5%
Materials	2.8%
Communication Services	2.6%
Financial Instruments	-0.2%
Cash	1.9%

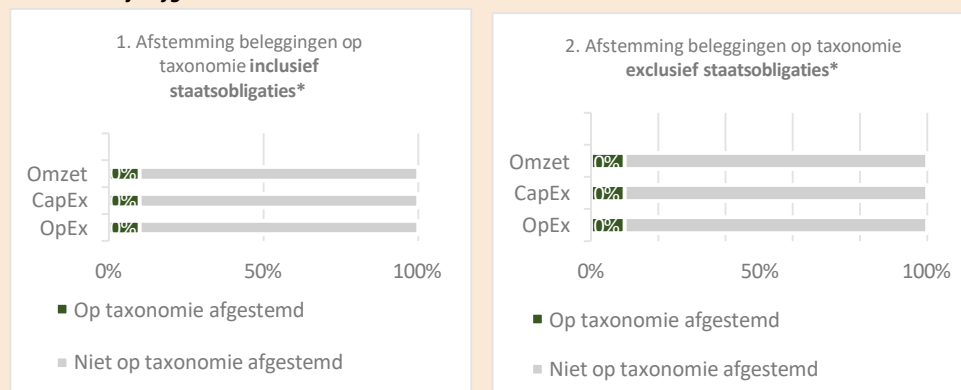

In hoeverre waren de duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling afgestemd op de EU-taxonomie?

Op de taxonomie afgestemde activiteiten worden uitgedrukt als aandeel van:

- de **omzet** die het aandeel van de opbrengsten uit groene activiteiten van ondernemingen waarin belegd is, weergeeft;
- de **kapitaaluitgaven** (CapEx) die laten zien welke groene beleggingen worden gedaan door de ondernemingen waarin is belegd, bv. voor een transitie naar een groene economie;
- de **operationele uitgaven** (OpEx) die groene operationele activiteiten van ondernemingen waarin is belegd, weergeven.

De onderstaande diagrammen geven in groen het percentage op de EU-taxonomie afgestemde beleggingen. Er is geen geschikte methode om te bepalen in hoeverre staatsobligaties op de taxonomie zijn afgestemd. Daarom geeft het eerste diagram de mate van afstemming voor alle beleggingen van het financiële product inclusief staatsobligaties, terwijl het tweede diagram alleen voor de beleggingen van het financiële product in andere producten dan staatsobligaties aangeeft in hoeverre die op de taxonomie zijn afgestemd.*

**In deze diagrammen omvat "staatsobligaties" alle blootstellingen aan overheden.*

Om te bepalen of aan de EU-taxonomie wordt voldaan, bevatten de criteria voor **fossiel gas** emissiegrenswaarden en de omschakeling naar hernieuwbare energie of koolstofarme brandstoffen tegen eind 2035. Voor **kernenergie** bevatten de criteria uitgebreide regels inzake veiligheid en afvalbeheer.

Faciliterende activiteiten maken rechtstreeks mogelijk dat andere activiteiten een substantiële bijdrage leveren aan een ecologische doelstelling.

Transitieactiviteiten zijn activiteiten waarvoor nog geen koolstofarme alternatieven beschikbaar zijn en die ondermeer broeikasgasemissie-niveaus hebben die overeenkomen met de beste prestaties.

● **Heeft het financiële product belegd in activiteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie die aan de EU-taxonomie voldoen³?**

☐ Ja

☐ In fossiel gas ☐ In kernenergie

☒ Nee

● **Wat was het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten?**

n.v.t.

● **Hoe verhiel het percentage op de EU-taxonomie afgestemde beleggingen zich tot eerdere referentieperiodes?**

n.v.t.

³ Activiteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie zullen alleen aan de EU-taxonomie voldoen indien zij bijdragen aan het beperken van de klimaatverandering ("klimaatmitigatie") en geen ernstige afbreuk doen aan de doelstellingen van de EU-taxonomie – zie de toelichting in de linkermarge. De uitgebreide criteria voor economische activiteiten in de sectoren fossiel gas en kernenergie die aan de EU-taxonomie voldoen, zijn vastgesteld in Gedelegeerde Verordening (EU) 2022/1214 van de Commissie.

zijn duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling die **geen rekening houden met de criteria** voor ecologisch duurzame economische activiteiten in het kader van de Verordening (EU) 2020/852.

Wat was het aandeel duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling die niet op de EU-taxonomie waren afgestemd?

SPHDHV heeft een deel van de portefeuille gealloceerd naar duurzame beleggingen. De feitelijke allocatie per ultimo 2023 van impact beleggingen (duurzame beleggingen) bedroeg 10,0%. SPHDHV heeft echter niet per thema een doelstelling gespecificeerd en heeft daarom ook niet de bijdrage aan ecologische en sociale doelstellingen separaat berekend.

Wat was het Aandeel sociaal duurzame beleggingen?

SPHDHV heeft een deel van de portefeuille gealloceerd naar duurzame beleggingen. De feitelijke allocatie per ultimo 2023 van impact beleggingen (duurzame beleggingen) bedroeg 10,0%. SPHDHV heeft echter niet per thema een doelstelling gespecificeerd en heeft daarom ook niet de bijdrage aan ecologische en sociale doelstellingen separaat berekend.

Welke beleggingen zijn opgenomen in “overige”? Waarvoor worden deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen?

Beleggingen die zijn opgenomen onder “#2 Overige” zijn derivaten en liquide middelen. Deze beleggingen zijn nodig om de portefeuille op een efficiënte manier te beheren en om het risicoprofiel van de pensioenregeling te beheersen. Bij deze instrumenten zijn geen ecologische of sociale minimumwaarborgen.

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om te voldoen aan de ecologische en/of sociale kenmerken?

Het jaar 2023 heeft in het teken gestaan van de verdere verduurzaming van de beleggingen. Dit heeft als volgt vorm gekregen:

- SPHDHV heeft in 2023 het mandaat voor bedrijfsobligaties omgezet naar een fondsoptlossing voor bedrijfsobligaties waar een sterkere nadruk wordt gelegd op het gebied van ESG-kenmerken (Environmental, Social, Governance). Met deze omzetting vallen bedrijfsobligaties conform SFDR niet meer onder artikel 6, maar onder artikel 8 (beleggingsfondsen dat sociale en ecologische kenmerken promoot).⁴

De gehele beleggingsportefeuille sluit volledig aan bij het verantwoord beleggen beleid van SPHDHV.

- SPHDHV maakt op dit moment voor haar beleggingsportefeuille gebruik van uitsluitingenbeleid van bepaalde ondernemingen. Dit geldt zowel voor aandelen als voor obligaties. Het betreft ondernemingen met activiteiten op het gebied van clustermunitie, controversiële wapens, schending van mensenrechten en ondernemingen die meer dan 5% van hun omzet uit tabak halen.⁵

- Ook in 2023 is verdere invulling gegeven aan de beleggingen in hernieuwbare energie doordat het Infrastructuur beleggingsfonds nieuwe projecten heeft kunnen toevoegen. De opbouwperiode van de investering voor hernieuwbare energie is op dit moment gepland tot eind 2024. Het Infrastructuur beleggingsfonds belegt in projecten in on- en offshore wind- en zonne-energie en heeft hierin een bewezen trackrecord. In 2023 is ook een start gemaakt met de verkoop van de eerste projecten.

Met het oog op de afbouw in de komende jaren van het Infrastructuur beleggingsfonds, is SPHDHV in december 2023 toegetreden tot een tweede Infrastructuur beleggingsfonds.

Het eerste Infrastructuur beleggingsfonds promoot sociale en ecologische kenmerken (SFDR artikel 8). Het tweede Infrastructuur beleggingsfonds heeft duurzaam beleggen als doel (SFDR artikel 9).

- SPHDHV belegt een groot deel van het vermogen via beleggingsfondsen die beheerd worden door gespecialiseerde vermogensbeheerders. Omdat SPHDHV participant is in deze beleggingsfondsen en geen juridisch eigenaar van de aandelen die het beleggingsfonds aanhoudt, kan SPHDHV geen eigen stembeleid toepassen en voert SPHDHV niet zelf de dialoog met ondernemingen waarin wordt belegt. Hierdoor worden maatregelen om negatieve impacts te voorkomen, verminderen en/of te mitigeren gedaan middels stembeleid en engagement conform systematiek en voorwaarden van de gespecialiseerde vermogensbeheerders. Voor meer informatie verwijzen wij naar het document 'SRD II eisen inzake Verantwoord Beleggen beleid' op de [website](#) van SPHDHV.

⁴ Onder SFDR geldt artikel 6 voor elk beleggingsfonds en verplicht die om duidelijk te maken hoe risico's op duurzaamheidsgebied meewegen in het selectieproces van beleggingen, zoals aandelen en obligaties. Met 'duurzaam' wordt bedoeld: ESG-bestendig, ofwel met het uitgangspunt van een respectvolle omgang met milieu en klimaat (de E van Environmental), een sociale omgang met dier en medemens (de S van Social) en fatsoenlijk ondernemingsbestuur (de G van Governance). Onder SFDR geldt artikel 8 voor beleggingsfondsen die sociale en ecologische kenmerken promoten.

⁵ Met de omzetting in 2023 van het mandaat voor bedrijfsobligaties naar een fondsoptlossing voor bedrijfsobligaties is bij de uitgesloten ondernemingen het percentage van hun omzet uit tabak gewijzigd naar 'meer dan 5%'. Dit was eerst 'meer dan 10%'.

Referentiebenchmarks zijn indices waarmee wordt gemeten of het financiële product de ecologische of sociale kenmerken verwezenlijkt die dat product promoot.

Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de referentiebenchmark?

Niet van toepassing. Met dit financieel product wordt de gehele Pensioenregeling bedoeld. Er is geen alomvattende referentiebenchmark op het niveau van de Pensioenregeling om te bepalen of de Pensioenregeling is afgestemd op de ecologische en/of sociale kenmerken die het promoot.

☐ ***Waarin verschilt de referentiebenchmark van een brede marktindex?***

n.v.t.

☐ ***Hoe heeft dit financiële product gepresteerd wat betreft de duurzaamheidsindicatoren voor het bepalen van de afstemming van de referentiebenchmark op de gepromote ecologische en sociale kenmerken?***

n.v.t.

☐ ***Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de referentiebenchmark?***

n.v.t.

☐ ***Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de brede marktindex?***

n.v.t.